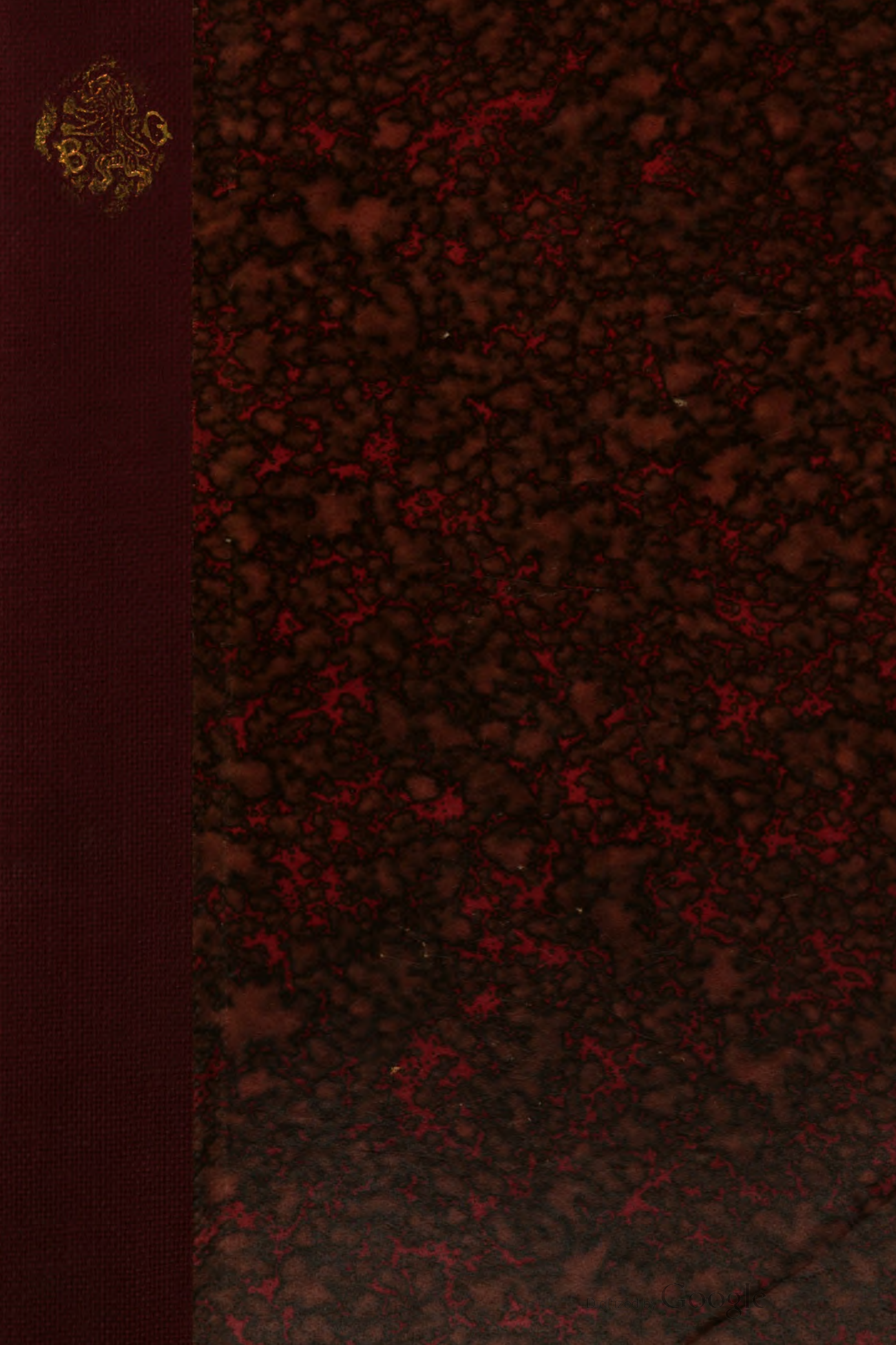

EK GENT
Digitized by Google

NOORDSCHE LETTEREN.

NOORDSCHE

LETTEREN

(TALEN, LETTERKUNDEN, OVERZETTINGEN)

ALS VERVOLG OP DE

REISBRIEVEN UIT DIETSCHLAND EN DENEMARK

DOOR

C. J. Hansen.

GENT,

I. S. VAN DOOSSELAERE, DRUKKER EN UITGEVER.

—

1860.

VOORSTELLING.

De mensch krijgt eerst waerde door de betrekking tot zijne medemenschen, tot zijn volk; en een volk, door die tot de andere volkers, en vooral dus tot zijne stamgenoten. — Want gelijk alles in de nature verschilt, zoo verschillen ook de volkers door taal en zeden. Dit was de wil des Scheppers, dit is ook de wet der Schoonheid: eenheid in verscheidenheid.

* * *

Drij groote stamnationaliteiten verdeelen Europa: de Germaansche, die zich noordwaarts, de Romaansche, die zich zuidwaarts, en de Slavische, die zich oostwaarts uitstrekt.

« Bemint uwen naaste als u zelven, » is niet alleen eene edelmoedige, maar nog eene zelfbehoudende spreuke; hieraan heeft men het Pangermanismus, het Panromanismus en het Panslavismus te danken, tot welker leiders zich betrekkelijk Duitschland, Frankrijk en Rusland opwerpen.

Laat ons nimmer vergeten dat wij, én Hollanders, én Vlamingen (Noord- en Zuidnederlanders), én Nedersaksen, allen Nederduitschers of Dietschers, allen Germanen zijn door oorsprong als door taal en zeden; en dat wij zoowel op de Noorder Germanen of Schandinaven (Denen, Noren, Zweden), als op de Zuider Germanen of Hoogduitschers steunen moeten, om samen met en door hen behouden te blijven.

* * *

De Taal levert de geschiedenis van den oorsprong en het verkeer eens Volks, de Letterkunde, die zijner gedachten en beschaving; de eene is de getrouwe spiegel zijns maatschappelijken, de andere, die zijns geestelijken levens. — De Noordsche Letteren verdienen derhalve, in niet geringer mate als de Duitsche, en als de eigene, onze hooge belangstelling, zoowel omdat wij daardoor met onze stambroeders nader bekend worden, als omdat wij daarop steunen mogen, ten voordeele voor ons zelven, en ter grootere eere des Algermaanschen Volks.

Wat meer is: indien de Schandinaven door hunne oude kunst- en belangvolle Schriften alle Germanen voorbijstreefden, dan zijn Holberg, Vessel, Ewald, Andersen, OEhlenschläger, — Bellmann, Geijer, Fryxell, Frederika Bremer, Tegnér, e. a. daar, om te bewijzen, dat zij eenen eersten rang in de letterkunde der nieuwere tijden bekleeden.

Stoutheid en natuurlijkheid, ernst en gemoedelijkheid, grondigheid en bondigheid, kracht en diep gevoel, zijn in der daad zoo vele eigenschappen der Schandinavische letterkunden; daarom zal niemand, wie hij ook zij, die meer aan innerlijke waerde dan aan uiterlijken schijn houdt, hun dien eererang betwisten.

* * *

Mogen deze schetsen, waarin de talen en de letterkunden onzer noorder stambroederen, de levens hunner schrijveren en dezer voortbrengsels in overzicht genomen zijn, beschouwd worden als een steen te meer tot opbouwing des bolwerks tegen het valsche, verderfelijke Zuiden; mogen zij iedereen die kracht en wil bezit, tot medewerkzaamheid aansporen; moge door aller toedoen het verbasterende Franschdom op het Dietschdom of, anders gezegd het zinledige Romanismus afstuiten op het geestrijke Germanismus, waarvan wij, Nederlanders, de voorwacht zijn! Dit zij aller Dietschen, aller Vlamingen wensch!

De Schrijver.

NOORDSCHE LETTEREN.

SCHETSEN (*).

I. — TALEN.

I. Noordertalen : Deensch, (Noorsch), Zweedsch en IJslandsch. — II. Deensch : spraakleer en woordvoeging. — III. Zweedsch en Deensch : verschilpunten. — IV. IJslandsch : overzicht. — V. Noordsch, Dietsch en Duitsch : taalvergelijking. — VI. Noorder- en Zuidertalen : overeenkomst. — VII. Wenk.

AAN J. F. J. HEREMANS, GENT.

I.

NOORDERTALEN.

De taalkunde welke dien naam verdient, is niet ouder dan het laatste der XVIIIe eeuwe, toen de gewijde tale der Brahmanen de aandacht tot zich trok. De Grieken en de Romeinen waren hierin onkundig, en de middeleeuwsche geleerden hadden een dwaalspoor ingeslagen; maar allengskens liet men het gedacht eener oirtale

(*) Voor de grondstoffe dezer Schetsen zijn noodzakelijk en voornamelijk geraadpleegd geworden : C. Flor's Deensche en J. E. Lyth's Zweedsche spraakleeren en bloemlezingen, P. L. Lebrocquy's, X. Marmier's, C. Molbech's en een aantal anderer taal- en letterkundige werken.

varen, tot dat Leibnitz en andere onvermoeibare navorschers, als o. a. de priester Hervas, de taalvergelijking instelden.

Het Sanskriet is meer dan drij-en-dertig eeuwen oud, en is in zich zelf de volmaakste der bekende talen; behalve het Finsch en het Baskisch kunnen alle Europische spraken daartoe herleid worden. Deze laatste verdeelt men in drij stamvertakkingen, waarvan zich eene in Indien en Egypte, de tweede in Thracien, Macedonien, Illyrien, de derde eindelijk in Schandinavien, Dietsch- en Duitschland verspreid heeft.

Heel de Gothische stam sprak oorspronkelijk eene zelfde tale, waarvan het Dietsch, en voornamelijk het Platduitsch, het getrouwste overblijfsel schijnt; doch na verloop van tijd zonderden de noorder en de zuider Germanen zich meer en meerder af: het Dietsch is nog altijd de overgang tuschen Hoogduitsch en Noordsch gebleven. — De Noordsche tale, *Dœnsk tunga*, *Norrœnn tunga*, *Norrœnt mál*, scheidde zich weder in Zweedsch, (gesproken) Noorsch en Deensch, maar leeft voort in het IJslandsch. Het Noordsch versmelt zich, voor de geschrevene tale, in het Deensch, gelijk het Platduitsch zulks in het Nederduitsch doen moest. Overigens zijn Deensch, Zweedsch en IJslandsch zeer nauw verwandt; de eerste tale treedt het dichtst bij ons Dietsch, de laatste komt eerder met onze oude tale overeen.

II.

DEENSCH.

Het kan wel niet ondoelmatig wezen, de naaste Schandinavische tale in overzicht, en enkel 't verschil met de onze in acht, te nemen.

Spelling en Uitsprake. In het Deensch hebben alle letters de zelfde waerde als bij ons, uitgenomen : *aa*, *oe*, *u*, *v*, *y*, *æ*, *ø* (ook *ö*), *öi*, die omtrent als *oa*, *oo*, *oe*, *w*, *u*, *ae* (*eė*), *eu* (*ö*) en *ui* uitge-

sproken worden. *D* op het einde eens woords (*Bad*) klinkt als *th*; *g* heeft nu eens den Franschen *gué*-klank (*Grund*), en dan weêr den zachten Vlaamschen *g*-klank (*Dag*); *ld* en *nd* luiden dikwerf als enkele *l* en *n* : *Told*,. *Kande* (spr. tol, kanne).

Zelfwoord. Het Fælleskjön omvat het mannelijke en het vrouwelijke geslacht, het Intetkjön is het zakelijke. Er zijn dus maar twee geslachten.

In het meervoud blijven de zelfwoorden : 1° onveranderd, als *Aar* (jaar); of 2° zij nemen *e* aan : *Grav*, *Grave* (graven); of 3° eene *r* (*er*): *Skole*, *Skoler* (scholen). Het derde geval maakt den regel uit. Eenige naamwoorden veranderen van klinker : *Fader*, *Moder*, *Broder*, *Datter*, maken: *Fædre*, *Mödre*, *Brödre*, *Döttre*. Het meervoud van *Okse* (os) is *Oksen* of *Oksne*; dat van *Öre* (oor), *Örer* of *Ören*.

Er is maar één naamval overgebleven, te weten de genitief (in *s* of *es*); maar deze wordt ook in het meervoud aangewend.

Lidwoord. Het onbepaalde lidwoord is *en* (een, eene), *et* (een), dit laatste voor het zakelijke geslacht. Voor het bepaalde lidwoord worden deze klankjens achteraan gezet, aldus: *Mand-en* (de man), *Land-et* (het land); alsdan luidt het meervoud *ene* of *ne* : *Konger-ne* (de koningen). *Land-ene-s* beduidt dus : der landen, *Fædrenes Sæder*: de zeden der vaderen. — De lidwoorden *den*, *det*, *de* (de, het, de), komen alleen voor als er een bijvoegwoord tuschenin staat : *den gode Mand*, *det magtige Land*, *de brave Konger*.

Bijvoegwoord. De vergrootinguitgangen der bijvoegelijke naamwoorden zijn *re* (*ere*) en *st* (*est*), en verschillen dus weinig van de onze : *kort*, *kortere*, *kortest*. — Met het bepaalde lidwoord verkrijgt het bijvoegwoord eene *e* : *den store* (groote) *Mand*, uitgenomen als dit laatste op eene *s* eindigt : *det stakkels Barn* (het arme kind). Met het onbepaalde lidwoord blijft het onveranderlijk in 't Fælleskjön : *tör Rug* (drooge rogge), en neemt het eene *t* in het zakelijke aan : *tört Træ* (droog hout). Men zegt ongeveer als bij ons: *det hele Huus*, of *hele Huset* (het heele huis, heel het huis).

Voornaamwoord. De persoonlijke voornaamwoorden zijn : *jeg*, ik; *mig*, mij; *du*, *dig*; — *han*, hij; *hans*, zijns; *ham*; — *hun*,

zij; *hendes*, harer; *hende*, ze; — *den*, hij, zij (van dieren en voorwerpen); *dens*, zijns, harer; *det*, het; *dets*, zijns; — *vi*, wij; *vores*, onzer; *os*; — *I*, gij; *eders* of *jeres*, uwer; *eder* of *jer*, u; — *de*, zij; *deres*, hunner; *dem*, hun, hen. *I* wordt somtijds, *De* heel dikwerf, beleefdheidhalve voor *du* gebezigd; alsdan blijft het werkwoord nogtans in 't eenvoud: *I er for gammel*, gij zijt (*bist*) te oud; *bliver De syg?* wordt (*words*) gij (*zij*) ziek?

Min, *mit*, *mine*; *din*; *sin*, *hans* of *hendes*; *vor* of *vores*; *jer*, *eder* of *jeres*, *eders*; *der* of *deres*, zijn de bezittelijke voornaamwoorden. *Sin* is terugwerkend: *han griber sin Haand*, hij grijpt zijne (eigene) hand.

Aanwijzende voornaamwoorden zijn: *den*, degene; *denne*, deze; *hiin*, gene; *saadan*, zoodanige; *slig*, dergelijke; *samme*, de zelfde; *begge*, beide.

Onbepaalde voornaamwoorden zijn: *man*, men; *somme*, sommige; *ingen*, *intet*, geen; *hinanden*, malkander; *hverandre*, elkander; *nogen*, eenig; *hver*, elk; *enhver*, iedereen, enz.

Betrekkelijke voornaamwoorden zijn: *som*, die; *hvilk*, welk; *hvad*, wat; en ondervragende: *Hvo*, wie; *Hvem*, wie, wien; *Hvis*, wiens; *hvorledes*, hoe; *hvordan*, hoedanig, enz.

Telwoorden van 1 tot 20 zijn: *een, to, tre, fire, fem, seks, syv, otte, ni, ti, elleve, tolv, tretten, fjorten, femten, seksten, sytten, atten, nitten, tyve*; van 20-100: *tyve, tredive, fyrretyve, halvtresindstyve* (*halvtres*), *tresindstyve* (*tres*), *halvfjersindstyve* (*halvfjers*), *fiirsindstyve* (*fiirs*), *halvfemsindstyve* (*halvfems*), *hundrede*. De Noren zeggen beter: *femti* (50), *sytti* (70), *nitti* (90). De rangschikkende telwoorden luiden: *den förste, anden, tredie, fjerde, femte, sjette, syvende*, enz. *Halvanden* is anderhalf; *halvtredie*, derdehalf; *selvanden*, getweeën; *selvtredie*, gedrijen, enz.

Werkwoorden. De Denen bezitten deponens-verben, d. i. bedrijvende werkwoorden onder lijdende vorm, als: *blues*, zich schamen. De lijdende werkwoorden worden door toevoeging eener *s* gevormd: *elske*, beminnen, — *elskes*, bemind worden; maar men zegt ook: *blive elsket*. Het Deensch heeft geene bijvoegende, maar wel eene wenschende wijze: *jeg önsker at han elske mig*, ik

wensch dat hij mij beminnen moge. — De toekomende tijd wordt even als in 't Engelsch, nu door *vil* en dan door *skal* uitgedrukt: *jeg vil komme*, ik zal komen (als ik kan); *han skal komme*, hij zal (is verplicht te) komen. *Jeg faaer* of *skal have skreven* beduidt, ik zal geschreven hebben; *jeg fik* (*skulde have*) *skreven*, ik zoude geschreven hebben. — In het enkelvoud des tegenwoordigen tijds der aantoonende wijze, eindigen alle regelmatige werkwoorden op *r* (*er*); in het meervoud, op *e*: *jeg elsker*, *vi elske*. Doch er zijn eigentlijk twee klassen van werkwoorden, waarvan de eene in de onbepaalde wijze op *e* eindigt, in den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijze *ede* of *te* (*elskede*, beminde, *tænkte*, dacht), en in het verl. deelw. *et* of *t* (maar niet *ge*): *elsket*, *tænkt*, aanneemt; en waarvan de andere in de onbepaalde wijze op eenen betoonden klinker (*slaa*, slaan) uitgaat, in den onvolmaakt verledenen tijd den wortelklinker verandert (*slog*, sloeg), en in het verledene deelwoord op *t* of *n* (*slaaet*, *slagen*, geslagen) eindigt, gewoonlijk ook met klankverandering (*trukken*, getrokken, van *trække*). Het deelwoord der bedrijvende werkwoorden (supinum) is onveranderlijk, gelijk bij ons; maar niet het deelwoord der lijdende werkwoorden, dat even als in 't Fransch het geslacht en het getal des onderwerps aanneemt: *Hunden er stjaalen*, de hond is gestolen; *Barnet* (het kind) *er stjaalet*; *Bögerne* (de boeken) *ere stjaalne*. Er zijn onregelmatige werkwoorden in beide klassen; die der eerste bepalen zich tot een dertigtal. — De klankverwisselingen bij de 118 werkwoorden der tweede klasse, die wij ongelijkvloeiend noemen zouden, geschieden bijna op de zelfde wijze als bij ons: *bede* (bidden), *bad*, *bedet*; *blive* (blijven), *blev*, *bleven*; *gaa* (gaan), *gik*, *gaaet*; *fare* (varen), *foer*, *faret*; *sværge* (zweeren), *svor*, *svoret*; *fryse* (vriezen), *frös*, *frosset*. De hulpwoorden heeten: *have*, hebben; *være*, zijn; *blive*, worden; *skulle*, zullen; *ville*, willen; *faa* (bekomen), zullen zijn.

VOORZETSELS. De aanmerkelijkste voorzetsels zijn: *hos*, bij; *ved*, door; *gjennem*, dòòr; *i*, in; *til*, tot; *paa*, op; *ad*, naar; *af*, *fra*, van; *for*, voor; *fremfor*, vòòr; *bag*, achter; *uden*, zonder; *med*, met; *formedelst*, vermits; *siden*, sedert; *blant*, onder; *mellem*,

tuschen; *samt*, benevens; *mod*, tegen; *undtagen*, uitgenomen, enz.

BIJWOORDEN zijn: *hjemme*, te huis; *hjem*, naar huis; *nær*, nabij; *frem*, voort; *borte*, weg; *did*, *hist*, ginds; *allesteds*, allerwegen; *endnu*, nog; *hidindtil*, tot hier toe; *atter*, *igjen*, weder; *tidt*, dikwijls; *sædvanlig*, gewoonlijk; *snart*, haast; *idag*, vandaag; *iaftes*, dezen avond; *iaar*, dees jaar; *ad Aare*, toekomend jaar; *aldrig*, *ei*, nooit; *idelig*, gedurig; *igaar*, gisteren; *ifjor*, verleden jaar; *fordum*, voorheen; — *ikke*, niet; *kun*, slechts; *knap*, *neppe*, nauwelijks; *meget*, veel; *ingensinde*, geenszins; *maaskee*, mischien; *tilovers*, ruimsschoots; enz. De bijvoegwoorden als bijwoorden gebezigd, nemen eene *t*: *det er varmt*, het is warm.

KOPPELWOORDEN zijn: *og*, en; *ogsaa*, ook; *eller*, of; *enten-eller*, of-of; *hverken-eller*, noch-noch; *for*, want; *fordi*, omdat; *thi*, want; *imedens*, terwijl; *ihvorvel*, alhoewel; *alligevel*, allijkwel; *end*, dan; *endog*, zelfs; *men*, maar; *inden*, eerdat; *hvis*, wanneer; *naar*, als; *dersom*, indien; enz.

WOORDVOEGING. De genitief staat vóór het hoofd-naamwoord: *Mandens Sönner*, des mans zonen. Het onderwerp, het werkwoord en het voorwerp volgen elkander op: *jeg har fortalt hele Sagen*, letterlijk: ik heb verteld heel de zake. Het persoonlijke voorwerp komt vòòr het zakelijke: *jeg gav ham det*, lett.: ik gaf hem het. Het hulpwerkwoord staat vòòr het hoofdwerkwoord: *naar han har afgjort denne Arbeide*; l.: wanneer hij heeft afgedaan dit werk. Zinwendingen als: *Hesten som jeg sad paa* (het paerd dat ik zat op), het paerd waarop ik zat, — zijn zeer gebruikelijk.

Even als in 't Engelsch wordt het lidwoord dikwerf uitgelaten: *Musik kan behage mig*, (de) muzyk kan mij behagen. Even als in 't Engelsch zegt men ook: *den Mand du taler om*, in stede van: *Manden om hvilken du taler*, de man van wien du spreeks.

De bezitter wordt immer door verbuiging, de verhouding der stoffe tot het daaruit vervaerdigde, immer door omschrijving aangeduid: *Kongens Magt* (niet: *Magten af Kongen*), des Konings macht; *Papiret i denne Bog* (niet: *Bogens Papiir*), het papier van het boek; — maar men zegt wel: *Broderen til Kongen*.

Bijvoeg- en deelwoorden volgen het hoofdwoord in geslacht en

getal, zelfs wanneer zij achterstaan: *Bandet er grönt*, de band is groen.

Eigenaardig is de uitdrukkingwijze : *han bandt Hænderne paa ham*, hij bond (de handen op hem) hem de handen.

Even als in 't Engelsch, kan het betrekkelijke voornaamwoord uitgelaten worden: *Manden, jeg saae* (*the man I saw*); zelfs in : *Manden, her staaer*, de man (die) hier staat. Men zegt: *det er os* (het is ons), het zijn wij.

De Deen maakt verschil tuschen : *han er gaaet i Haven*, hij *is* in den hof gegaan (daar naar toe), en : *han har gaaet i Haven*, hij *heeft* in den hof gegaan (rondgegaan). — En wij? — *Det regner*, beduidt : het regent; maar: *der siges*, er wordt gezegd.

Opmerkelijk is de kracht der deponens-werkwoorden in deze voorbeelden : *vi sees i Aften paa Komedien*, wij zien (spreken) elkander dezen avond in de komedie; maar *vi see hinanden i Aften* beduidt slechts, dat de eene den anderen zal zien. — *De slaae hinanden*, zegt men van lieden die elkander slaan; maar *de slaaes* beduidt, dat zij vechten.

III.

ZWEEDSCH EN DEENSCH.

De Zweedsche tale heeft meer Schandinavische woorden en spraakregels, alsook de zoetluidende uitgangen *a*, *o*, *u* behouden : *elska*, *morgon*, *hufvud*, waarvoor het Deensch eene doffe *e* stelt. Het Zweedsch bezigt de Duitsche konsonantverdubbeling, terwijl het Deensch hierin de Dietsche spelwijze volgt. *Hat* in 't Deensch beduidt : hoed ; het zelfde woord klinkt en beduidt in 't Zweedsch : haat. In deze laatste beteekenis schrijft men in 't Deensch *Had*, en « hoed » in 't Zweedsch is *hatt*. In deze, als in duizend andere voorbeelden, verschilt alleen de spelling; waarom een geleerde Deen op het gedacht gekomen is, om beide zustertalen weder te versmel-

ten. In een handboek voor Deensche lezers, door C. Flor, vinden wij een toevoegsel van stukken uit de Zweedsche letterkunde, enkel onder de opgave van eenige verschilpunten. Deze zijn :

Spelling en Uitsprake. *Å* staat gelijk met *aa*, *ö* met *ø*, *ä* met *æ*; in *ej* hoort men de zuivere *e*; korte *u* (spr. oe) zweemt naar *ö*, en in 't Deensch naar *o*; *öj* klinkt eerder *euj* dan *ui*; *d* in *ld* en *nd* wordt uitgesproken. Zw. *lif*, *lifvet*, en D. *Liv*, *Livet* worden eender uitgesproken. *G* klinkt als *j* vòòr *e*, *i*, *y*, *ä*, *ö*; hiervoor stelt de Deen meestentijds *gj*: *göra*, *gjöre*, maken. *Gn* in *lugn* (rust) en dergelijke, klinkt als *ngn*. *Rg* en *lg* spreekt men *rj* en *lj* uit; *k* en *kj* vòòr de zachte klinkers, luiden omtrent *tj*, *sk* en *stj* als *sj*. De Zweed gebruikt latijnsche letters.

Lidwoord. Het bepaalde lidwoord luidt bij de onveranderlijke zelfwoorden in het meervoud *en*: *borden* (de tafels), D. *Bordene*. — Het Zweedsch bezigt het dubbele lidwoord overal, waar het aanwijzende reeds voorkomt : *den röda blomma-n*, de roode bloeme; zelfs wel : *den konung- en*, de koning.

Zelfwoord. Het Zweedsch kent drij geslachten en vijf verbuigingen, te weten op *ar*, *or*, *er* of *n* in 't meervoud, benevens de onveranderlijke.

Bijvoegwoord. Waar het Deensche bijvoegwoord *e* aanneemt, staat in het Zweedsch *a* (*e*): *det goda barnet, den gode*(*a*) *mannen*. *Faa* (weinig), *færre*, *færrest*, is Deensch; *få*, *mindre*, *minst*, Zweedsch; daarentegen is: *små* (klein), *smärre, smärst*, Zweedsch, en *smaa*, *mindre*, *mindst*, Deensch.

Voornaamwoord. *De* (zij) wordt in 't Zweedsch nimmer voor *du* gebezigd; maar daarentegen *Ni*, onderwerp *Er* (gij, u) : *är Ni sjuk?* zijt gij ziek? — *Sin* is ook « hun » (terugwerkend). Van de getallen merkt men aan : *aderton* (18), *trettio* (30), *fyratio* (40), *femtio* (50), enz. Men zegt *tjugu-en* (twintig-een), en niet gelijk in 't Deensch : *en och tjugu* (*een og tyve*). *Endera* beduidt : een hunner (*Een af dem*).

Werkwoord. Overal eene *a* waar in 't Deensch eene *e* staat : *kalla*, *kallar*, *kallade*, *kallat*, *kallas*, roepen, roep, riep, geroepen, geroepen worden. De sterke vorm der deponentia bestaat ook

bij de passieven: *har kallats* (ben geroepen geworden), D. *har været kaldet*. De tweede persoon meervoud heeft nog een bijzondere vorm : *I kallen* (*I kalde*), gij roept; en insgelijks de gebiedende vorm : *kallom* (*lader os kalde*), laat ons roepen, *kalloms* (*lader os kaldes*), laat ons geroepen worden. Het supinum gaat uit op *t: jag har älskat* (ik heb bemind); het verledene deelwoord, op *d: jag är älskad* (ik ben bemind). De Zweed heeft eene bijvoegende wijze. *Vilja* en *fa* zijn geene hulpwerkwoorden; daarentegen : *lära* (moeten, zullen). *Hafva* (hebben) en *att* (te) worden dikwerf uitgelaten: *enligt den föreskrift, hon* (*har*) *fått*, naar het voorschrift (dat) zij ontvangen (heeft); *jag tror han kommer*, ik geloof (dat) hij komt. Eigenaardige zinwendingen zijn : *han försäkrade sig hafva varit der* (lett.: hij verzekerde zich hebben geweest daar), hij verzekerde dat hij daar geweest was; en: *han sågs komma* (lett.: hij wierd gezien *te* komen), men zag hem komen.

Kleinwoorden. Zijn aan te merken : *antingen-eller* (*enten-eller*), of-of; *bredvid* (*ved Siden af*), op zijde van; *ehuru* (*ihvorvel*), alhoewel: *endast* (*alene*), alleen; *ihop* (*tilsammen*), te hoop, te samen; *jemte* (*tilligemed*), benevens; *till des* (*indtil*), tot dat; *till och med* (*endog*), zelfs; *undan* (*bort*), van daan; *ur* (*af*), van; *å* (*paa*), op; *äfven* (*ogsaa*), ook; *än-än* (*snart-snart*), nu-dan.

Alle verder verschil tuschen Zweedsch en Deensch bestaat in woorden, die nu anders geschreven, dan anders aangewend worden, maar ook somtijds vreemd aan elkander zijn. Zoo zijn *uppförande* en *Opförsel*, gedrag, toch wel het zelfde. « Snel » luidt in het Zweedsch *fort*, in het Deensch, *rask;* maar « fort » is ook een Deensch woord, dat « voort » beteekent. Ziet hier eenige geheel afwijkende woorden : Zw. *angenäm*, D. *behagelig*; *rum* (kamer) en *Stue*; *fönster* (venster) en *Vindue*; *kulle* (heuvel) en *Bakke*; *spisel* (haerd) en *Arn*; *börja* (beginnen) en *begynde*; *gosse* (jongen) en *Dreng; flicka* (meisjen) en *Pige* — (*dräng* en *piga* beduiden in 't Zweedsch: knecht en vrijstertjen); — *darra* (beven) en *bæve*; *reta* (ophitsen) en *irre*; *slyta* (vlakte) en *Flade*; *bygd* (landstreke) en *Egn*; *ång* (stoom) en *Damp*, enz.

IV.

IJSLANDSCH.

Alhoewel het Oudnoordsch nog hedendaags op IJsland gesproken wordt, en derhalve *IJslandsch* heet, zoo moet het nogtans meer als eene geleerde tale beschouwd worden, waarom wij ons hier slechts ter loops ermede bezig houden. In het eerste, of het Schalden-tijdvak der onderhavige tale, is dezelve in 't geheel niet gemakkelijk om verstaan; maar die zwarigheid neemt met den tijd af, en de Dietscher die het Deensch en vooral het Zweedsch kent, zal met geringe moeite ook het IJslandsch aanleeren. Zelfs zal hij woorden en spraakvormen ontmoeten welke der zijne meer nabij komen, dan der gelijkaardige Deensche en Zweedsche; of die deze laatste talen niet eens bezitten : *èta*, eten, Zw. *äta*, D. *æde*; *blóm*, bloem, *blomma-Blomst*; — *bjór*, bier, *öl*; *skella*, schellen, *ringa-ringe*; *smádr*, smaad, *smälek-Vanære*; *varpa*, werpen, kasta-kaste; *víf*, wijf, *qvinna-Qvinde*; *thorp*, dorp; enz. In het algemeen komt het IJslandsch meer met het Dietsch dan met het Duitsch overeen : *gefa*, geven, *geben*; *rida*, rijden, reiten; *telja*, tellen, *zählen*; — *Dygthin lofar sig sjálf*, de deugd looft zich zelve, *die Tugend lobt sich selbst.*

V.

NOORDSCH, DIETSCH EN DUITSCH.

Door *Noordsch*, versta ik in 't algemeen de Noordertalen; en dan is mijn oogmerk om in korte trekken derzelver innige overeenkomst met de onze te bewijzen, welke overeenkomst tevens grooter is dan met het Duitsch plaats heeft. Het Deensch is mijn uitgangspunt; waar het Zweedsch voorkomt heb ik zulks aangeduid, en het

IJslandsch heb ik om hooger aangehaalde redens maar achtergelaten.

SPELLING. Op de letters *u*, *v*, *y*, (spr. oe, w, u) na, rust de Deensche spelling op de zelfde gronden als de onze. De Duitsche *ck* en de klankverlengingen: *ah*, *oh*, *uh*, zijn daarin niet gekend. Elke klinker wordt op zich zelven kort beschouwd, even als bij ons: *flot*, vlot; maar zoo niet in het Zweedsch: *flott*, Hoogd. *flott*. Om de zelfde reden schrijven de Zweden: *sten*, *ben*; de Denen met ons: *Steen*, *Been*.

UITSPRAKE. Het verschil in spelling maakt dat verscheidene woorden ongelijk schijnen, terwijl zij nogtans eens luiden en beduiden: *Vellyst*, wellust; *Dör*, deur; *vaie*, waaien. Maar het tegendeel heeft ook plaats: *Muur* (spr. moer), Zw. *styf* (spr. stuw) beduiden het zelfde als bij ons.

WOORDEN. De woorden kan men verdeelen in: 1) gemeenschappelijk Germaansche woorden: *land*, *gang*, *haar*, *gram*, *hals*, of die slechts in vorm van elkander verschillen: *Brev*, Zw. *bref*, Hd. en Nd. brief; *Embede*, Zw. *embete*, Hd. *Amt*, Nd. ambt; *bestjæle*, Zw. *bestjäla*, Hd. *bestehlen*, Nd. bestelen; 2) in degene die het Noordsch gemeenschappelijk met het Dietsch, maar niet met het Duitsch bezit, en die eene talrijke klasse uitmaken: *trække*, trekken (Hd. *ziehen*); *kige*, Zw. *kika*, kijken (Hd. *gucken*), *gisse*, Zw. *gissa*, gissen (Hd. *rathen*), enz.; alsook in eenige welke in 't Dietsch niet bestaan: *ane*, Zw. *ana*, *ahnen*, voorgevoelen; 3) in louter Noordsche woorden, die voor een deel in het Engelsch overgegaan zijn: *Vindue* (*window*), venster; *værst* (*worst*), slechts; *Vinge* (*wing*), vleugel; *Taare*, Zw. *târ* (*tear*), traan; *sælge*, Zw. *sälja* (*sell*), verkoopen; *Ost*, kaes; *Aand*, Zw. *ande*, geest; *Barm*, boezem.

Wanneer de woorden der eerste klasse niet geheel de zelfde zijn als bij ons: *Omgang*, *Stemme*, *Gaard*, *Opstand*, enz. en Zw. *graf*, *kalf*, *dubbel*, enz., dan komen zij er toch veel dichter bij, dan bij het Duitsch: *Tomme*, toom, *Zaum*; *værdig*, waerdig, *würdig*; *Vejr*, weêr, *Wetter*.

Waar het Noordsch *d* of *t* heeft, hebben wij ook *t*; maar de

Duitschers *s*, *tz*, of *z* : — *hvad*, wat, *was*; *Tid*, tijd, *Zeit; tvinge*, dwingen, *zwingen*.

B in 't Deensch, *p* in 't Zweedsch, blijven *p* bij ons; maar worden *f* of *pf* in 't Duitsch : *Abe*, *apa*, ape, *Affe*; *Æble*, *äpple*, appel, *Apfel*; *löbe*, *löpa*, loopen, *laufen*.

Sk (sch) komt nimmer vòòr *l*, *m*, *n* en *w* (gelijk in het Duitsch), evenmin als bij ons : *slaae*, slagen, *schlagen*; *smal*, *schmal; snappe*, *schnappen*; *Sviin*, zwijn, *Schwein*; maar wel vòòr *r* : *skrive*, schrijven, *schreiben*.

Waar het Noordsch *g*-*k* zet, heeft het Duitsch dikwerf *ch*; maar wij ook *k* : *Dige*, *dike*, dijk, *Deich ; mage*, maken, *machen*; *Sag*, *sak*, zaak, *Sache*.

Noordsch en Dietsch gebruiken zachte klanken, waar het Duitsch harde tand- en lipletters heeft : *Død*, dood, *Tod*; *Dag*, *Tag*; *give*, geven, *geben ; Daad*, *That*; *Djævel*, duivel, *Teufel*.

In menige gevallen wordt de klinker dikwerf kort in 't Duitsch, waar hij lang blijft in de andere talen : *Kjedel*, ketel, *Kessel*; *aaben*, open, *offen*; somtijds heeft ook het tegengestelde plaats : *tæmme*, temmen, *zähmen*; *Tal*, *Zahl*; — ook buiten dien in : *Spil*, spel, *Spiel*; *Straf*, straffe, *Strafe*, enz. Nogtans heeft men : *Hammer*, hamer; *Himmel*, hemel.

W en *j* in den beginne onzer Dietsch-Duitsche woorden, verdwijnen : wolle, *Uld*, *ull;* jaar (*Jahr*), *Aar*, *år*.

Onze *v* wordt in *f* veranderd : vallen, *falde*, *falla*.

Onze doffe *o* komt overeen met de korte *u* : *ung*, jong; *dum*, dom, *kund*, kond; *ij* (Hgd. *ei*), met *i* (*ii*) : *Iis*, ijs, *Eis*; *gribe*, *gripa*, grijpen, *greifen*; — maar waar de Duitsche *ei*-klank bij ons *ee* wordt, daar heeft het zelfde in 't Deensch-Zweedsch plaats : *Been*, *ben*, *Bein*, been; *Deel*, *del*, *Theil*, deel.

In de meeste gevallen komen *ö*, *uu*, *aa*, met onze *óo*, *ui*, *ou-au*, overeen : *löbe*, loopen; *Huus*, huis; *blaa*, blauw; daarvoor heeft het Duitsch enkel *au* : *laufen*, *Haus*, *blau*. — *Aa* (å) komt ook somtijds met *oo*, Hgd. *oh*, overeen : *Daase*, dooze, *Dose*; *Kaale*, *kål*, koole, *Kohle*.

Onze *ooi*, *oei*, *ou* worden *ö*, *öd*, *al*-*ol*, terwijl zij in 't Duitsch

eu, *üh*, *al* luiden : *Hö*, hooi, *Heu*; *glöde*, gloeien, *glühen*; *Salt*, zout, *salz; holde*, houden, *halten*.

In woorden met *r*, waar eene klankverplaatsing tuschen Dietsch en Duitsch voorvalt, volgt het Noordsch nu de eene dan de andere sprake : *Bryst*, *Brust*, borst; *færsk*, *frisch*, versch.

Onze woorden op *rel*, *ren*, *len* worden in 't Duitsch tot *rl*, *rn*, *ln* samengetrokken; maar de Schandinaaf werpt den voorklinker weg : *handle*, *handla*, handelen, *handeln*; in de dichkunst volgen wij dit voorbeeld. Betrekkelijk de woorden valt nog op te merken, dat vele zoogenaamde Schandinavische woorden bij ons onder eene andere beteekenis bestaan, als : *Tro*, geloof (*trouw*), *tör*, droog (*dor*); terwijl andere vroeger bij ons bestaan hebben : *Væg*, wand (*weeg*); *bie*, vertoeven (*beden*); *Daare*, gek (*door*); Zw. *vag*, bare (*wage*), in de middeleeuwen; — en voor het Ouddietsche tijdvak : *Ild*, vuur (*eld*); *Kone*, echtvrouw (*quan*); *Qvinde*, *qvinna*, vrouwe (*quena*); Zw. *lif*, leven (*lif*); Zw. *lag*, wet (*lag*); *Barn*, kind (*barn*); Zw. *bak*, rug (*bac*); *sove*, slapen (*suevan*); *Ved*, hout (*widu*); *Barm*, schoot (*barm*); *Hævn*, hemel (*hevan*); Zw. *mat*, spijs (*meti*); *Træ*, Eng. *tree*, boom (*treo*); *Bane-mand*, moorder (*bano*); Zw. *brynja*, pantser (*brunnia*), enz.; of met een klein verschil van beduiding : *Dom*, oordeel (*duom*, vonnis); *Harm*, toorn (*harm*, leed), Zw. *spå*, waarzeggen (*spadidha*, wijsheid); *Ærende*, boodschap (*eru*, bode); *Qvad*, lied (*quidi*, spreuk); *Sky*, wolk (*scio*, Eng. *sky*, hemel), enz. Eenige woorden schijnen voortreffelijk geschikt om den beginneling in verwarring te brengen : *Fred* is vrede, maar *Vrede* beduidt wrake; *Braad* is een stekel, en *stege* beteekent *braden*.

Ons Dietsch is zoo rijk dat het meermalen twee woorden heeft, waar het Deensch en het Duitsch er elk maar één bezitten :

Omtrent, omtrent, ongeveer, *ungefähr*.— *Maaskee*, mischien, wellicht, *vielleicht*. — *Fork*, vork, gaffel, *Gabel*. -- *Splitte*, splitten, splijten, *spleiszen*. — *Altid*, altijd, immer, *immer*.

WOORDVORMING. De voorvoegsels : *veder*, *hen-hän*, *bi*, en de achtervoegsels : *er-are*, *inde-inna*, *eri*, *ing*, *dom*, *skab-skap*, komen ongetwijfeld nader bij de onze, dan bij de Duitsche : *wider*, *hin*,

bei, — *er*, *inn*, *rei*, *thum*, *schaft*; terwijl *van* (wan), — *erske-erska* (erse, ersche), *esse-essa* (esse), *isse-issa* (isse), *sel* (*else, sle*), *de-d* (te), en — *agtig-aktig* (achtig), in 't Duitsch niet eens gekend zijn.

Ten voorbeelde staan :

Deensch.	Zweedsch.	Dietsch.	Duitsch.
—	—	—	—
vederlægge,	vederlägga,	wederleggen,	wiederlegen.
henvise,	hänvisa,	heenwijzen,	hinweisen.
bidrage,	bidraga,	bijdragen,	beitragen.
Lærer,	lärare,	leeraar,	Lehrer.
Heltinde,	hjeltinna,	heldinne,	Heldinn.
Trykkeri,	tryckeri,	drukkerij,	Drückerei.
Mening,	mening,	meening,	Meinung.
Eiendom,	egendom,	eigendom,	Eigenthum.
Ridderskab,	ridderskap,	ridderschap.	Ritterschaft.
Vanære,	vanära,	waneere,	(Unehre).
Sangerske,	sångerska,	zangersche *	(Sängerinn).
Prindsesse,	prinsessa,	prinsesse,	(Prinzessinn).
Abbedisse,	abbedissa,	abdisse,	(Aebtissinn).
Hængsel,	hängsel,	hengsel,	(Hänge).
Bakkelse,	bakelse,	baksel,	(Gebackenes).
Brændsel,	bränsle,	brandsel,	(Brennholz).
Længde,	längd,	lengte,	(Länge).
tyvagtig,	tjufaktig,	diefachtig,	(diebisch).

Spraakleer en Woordvoeging. In 't Duitsch veranderen de meeste woorden bij de verbuiging van wortelklinker; — in 't Noordsch heeft dit, als bij ons, maar bij uitneming plaats :

* In overeenstemming met *wascherseche*. Deze uitgang, in 't Noordsch *erske* luidende, wordt door ons ten onrechte *erse* of *ersse* geschreven. De vrouwelijke uitgang *ske*, Zw. *ska*, bestaat in zekeren zin ook bij ons, niet in 't Duitsch : *Franske*, Zw. *fransyska*, Hgd. *Franzosinn*, eene *Fransche*; hoewel wij toch maar bij uitneming met hier en daar eenen volksman zeggen zouden : Mevrouw de Pastoorsche, gelijk dat in 't Noorden plaats heeft. — Voegt men bij *inne*, *ersche*, *esse*, *isse*, *sche*, nog de uitgangen *ster* (naaistèr) en *egge* (dievegge), dan zal men ook hier den rijkdom onzer tale weder moeten erkennen.

Stad-Stæder (steden); en dit wel bij 29 Deensche, 17 Zweedsche zelfstandige (buiten die op *and* en *ång*), en bij 4-8 bijvoegelijke naamwoorden. — Deze omklanken geschieden van *a*, *aa* (*å*) in *æ* (*ä*), van *o* in *ö* (*ø*), en van *u* in *y*.

Jeg var hos Peters, zegt de Deen, om daarmede te beduiden dat hij in Peters huis geweest is; de West-Vlaming zegt eveneens : ik was te Peter's.

Han er lige of *netop kommen*, wordt zoo dikwerf door ons volk vertaald : hij is *gelijk* of *net* (juist) gekomen.

Sprække beduidt bersten; hieruit verklaart zich ons woord *sprok*.

Doch er bestaan van die (ongeschrevene) volkswoorden welke niet anders dan den zelfden oorsprong der volkeren kunnen aanduiden : *supe*, zuipen, hgd. *saufen; pimpe*, pimpelen (in 't genipt drinken), *nippen; Lurendreier*, lorren- of loerendraaier, *Duckmäuser;* alsook de spreekwijzen welke wij verder mededeelen.

Ziet hier nu eenige voorbeelden van spraakkundige toenadering :

Man bliver syg af at spise for meget, men wordt ziek van te veel te eten, Hgd. *man wird krank wenn man zu viel iszt.*

Zw. *Han såg fartyget aflägsna sig*, hij zag het vaartuig zich verwijderen, Hgd. *er sah dasz das Schiff sich entfernte.*

Zw. *Nu trodde jag mig dock hafva talat tydligt*, nu dacht ik mij toch duidelijk gesproken te hebben, Hgd. *nun glaubte ich doch dasz ich deutlich gesprochen hätte.*

Spreekwijzen : *Vi troedes ikke*, wij wierden niet geloofd, *es wurde uns nicht geglaubt.*

Zw. *Han är ifrån sig af glädje*, hij is buiten zich van vreugde, *er ist von seinen Sinnen vor Freude.*

Vel bekomme Dem, wel bekome 't u, *gesegnete Mahlzeit.*

At give Een kort Besked, iemand kort bescheed geven, *Einen kurz abfertigen.*

At skrive i Glemmebogen, in 't vergeetboekjen schrijven, *vergessen.*

Det er Knuden, daar zit de knoop, *da liegt der Hund begraben.*

Han veed det paa en Prik, hij weet het op eenen prik, *er weisz das auf ein Haar.* — *At slippe fri*, vrijslippen, *davon kommen.*

At faa öje paa Een, het oog op iemand krijgen, *Einem zu Gesichte bekommen.*

Ifrån sysslan, vertaalt de Duitscher door : *seines Amtes entledigt;* ons volk zegt met den Zweed kortaf : *van zijn werk.*

Vær saa god at tage Plads, weest zoo goed om plaats te nemen, *bitte, nehmen Sie Platz*

Det er ikke en Pibe Tobak værd, het is geene pijp tabak waerd, *es ist keinen Pfifferling werth.*

Farvel, vaarwel, *lebe wohl!*

Alhoewel voorgaande aanduidingen den studielievenden Dietscher in staat moeten stellen, om op zeer korten tijd, met behulp eens woordenboeks, behoorlijk Deensch en Zweedsch te verstaan, — zijn zij misschien wel wat bondig vervat om den gewonen lezer dezes werks een volledig gedacht van de woordgeschapenheid, den zinnenbouw, de onderlinge verwandtschap der Noordsche talen, en hunne overeenkomst met de onze te doen opvatten. Daarom, en met het doel om daarin eenigzins te voorzien, volgen hier, ten overvloede, een drijtal proeven van « letterlijke » overbrenging en vertaling uit het :

a) DEENSCH.

Tissot	fortæller	om	et	Menneske,	som	fra	sin	tidlige	Ungdom
Tissot	*vertellet*	*om*	*een'*	*mennische,*	*die*	*van*	*siin'*	*tiidlike'*	*jongdom*
Tissot	vertelt	van eenen		mensch,	die	van	zijne	tijdige	jeugd

havde	en	uimodstaaelig	Drivt	eller	Trang	»	til	at	eftergiöre
hadde	*een'*	*ontemoetstaanlik'*	*drift*	*edder*	*drang*	»	*tot*	*te*	*achterdoen*
»	eene onweêrstaanbare drift			of	aandrang	had om	»		»

alle	Bevægelser	eller	Gebærder,	»	»	»	som	han	saae
alle	*bewegesels*	*edder*	*gebaerden,*	»	»	»	*die*	*hi*	*sag*
alle	bewegingen	of	gebaren	na	te	maken,	die	hij	»

paa Andre; » holdt man hans Hænder for » at hindre det,
op andre; » hield men (his) handen voor » te hindren dat,
bij anderen zag; hield men zijne handen (vast) om dat te verhinderen, »

da klagede han over Smerter i Hjertet og i Hiernen.
dan klagede hi over smerten in het herte ook in de hersen.
dan klaagde hij over smerten in het herte en in de hersens.

Svage Mennesker, som kun have lidet Eiendommeligt, »
Swakke mennischen, die kuum hebben luttel eigendommeliks, »
Zwakke menschen, die maar » weinig eigendommelijks hebben,

antage let Andres Accent og Lader. » Exemplets Magt
aan-taken licht anderer accent en (gelaatsels). » Des exempels magt
» nemen licht anderer accent en manieren aan. Des exempels macht

beroer ogsaa herpaa, thi det jevnlige Syn af gode eller slette
beroewt ooksoo hierop, (twi) dat evenlike sien van goede edder slechte
berust ook hierop, want het gedurige zicht van goede of slechte

Handlinger frembringer Forestillingen om det Gode eller det
handlingen voort-brenget de vorestelling om dat goede edder dat
handelingen » brengt de voorstelling van het goede of het

Onde, » og den ideligen gienkommende Forestilling virker
boose, » en de (ideliken) tegen-komende vorestelling werket
booze voort, en de onophoudelijk weêrkomende voorstelling werkt

til Handling. Heraf lader det sig ligeledes forklare, at Synet
tot handling. Hieraf laat het sich geliiksledes verklaren, dat het sien
tot handeling. Hiervan laat het zich insgelijks verklaren, dat het zicht

af Mord eller Henrettelse kan tilskynde til at begaae Mord.
van moord edder heenrechtsel kan toe-schunen tot te begaan moord.
van moord of halsrechting kan aandrijven om moord te begaan.

(J. P. Mynster, *Om Driften til Virksomhed*, etc.)

b) ZWEEDSCH.

Finnes väl en gåfva af himmelen mer skön, mer värd
Wordt gevonden wel een' gave van den hemel meer schoon, meer waerd
Vindt men wel eene gave des hemels meer schoon, meer waerd

våra mest brinnande tacksägelser, än den att ega en familj,
onse meest bernende danksegsels, dan die te eigenen een' familje,
onzer meest vurige dankzeggingen, dan die (van) » » eene familie,

ett hem, » » der dygderna, behagen och glädjen
een heem, » » daar de deugden, de behagens ook de gladde
een heim te bezitten, waar de deugden, de behagens en de vreugde

äro hvardagsgäster, » der hjerta och öga sola sig i en
siin weêrdagsgasten, » daar herte en ooge sonnen sich in een'
» alledagsgasten zijn, waar herte en ooge » zich in eene

kärleksverld, » der tanken blir lifvad och
kaarlikheidswœrld, » daar de gedanke bliift be-leefd en
liefdewaereld zonnen, waar de gedachte » verlevendigd en

upplyst, » der vännerna ej blott i ord, men i
op-gelicht, » daar de (winen) nie bloot in woord, maar in
verlicht wordt, waar de vrienden niet bloot in woord, maar in

handling säga hvarandra: » din glädje, ditt hopp, din
handling seggen weêrandre: » diin' gladde, diin' hoop, diin
handeling » elkanderen zeggen: dijne vreugde, dijne hoop, dijne

bön, äro mina?
beên, siin mine?
bede, zijn de mijne?

O, min mor! O, mina ljufva systrar! I, som lärt
O, miin' moe'r! O, mine lieve susters! Gi, die geleerd
O, mijne moeder! O, mijne lieve zusters! Gij, die »

mig » att välsigna hemmet, » » det är er de
mi » te welseegnen het heem, » » dat is u die
mij geleerd hebt » » het heim te zegenen, het is u dat

helgas dessa rader, dessa tacksamma tårar, som fukta
geheiligd worden dese radiën, dese danksame tranen, die vocht'gen
» » deze regels, deze dankbare tranen, die »

mitt öga. » » »
miin ooge. » » »
mijn oog bevochtigen, geheiligd worden.

(Fredrika Bremer, *Hemmet.*)

c) IJSLANDSCH.

Flosi gekk thá at dyrum, ok kalladhi á Njál, ok kvazt
Flosi ging dan tot de deur, ook kallede op Njal, en (quad)
Flosi ging dan naar de deur, en riep op Nial, en zegde

vildu tala vidh hann ok Bergthóro. Njáll gerir nú
wilde talen (mith) hen en Bergthora. Njal geerde nu
(dat hij) wilde spreken met hem en Bergthora. Nial deed nu

svå. Flosi mælti: útgaungu vil ek bjódha ther, » Njáll
soo. Flosi (maalde): uutgang wil ik bieden di, » Njal
zoo. Flosi sprak: den uitgang wil ik » dij aanbieden,

bóndi; thvíat thú brennr ómakligr inni. Njáll mælti:
(land-gebonden); (twi) du bernst (onmakkelik?) inne. Njal segde:
boer Nial; want du brands onschuldig in. Nial zegde:

eigi vil ek útgánga; thvíat ek em » madhr gamall,
niet wil ik uutgangen; want ik bem » man oud,
uitgaan wil ik niet; want ik ben een » oude

» ok lítt tilbúinn at hefna sona minna, en ek
» en luttel (toe-gebouwd) te (hevenen?) sonen mine, maar ik
man, en weinig geschikt (om) mijne zonen te wreken, en ik

vil eigi lifa vidh skömm. Flosi mælti thá til Bergthóru:
wil niet leven met schaam. Flosi segde dan tot Bergthora:
wil niet leven in schande. Flosi zegde dan tot Bergthora:

gakta út, húsfreyja, thvíat ek vil thik fyrir öngan mun
ga uut, huusvrouwe, want ik wil di voor geen (muun) deel
ga buiten, huisvrouwe, want ik wil dij » geens zins

innibrenna. Bergthóra mælti: ek var úng gefin Njáli, hefi
innebernen. Bergthora segde: ik was jong gegeven Njale, heb
inbranden. Bergthora zegde: ik was jong gehuwd met Nial, en

ek thví heitidh hånum, at eitt skyldi gánga yfir okkr
ik dan ook (geheeten) hem, dat één schuldde gaan over (unk)
ik heb hem beloofd, dat één lot zoude gaan over ons

bædhi. Sídhan gengu thau inn bædhi.
beide. Sedert gingen die in beide.
beiden. Daarop gingen zij beiden binnen.

(Sæmund Frode, *Njálssaga*.)

VI.

NOORDER- EN ZUIDERTALEN.

Het moge vreemd schijnen eenen Dietscher te verzekeren, dat hij op weinige dagen Deensch leeren kan; maar verwonderlijk en bijna onuitlegbaar is de overeenkomst welke tuschen de talen des oppernoordens en die des nederzuidens bestaat, bij overstapping der daartuschen liggende Dietsche en Duitsche spraken. Wel wijst ons de geschiedenis op voortdurende volksverhuizingen naar Italien, Spanien, Wallachije, enz.; doch wij bedoelen geene versmelting van Gothische en Romaansche talen, zoo als daaruit voortvloeien konde, maar wel trekken van gelijkenis die reeds in 't Latijn en in 't IJslandsch bestonden. Nu moet men natuurlijk aan de oorsprong-gelijkheid denken; maar dan rijst de vrage, waarom de Middel- en Zuidergermanen in hunne talen niet eerder die gelijkenis aanbieden zouden, dan de Schandinaven, die zich toch afgezonderd hebben. Hier mag men weder zeggen, dat de uitersten samenvloeien.

Om zulke stoffe naar voldoening te behandelen, diende men de woordenlijsten en spraakregels aller zuidelijke talen met de noordelijke te vergelijken, om alleen die trekken van gelijkenis welke het Dietsch en het Duitsch niet aanbieden, te bewaren.

Ziet hier eenige verspreide voorbeelden :

Woorden : Deensch en Zw. *tre*, D. *otte*, Italiaansch *tre*, *otte*, drij, acht; D.-Zw. *sex*, L. *sex*, zes; D.-Zw. *sol*, Ital. *sol*, zonne; D. *Maade*, Fr. *mode*, wijze; D. *Nat*, Ital. *notta*, nacht; D. *Lys* (spr. luus), Latijn, *lux*, licht; D. *tie*, Fr. *taire*, zwijgen; Zw. *kär*, Lat. *carus*, duurbaar; Zw. *göra*, Lat. *gerere*, doen; Zw. *sömn*. Lat. *somnus*, slaap; D. *sye* (spr. suë), Lat. *suere*, naaien; Zw. *frö*, zaad, Fr. *frai*, vischzaad; Zw. *brasa*, haerdvuur, Fr. *brasier*, kolengloed; *marsvin*, meerzwijn, zeeverken, bruinvisch, Fr. *marsouin;* Zw. *sofva*, slapen (rusten), Turksch *sofha*, rustbank; *Tyr*, stier, Grieksch θήρ; D. *gale*, kraaien van den

haan, L. *gallus,* haan (de Franschen heeten Gallen, en het zinnebeeld van Frankrijk is een haan); D. *gal*, kwaad, L. *gallare*, in woede schieten; D. *Hilsen* en *Helsen* beduiden : groet en gezondheid, het L. *salute* vereenigt de beide denkbeelden; Zw. *aln*, L. *alnus*, elle. — Zoo als dit laatste voorbeeld aanduidt, komt de Noordsche vorm des woords veel dichter bij de Zuider; het zelfde heeft met vele andere woorden plaats : D. *Skum*, (spr. skoem), Ital. *schiuma*, (spr. skjoema), schuim, Hgd. *Schaum* (spr. sjaum); D. *prise*, Fr. *priser,* prijzen, Hgd. *preisen*. Het Dietsche en Duitsche *Geld* (van gelden) noemen de Engelschen *munt* (*money*), de Franschen *zilver* (*argent*), maar de Noordmannen en Italianen *penningen* (*Penge-penningar*, *denari*). De woorden *Briller* en *lunettes* kunnen niet in 't enkelvoud staan.

VORMEN. In de gebiedende wijze (Zweedsch) vinden wij *prisom*, laat ons loven, waarvoor de Franschen *prisons* zeggen.

In de Noordertalen zijn de bijvoegelijke naamwoorden en de deelwoorden, naar het geslacht en het getal des onderwerps, even veranderlijk als in de Zuidertalen.

De merkwaerdige achterstelling en aansluiting des bepaalden lidwoords in de Noordertalen (*hus-et*, het huis), heeft ook in het Wallachisch en het Arnautisch plaats.

Duitschers en Denen zeggen met ons : *twee-en-twintig;* maar de Zweden en de Engelschen volgen het voorbeeld der zuiderlingen : *tjugu-två*, *twenty-two*, *vingt-deux*.

De Noordertalen bezitten deponens-werkwoorden, gelijk het Latijn, en evenzoo eene zelfde vorm voor de lijdende werkwoorden. Het supinum en de optatief worden in het Latijn terug gevonden.

VII.

Wij mogen dus vaststellen : dat de Noordertalen onderling zeer nauw verwandt zijn; dat het Deensch nader bij onze tale komt

dan het Zweedsch, welk laatste meer naar het IJslandsch opzweemt; dat de Noordertalen den Dietsche naderbij komen dan den Duitsche, en dat zij op menig punt eene alleszins merkwaerdige overeenkomst met de Zuidertalen aanbieden.

Elk der hoogerstaande hoofdstukken zouden voorzeker meer uitbreiding verdienen, dan ik allen te samen gegeven heb; doch men begrijpe, dat het bestek dezes werks mij zulks niet toelaten zoude, evenmin als het mijn doel zijn kan om iets meer dan eene schets, een overzicht te leveren.

Ten slotte druk ik wij den wensch uit, dat die zustertalen bij ons meer beoefend mogen worden, en dat men weldra beginne met den Dietscher, Deensche en Zweedsche spraakleeren en woordenboeken, welke onzes wetens tot hier toe niet bestaan, ter hand te stellen. De rijkdommen der Noordsche letterkunden zullen ruimsschoots de droogere taalstudien vergoeden.

LETTERKUNDEN.

II. — LETTERKUNDEN (*).

I. Inleiding. — II. Oudnoordsche Letterkunde, (§ 1.) Aloud tijdvak : Schalden; Sæmund, Sturlesön, Aræ, enz. — Eddas, Zagen. — Runen. — III. Deensche Letterkunde : § 2 en 3. Middeleeuwsch tijdvak (1250—1500) : Kamperlieders ; § 4. Overgangstijdvak (1500—1700) : Taussen, Vedel, Kingo, Holberg e. a.; § 5. Nieuwer tijdvak : a) Kraft, Schelderup-Sneedorff, Höegh-Guldberg, Vessel, Ewald, e. a.; b) Boie, Brun, Storm, Samsöe, Rahbek, Baggesen, e. a.; c) Mynster, Engelstoft, OEhlenschläger, Steensen-Blicher, Grundtvig, Ingemann, Heiberg, Hertz, Andersen, e. a. — IV. Zweedsche letterkunde : Voorherinnering. Levens en werken van : Bellmann, Franzén, Wallin, Tegnér, Geijer, Atterbom, Fryxell, Rydqwist, Mellin, e. a. — V. IJslandsche Letterkunde. Verval en opbeuring : Eystéin, Torfesen, Magnussen, Olaffsen, Einarsen, Hallgrimr Péturson, Gröndal, Thórarensen, e. a. — VI. Nawoord.

Aan Jan van Beers, Lier.

I.

Inleiding.

De Noordsche letterkunden worden even als de taaltakken in eene IJslandsche, eene Zweedsche en eene Deensche verdeeld, onder welke laatste de Noorsche gerangschikt wordt; terwijl de oudere IJslandsche letterkunde, die zich tot in de helft der XIIIe eeuwe uitstrekt, voor die des geheelen Noordens moet gehouden worden.

Ten opzichte der tale deelt men het Deensch gewoonlijk in vijf

(*) Voor de levensbeschrijving der Deensche letterkundigen, verwijs ik den lezer naar het Handboek der Deensche Letterkunde van den heer Staatsraad Dr C. Flor, waaruit ik ruim geput heb; voor die der Zweedsche schrijveren, heb ik het « Verzeichnisz » des heeren J. E. Lyth, corrector aan de schole van Wisby, en voor de IJslandsche letterkunde, gedeeltelijk X. Marmier's, L. C. Müller's en anderer werken geraadpleegd.

tijdvakken (1100—1250, 1250—1400, 1400—1530, 1530—1700, 1700 — tot heden), waarin de tale betrekkelijk en hoofdzakelijk het IJslandsche omluidsstelsel verwerpt, de verbuigingvormen aflegt, het onbepaalde lidwoord aanneemt, en eindelijk geheel tot het Platduitsch afneigt, terwijl nadien de Hoogduitsche invloed zich geldender maakt. Nagenoeg de zelfde verdeelingen mogen op het Zweedsch toegepast worden.

Dezelve passen insgelijks op de geschiedenis der Deensche en Zweedsche letterkunden, waarin men aldus vijf tijdvakken onderscheidt, waarvan nogtans het eerste tot de IJslandsche letterkunde behoort.

II.

OUDNOORDSCHE LETTERKUNDE.

(§ 1.) ALOUD TIJDVAK.

(— 1250.)

Van de XIe tot de XIIIe eeuw heeft de IJslandsche letterkunde buiten de Eddas van Sæmund en Sturlesön, buiten de *Schedæ* (geschiedkundige schetsen), het *Landnáma-bók* van den vroeden priester Aræ, de *Rymbegla* (Rijmbijbel) en den Koningsspiegel (*kóngs-skugg-sjá*), en eenige schaldenzangen, eene lange reeks belangrijke zagen (*) geleverd, welke door de Magnussen verzameld, door Rafn uitgelegd en door Müller ontleed geworden zijn. Deze *Fornaldar-Sögur Nordrlanda* omvatten het roemrijkste of het schalden-tijdvak der Noorderlanden, en vormen met Saxo Grammaticus' alom gekend werk, de bronne der oude geschiedenis. « Wat zouden wij van de geestontwikkeling, van de

(*) Van *zeggen*, gelijk *lage* van *leggen*; wie *saga* of *sage* schrijft, handelt derhalve verkeerd.

inrichtingen des Noordens weten zonder het behulp der zagen? » vraagt de geleerde Rask; niets meer in der daad dan van Odin en de bedrijven der Azen, zonder de Eddas en de heerlijke schaldenzangen. Den oorsprong der zagen in den heldhaftigen kampers- en wijkingstijd, vindt men in het ongesmukte verhaal des ooggetuigen van, of oordeelkundigen over, min of meer gewichtige gebeurdtenissen, dat alzoo getrouw van mond tot mond overging, tot het in runische letterteekens wierd aangeschreven. Doch dit gebeurde, om der moeielijkheid wegen, maar zelden; en zoo begrijpt men licht welk hoog belang de vertelde zagen hebben moesten, die alles omvatteden wat den mensch belangrijk zijn kan, van de geschiedenis zijner voorvaderen tot de beschrijving der natuuromstandigheden en de kennis der godheid. Wij ook hebben onze volkszagen gehad: de Nevelingen, Floris en Blanchefloer, Roland, Malegijs, Ogier, de Aymonskinders, de Ronde Tafel, enz.; doch al deze dragen een ander karakter, en schier geene enkele hunner kan in eenvoud en oorspronkelijkheid tegen de IJslandsche opwegen.

Hiervan telt men er meer dan 187, waaronder de Nials-zage, de Olaf Tryggvesöns-zage, de Knytlinga-zage, de Heimskringla en de Frithiofs-zage de voornaamste zijn.

De *Nials-zage* (*), die omtrent 1133 door Sæmund Frode schijnt geschreven te zijn, is wel de belangrijkste aller, zoo wel voor wat den invloed als de vorm betreft. Gunnar was een trotsche held; zijn vriend, Nial, een bekwame rechtsgeleerde, dien hij menigmaal te rade ging. Zijne vrouw, Halgerd, had buiten zijne wete rooverijen ten nadeele eens gebuurs, Otkel, doen plegen; deze poogde zich te wreken, doch hij wierd met zeven zijner gezellen door Gunnar en dezes broeder gedood. Maar toen Gunnar zijner vrouwe vroeg, waar de buitengewone (geroofde) voorraad van daan kwam, weigerde zij te antwoorden; waarover de held zich zoo zeer ergerde, dat hij heur eenen slag gaf. Op het Volksding wierden hij en zijn broeder tot drij jaren bannelingschap ver-

(*) In 1819 in 't Deensch vertaald door K. L. Rahbek.

oordeeld. « Zeg mijnen verwandten en mijner moeder, dat ik niet meer IJsland denk terug te zien; want ik zal dijnen dood vernomen hebben! broeder, en daarom bekoort mij niets meer om weder te keeren. » (Hoe schoon!) Zoo sprak Kolskeg tot Gunnar, daar deze het niet van zich verkrijgen kon om het land te verlaten. Maar Gizzur, Geir en anderen kwamen hem weldra in zijn huis belegeren; van af zijn dak doodde hij vele vijanden, tot dat de peze zijns boogs wierd doorgehouwen. Alsdan bad hij Halgerd om eene strenge hares haars. « En hangt hier veel van af? » vroeg zij. — « Mijn leven! » — « Dan geef ik ze niet; » sprak de wrokdragende vrouwe, « herinner dij den kaakslag dien du mij gaafs! » De held bezweek voor de overmacht. Na den strijd vroeg Gizzur aan Ranvig, Gunnars moeder, de toelating om drij gesneuvelden te begraven. — « Zoo veel te eerder, » klonk het fiere antwoord, « daar ik het u allen gunne. » — « Du mags aldus spreken, » zegde Gizzur daarop, « want du hebs veel verloren. »

Nials drij zonen hadden uit oorzaak van twist hunnen onechten broeder Havskuld gedood. Dezes weduwe, Hildegunna, hitste haren oom Flosi tot wederwrake op, door hem den bebloeden mantel des slachtoffers om te werpen met de woorden : ik roep God en de menschen tot getuigen, dat ik dij bij Christi kracht en bij al dijnen moed bezweere, om wraak te nemen over de wonden welke den gedoode zijn toegebracht; anders bist du elks mans nijding (aterling). Flosi antwoordde niet; maar zijn gelaat wierd nu rood als bloed, dan bleek als « hooi », en daarna zwart als de « dood. » Flosi kwam weldra Nials woning omsingelen en inbranden; Nial zelf en zijne vrouwe mochten den vreeselijken dood ontkomen; doch hij weigerde, zeggende : ik wil niet uitgaan, want ik ben een oude man, en weinig geschikt om mijne zonen te wreken; ook wil ik niet in schande leven. Men ziet hieruit, hoe heilig de bloedwrake den christenen IJslander nog zijn moest. Maar schoon en eenvoudig zijn Nials huisvrouwe, Bergthora's, woorden, als zij zegt : « jong huwde ik met Nial, en ik heb hem beloofd dat wij elkanders lot zouden deelen. » Kari, Nials neef, ontkwam in vrouwenkleederen, en vervolgde Flosi

langen tijd, tot dat beiden christen wierden, en elkander in broederliefde alle schuld kwijtscholden.

De *Olaf Tryggvesöns-zage* wierd omtrent 1200 door Gunlaug Munk (in 't Latijn) geschreven; Rafn vertaalde de IJsl. overzetting. Zij verhaalt de bedrijven en den dood dezes konings, en helpt de Noorsche geschiedenis ophelderen.

De *Knytlinga-zage* (helft der XIIIe eeuwe) omvat Harald Blauwtands regering tot aan Knud VI, en beschrijft op eene meesterachtige wijze den verraderlijken moord des braven hertogs, Knud Laward. Olaf Thordsen, bijgenaamd Hvideskald, schijnt haar opgesteld te hebben, en Rafn vertaalde ze.

De *Heimskringla* (waereldkring) is van Snorre Sturlesön, en behandelt de geschiedenis der Noorsche koningen; P. Clausen (1633), Grundtvig (1818) en J. Aal (1838) brachten ze beurtelings in 't Deensch over.

Andere zagen zijn die van Sverre en Hakon Hakonsön, van Rolf Krake, Ragnar Lodbrok, Stærkodder, Jomsviking (Palnatoke); de dichterlijke zangen van Kormak, Egil, Gunnlaugi en Frithiof, enz. enz.

In de *Gunnlaugi-zage* heeft Thorstein eene dochter, Helga, die bemind wordt door Gunnlangi 's zoon; maar dewijl deze nog te jong is, moet hij voor drij jaren op reis, om aldus zijne liefde op proef te stellen. Te Upsala, bij den jarl, ontmoet hij den schald Rafn, die hem zijne begaafdheid als dichter benijdt en zich daarop naar IJsland begeeft, waar hij om Helga's hand verzoekt. Nadat het tijdverloop van drij jaren verstreken is, en ten gevolge der valsche berichten die Rafn uitgestrooid had, verkrijgt hij wezentlijk Helga tot vrouwe, op den zelfden dag als Gunnlaugi wederkeert. Dezes gramschap en droefheid zijn onbeschrijfelijk; hij daagt Rafn uit, en beiden vertrekken naar Noorwegen waar zij hun leven in den hardnekkigsten tweekamp verliezen.

De aantrekkelijke *Frithiofs-zage* jaarteekent uit de XIIIe of de XIVe eeuw. De Noorsche koning Beli had twee zonen, Helgi en Halfdan, en eene dochter, Ingeborg *hin fagra* (de fraaie, de schoone), die verloofd was met Frithiof *hin frækn* (den stouten), zoon van

den landhoefman Thorstein, welke in het Vangnæs-dal woonde. Na Belis dood, en gedurende de afwezigheid van Frithiof, dien Ingeborgs broeders verstooten hadden, rukte koning Hring het land in, en liet zich enkel door de hand van Ingeborg tot den vrede overhalen. Frithiof, die haar ondanks het strenge verbod in eene vesting, waar zij bewaard wierd, bezocht had, wierd naar de Orkaden gezonden om eene moeijelijk te lichtene schatting op te halen. Hij keerde echter terug, maar vond zijne woning verbrand en zijne have vernietigd; razend ijlt hij naar Balders tempel te Balestrand nabij Bergen, vindt er Helgi, werpt hem de zware beurze der schatting in het gelaat, dat zijne tanden er door verbrijzeld worden, en verbrandt den tempel benevens de schepen der beide koningen. Nu zwerft hij drij jaren als wijking rond, en komt daarop verkleed ten hove van koning Hring, in de hoop van zijne Ingeborg nog eenmaal te zien. De oude vorst herkent hem, maar zwijgt, en beproeft zijne edelhertigheid; dan verzoekt hij hem aan zijn hof te verblijven en belooft hem Ingeborg na zijnen dood. Zulks geschiedt.

De oudste geschrevene zagen zijn van de XIIe eeuwe, de nieuwste van de XVIIe eeuwe; de Oudnoordsche letterkunde wierd maar laat in Europa bekend, dank zij den ijverigen poogingen van geleerden als Worm, Torfesen, Geijer, maar vooral van Magnussen; later ook door die van Nyerup, Grundtvig, Rafn, Rask en den bischop Müller. Verwonderlijk is het, dat de eerste IJslandsche spraakleere niet vòòr de XVIIe eeuwe geschreven wierd.

. . . .

Vòòr dat het Latijnsche letterschrift door de monniken verspreid was, bediende men zich van Runische schriftteekens. Van deze bestonden er twee soorten, de oudste of de heilige, die zeer moeielijk om te ontcijferen zijn en die bijna een beeldschrift vormen, en de nieuwere, ten alledaagschen gebruike, waarin zelfs geheele handschriften vervat zijn. Deze bestaan uit 29 of 16 teekens, aangezien verscheidene hunner de zelfde letter aanduiden : fje (f), ur(u, v), thus (th), ous (o), reid (r), kaun (g, k), hagl (h, gh), naud (n), is (i), aur (a, e,), sol (s), tir (t, d), bjarkan (b), lögr (l),

madr (m), yr (y, ö). Zij stellen 't begin der schrijfkunde voor; de letters R, I, T, B, komen nagenoeg met de onze overeen.

De Runen wierden veeltijds op zerken en gedenkteekens ingeschreven, ook bij ons. Boven den ingang der boekerij ter hoogeschole van Kopenhagen, bevindt zich een in Præstö-Ambt gevondene runensteen, waarop men leest : (lett. vertaald) « Ragnhilde, zuster Ulfs, zettede steen dezen, en maakte hoogte deze over Gunulf man harer, en afheining deze.... Weinige worden nu geboren, dan hij, beter. Die worde vervloekt, die steen dezen omwentelt of van hier wegneemt. » De Glavendrupsche steen van Funen is nog uitvoeriger : « Ragnhilde richtede dezen steen op voor Ale Sölve, der Goden vriend, eenen dapperen man. Ales zonen hoogden dezen terp voor hunnen vader aan, en zijne gade, voor haren gemaal; maar Sote groefde deze runen voor zijnen heer. — Thor wijde deze runen! — Tot dwerg worde hij betooverd, die dezen steen omwentelt of over eenen anderen schuift. »

De heilige Runen wierden op houtjens ingesneden, welke tot talisman of voor de wichelarijen der priesteren dienden. Men zegde dat Odin zelf ze uitvond, en schreef hun eene geheime macht toe. Dit bevestigt eene zage :

Een meisjen wil haren minnaar doen verschijnen; zij opent een boek met de heilige runen, neemt de harpe en zingt : —

« De eerste maal dat zij de guldene snaren tokkelde, weêrklonk het zoo lief! Al het wild op het veld en in de wouden vergat waarheen het loopen wilde. Wat zijt gij machtig, o runen!

» De tweede maal dat zij de guldene snaren tokkelde, weêrklonk het zoo lief! De kleine grijze valk bleef op den tak vastzitten en klepte met zijne wieken. Wat zijt gij machtig, o runen!

» De weide bloeide, alles bedekte zich met loof; dat kwam van haar die in de runen geleerd was. De ridder Tynne gaf zijnen paerde de sporen, hij kon zich niet weêrhouden. Wat zijt gij machtig, o runen! »

III.

DEENSCHE LETTERKUNDE.

§ 2 EN 3. MIDDELEEUWSCH TIJDVAK.

(1250 — 1400 — 1500.)

Het tweede tijdvak, waarin om zoo te zeggen de Deensche tale geboren wierd, heeft buitendien weinig belangrijks in zich, als men de *Kœmpeviser* of krijgsmanslieders daarvan uitzondert. Dietschland noemde reeds eenen Jakob van Maerlant, eenen Melis Stoke en anderen; Duitschland, zijne bekwame minnezangers; — maar buiten den beroemden Saxo Grammaticus, die zijne geschiedenis echter in 't Latijn schreef, scheen al het geestelijke leven in Denemark uitgedoofd, terwijl het Platduitsch overal indrong en, volgends Petersens uitdrukking, de tale in Platdeensch omschiep. En geen wonder ook, als men narekent hoe de vreemdzucht en de latijnwoede het land ondermijnden, hoe het domme geloof alle geesten ontzenuwde, en welke eiselijke verwoestingen de « zwarte dood » overal aanrichtede, zoodat geheele geslachten uitstierven, geheele dorpen verlaten bleven. Het hijgende staatkundelijk en geestelijk ontbondene rijk wierd in het volgende tijdvak wel weder samengebracht; maar burgerkrijg en pest hadden de edelsten des volks weggemaaid. De Oudnoordsche tijd lag begraven; dichtkunst en zage hielden op; de scholastiek verving de klassische studie. Luiaardij en ondeugd hadden de geleerdheid uit de kloosters verdreven, en de ambtelijke tale was het Latijn.

De Kæmpeviser nogtans, zijnde een schat van meer dan 1350 helden- en lierzangen, waarvan eenige op die der minnezangeren gelijken, behooren zeer waarschijnlijk tot het derde tijdvak (1400-1500). Zij behandelen het avontuurlijke leven des kampers, de macht der bovennatuurlijke wezens, als ook belangrijke

geschied- en liefdegevallen, en volledigen aldus de zagen. Naar de vorm te oordeelen, zouden zij niet ouder zijn dan de XVIe eeuw; maar de stoffe wijst dikwerf terug naar oudere tijden, en daarom neemt men aan dat zij in de tijdruimte 1200—1500 gedicht zijn. Oorspronkelijk schijnen zij voor de adellijken opgesteld te zijn; maar van uit het burchtslot weërklonken zij onder het volk, en maakten langen tijd zijne vreugde en zijn troost uit. Deze lieders wierden met spel en dans uitgevoerd, van vele is de weemoedige zangwijze bewaard gebleven; het soms wonderlijke referein doelt op den grond der gebeurdtenis, of klinkt als de stemme des noodlots, gelijk in de Grieksche treurspelen.

Ten jare 1591 heeft A. S. Vedel een honderdtal dezer liederen uitgegeven; Peder Syv voegde er in 1695 nog zoo vele bij. Nyerup, Rahbek en Abrahamson lieten eenen keus van 222 stuks in 5 boekdeelen verschijnen; en deze heeft Swend Grundtvig (1853-4) nog aanzienlijk vermeerderd. De Kamperwijzen zijn belangrijk onder het drijledige oogpunt van oude zeden, letterkunde en taalstudie.

Deze tijdperken zijn ook de guldene eeuw der kronijken; de Deensche kronijk van broeder Niels in Sorö is vooral noemenswaerd.

---

§ 4. OVERGANGSTIJDVAK.

TOT HOLBERG (1500-1700.)

De groote staatkundige en maatschappelijke gebeurdtenissen der XVe en XVIe eeuwe, zoo als o. a. de vereeniging der drij rijken, de uitvinding der boekdrukkunst, hebben gewis eenen grooten invloed op de ontwikkeling der Deensche letterkunde uitgeoefend. De strijd met Zweden wekte den volksgeest levendig op; de vaststelling des erfelijken koningdoms, en de inkrimping der adellijke voorrechten gaven den volksleven eene hoogere

waerde, terwijl de godsdienstige hervorming den geest voor goed ontteugelde. Tale, letterkunde, koningdom en godsdienst, dat alles wierd in deze tijdruimte gevestigd; en de grootsche beelden van Christiaan II, Frederik I, Christiaan IV, den heldenvorst in den 30jarigen oorlog, bekroonen het gebouw der opgerichte Deensche eigenzelvigheid. Door het levendige en weldoende verkeer met Holland en Hollanders heeft de tale ook eenen zwong gekregen, dien men doorgaands te veel den Duitschen invloed toeschrijft. De eerst voorkomende schrijvers als Michael, Pedersen, Taussen, Vedel, Claussön, Kingo, enz. mochten echter op het gebied der kunst geene schitterende overwinningen behalen; maar op hen volgde een alleszins beroemde man, de vader der Deensche letterkunde: Lodwig Holberg. — Zoo als men ziet, is de eigentlijk Deensche literatuur niet oud; en terwijl Nederland namen telde als die van Marnix van St-Aldegonde, Corenhert, K. van Mander, van Zevecote, Stevijn, Roemer Vischer, Hooft, Vondel, Cats, Huijghens en anderen, kon Denemark voor alsnog op geenen beroemden schrijver bogen. Holberg vulde die leemte aan.

De priester Michael gaf in 1514 te « Köpmanhaffn » een bespiegelend gedicht : « om alth mænnisckens leefneth » uit. Christiern Pedersen (1480-1554), levensbeschrijver van Christiaan II, maakte nuttige volksboeken en vertaalde Davids psalmen; zijn « Jertegns Postil » (Predikboek der Voorteekens) wierd hoog geschat; ten jare 1514 bezorgde hij te Parijs eene Latijnsche uitgave van Saxo Grammaticus, en in 1531 liet hij te Antwerpen (Andorp) een schrift drukken: « Om Ecteskaff oc börn ath opföde » (over den echt en de opvoeding der kinderen). Voor zijnen keurigen en duidelijken stijl, verwierf hij den name van vader der Deensche proza. Hans Taussen (1494-1561) is de bekende kloostermonnik, die door zijn toedoen « de Deensche hervormer » genaamd, en tot bischop van Rijpen verheven wierd; hij vertaalde de vijf boeken Mozes' en schreef een veel gelezen Preêkboek. Anders Sörensen, meer gekend onder den name van Vedel (1542-1616), omdat hij geboortig van Weile was, had de eere Tycho Brahes

leeraar te zijn; hij verzamelde een goed deel Kamperwijzen en vertaalde Saxo Grammaticus. Peter Claussön (1544-1623), een Noorsche priester, schreef eene Noorsche geschiedenis en vertaalde de Heimskringla. Thomas Kingo (1634-1703), insgelijks een priester, verzamelde op Christiaans V last een kerkpsalmboek, en schreef verscheidene verdienstelijke godsdienstige zangen.

Ludvig Holberg is in 1684 te Bergen (Noorwegen) geboren. Op tienjarigen ouderdom wierd hij als wees door eenen bloedverwandt opgenomen. Omtrent 1703 kwam hij op de hoogeschole van Kopenhagen, en verkreeg daarna in Noorwegen eene huisleeraarsplaats bij eenen kerkproost, in wiens stede hij dikwerf predikte. Een jaar later keerde hij naar de hoofdstad terug, en leerde er Fransch en Italiaansch, benevens de godsgeleerdheid. Voor de tweede male zag hij zich verplicht naar zijn geboorteland weder te keeren en een huisleeraarspostjen te aanvaerden, toen hij op eenmaal het gedacht opvattede om vreemde landen te bezoeken, ofschoon hij slechts 60 rijksdalers bezat. Hij reisde dan over Holland, doch geraakte niet verder dan Aken, uit hoofde van ziekte en gebrek. De volgende lente reisde hij met 12 dalers naar Engeland en gaf er onderricht in talen en toonkunst; hier verbleef hij twee jaar. Terug in Kopenhagen, wierd hij privaatdocent; hierdoor won hij echter wel eere maar geen geld. Na eene derde reize in Duitschland, droeg hem de geheimraad Gyldenlöve de opvoeding zijner kinderen op. Een jaar later kwam hij op Borchs kollegie; hier schreef hij zijne Inleiding tot de Europische Geschiedenis, en eene Bijdrage tot de Waereldgeschichte (in vijf boekdeelen). Christiaan V benoemde hem tot buitengewonen leeraar zonder dienstloon; doch hij verkreeg het Rosenkrants'sche legaat van 100 Rd. gedurende vier jaren, en zag zich weder tot reizen verplicht. Hij zeilde dan naar Amsterdam, en kwam verder over Rotterdam, Antwerpen, Brussel, te voet naar Parijs. Hij leefde er anderhalf jaar en vertrok naar Marseilje en Genua. Daar wierd hij krank en moest veel lijden door de hardvochtigheid zijns waerds. Hij begaf zich dan naar Rome en verbleef er heel den winter, zonder de vierdaagsche koorts kwijt te raken. Einde Februari keerde hij

over Florenciën, de Appennijnen, Bologna, Parma, Piacenza, Turijn, over de Alpen, dòòr Savooien en Dauphiné, naar Lyons en Parijs terug, alwaar hij naar eigene getuigenis dik en vet aankwam. Eene maand later trok hij over Amsterdam en Hamburg terug naar zijn vaderland, alwaar hij nog twee jaren in armoede leefde en zijne : « Inleiding tot het natuur- en volksrecht » uitgaf. Eindelijk wierd hij tot hoogleeraar en, een weinig later, te gelijk tot penningmeester benoemd; hij was toen 34 jaar oud. Tot hiertoe had hij enkel het recht, de geschiedenis en de wijsbegeerte beoefend; maar nu schreef hij « Peder Paars, » het eerste Deensche hekelstuk, en dat zulk een opzien verwekte dat hij er bijna om gestraft wierd. Van 1719-1728 schreef hij de meeste zijner tooneelstukken. In 1725 had hij zich weder over Holland en Braband naar Parijs begeven, en leefde daarna rustig in Kopenhagen. Toen liet hij de boertig hekelende muze rusten en schreef geschiedkundige, staatsbeschrijvende en volkswijsgeerige werken. Na den dood des strengen Christiaans VI leverde hij weder verscheidene tooneelspelen; zijne laatste beredeneerde werken waren 5 bundels Brieven. Door zijnen arbeid won hij niet alleen de liefde en de bewondering der natie, maar nog rijkdom en aanzien. In 1747 wierden zijne landgoeders tot vrijheerlijkheid verheven, en bij zijnen dood (29n Januari 1754) schonk hij ze der Akademie van Sorö, alwaar hij in de kerk begraven ligt.

Holberg wordt ten rechte de Molière des Noordens geheeten om zijns vernufts en zijner oorspronkelijkheid wille. Der kleingeestigheid, schoolverwaandheid en zelftevredenheid, den ergsten vijanden van waarheid en verlichting, bracht hij gevoelige slagen toe. Zijne drij-en-dertig tooneelspelen staan, buiten het hekelstuk Peder Paars, in eersten rang onder zijne gewrochten. Hiervan zijn de voornaamste : Peder Paars, de Staatkundige Kannengieter, de Onledige, Erasmus Montanus, de Kraambezoeken, Jeppe op den Berg, Geert Westfaler, Jakob van Tybo, Don Ranudo, Ulysses van Itacia, Eerlijke Eerzucht, Jan van Parijs, de Ontwaakte Slaper, het Kerstmisfeest, enz.

In « Erasmus Montanus » worden de schoolvosserij, de verwaande hoogmoed des halfgeleerden, maar vooral de belachelijke latijnwoede, zeer geestig en zeer doelmatig gehekeld; met weinige veranderingen zoû men dat stuk op ons tooneel kunnen opvoeren, mits de franschdolheid in de plaats te stellen; te beginnen met den name des helden die eigentlijk Rasmus Berg heet, maar even als zoo vele van den Bergh's onzer streken, zijnen naam in eene vreemde tale heeft overgebracht. De domme bewondering zijner ouderen, die zich over de geleerdheid huns zoons geluk wenschen, omdat hij hun eenen Latijnschen brief geschreven heeft, dien zij natuurlijk niet lezen kunnen, en honderd andere eigenaardigheden, zouden volkomen op onzen franschdollen toestand passen.

Ziet hier daarvan eene korte ontleding.

Rasmus Berg is de oudste zoon eens landbouwers, die ten koste van vele opofferingen zijner brave ouderen, ter hoogeschole van Kopenhagen zijne studien heeft kunnen aanvangen. Daar leert hij het voortreffelijke Latijn, en ziet met verachting en medelijden op zijne landgenoten (hieronder zijne ouders begrepen) neder, die slechts hunne moedertale kennen. Gelijk zoo vele Franschelaars onzer dagen, schaamt hij zich over zijnen oorsprong; daarom doet hij zich Erasmus Montanus noemen. Ter gelegenheid eener vacantie, welke hij bij zijne ouders (Josep) Jeppe Berg en Nille (Nel) gaat doorbrengen, schrijft hij hun eenen zeer fraaien brief, welken de goede lieden eilaas niet verstaan, maar waarop zij toch heel fier zijn. « De tranen staan mij in de oogen, als ik nadenk dat een arme boerenzoon zoo boekgeleerd geworden is, » roept de vader in zijne domme toegefelijkheid uit. Hij wendt zich dan tot den genaamden Peer, den Deken, die veel van zijne geleerdheid laat dunken, maar die steeds bang is van tegenover iemand te staan dien hij vreest geleerder te zijn dan hij.

Jeppe vraagt hem of hij den Latijnschen brief zijns zoons kan verstaan, waarop Peer antwoordt, dat hij een oude academicus is.

Jeppe : « Dat weet ik genoeg, maar ik meende, of gij het

nieuwe Latijn verstondt; want die taal verandert ook wel gelijk het Zeelandsch; want in mijne jeugd sprak men hier op den Berg niet zoo als nu; dat, wat men nu lakei noemt, noemde men toen knecht, eene freule heette stadmeisjen, een muzykant speleman, en een sekretaris schrijver. »

Een tooneel verder legt Peer aan zich zelven uit, welke voordeelen hij trekt uit het gebruik eener tale, die niemand op het dorp verstaat dan hij, en besluit: « Ik woû het Latijn dat ik kan, niet missen voor 100 Rijksdalers; want het heeft mij in mijn ambacht over de 100 Rijksdalers gebaat, ja honderd erbij! » Hoe Peer overigens zijne « taal » verstaat en tevens hiermede pronkt, daartoe dient het bewijs des briefs, waaruit hij den zin : *Die veneris Hafnia domum profecturus sum*, vertaalt door : er zijn *profecto* een hoop Russen in Kopenhagen gekomen.

— Weet gij, wat brood heet in 't Latijn — vraagt hij verder aan Jeppe en Nille, — dat heet *panis*, *genitivus pani*, *dativus pano*, *vocotivus panus*, *ablativus pano*.

Jeppe. — Hemel lief, Peer! die taal is hoogdravend. Hoe heet grof brood?

Peer.—Dat heet *panis gravis*, en fijn (*fiin*) brood, *panis finis*.

Jeppe. — Dat is ja half Deensch.

Peer. — Ja dat is stellig, er zijn vele Latijnsche woorden, die van het Deensch afstammen; want ik zal eens wat zeggen : er was een oude rector in Kopenhagens schole, bij name Saxo Grammaticus, die het Latijn hier te lande verbeterde, en eene Latijnsche Grammatica maakte, waardoor hij zijnen naam Saxo Grammaticus verkreeg. De zelfde Saxo heeft de Latijnsche tale met Deensche woorden veel verbeterd; want voor zijnen tijd was het Latijn zoo arm, dat men geenen rechten zin kon schrijven, dien het volk verstaan kon.

Jeppe. — Maar wat wil het woord *Grammatica* zeggen?

Peer. — Het zelfde als *Donat.* Als men het in eenen turkschen band bindt, dan heet het *Donat;* maar wanneer men het in wit perkament bindt, dan heet het *Grammatica*, en wordt verbogen gelijk *ala.*

Erasmus Montanus wordt aangekondigd door zijnen broeder Jacob, die van den voerman heeft hooren zeggen, dat Rasmus den ganschen weg over met zich zelven redetwistte in 't Latijn en 't Grieksch, daarbij uitroepende *probe majorem;* hetgeen den voerman deed denken, dat hij twist met eenen majoor gehad had. Zijne ouders en Jacob gaan hem nu te gemoet, en Jeppe noodigt Peer uit om mede te gaan, ten einde, wanneer Rasmus zijn Deensch mocht vergeten hebben, voor tolk te dienen. Peer maakt zich natuurlijk gauw uit de voeten. Hiermede eindigt het eerste bedrijf.

*

In het tweede bedrijf komt de student te huis, verbiedt aan Jacob hem, Philosophiæ Baccalaureus, « broeder » te noemen, en doet zich Monsieur Montanus heeten; Jacob mag hem niet dudijnen. Hij bevraagt zich naar zijne geliefde Lisbed, Jeronimus' dochter. Hij praalt insgelijks met zijne geleerdheid bij zijne ouders, die daarmede zeer in hunnen schik zijn, en gaat zijne beminde bezoeken. In dit bedrijf wordt het karakter van Erasmus meesterlijk geschetst; aan kluchtige toestanden en gezegden ontbreekt het niet. Een paar voorbeelden kunnen dit staven.

Montanus. — Weets du wel, wat disputeren is?

Jacob. — Gewis, ik disputeer elken dag hier in huis met de dienstmaagden, maar ik win er niets bij.

Montanus. — Ja van zulke disputatien hebben wij genoeg.

Jacob. — Wat is het dan, waarover Mosjeu disputeert?

Mont. — Ik disputeer over gewichtige en geleerde dingen, bij voorbeeld: of de Engels geschapen zijn voor de menschen; of de aerde rond of ovaal is; over de maan, de zonne en de sterren, hunne grootte en hunnen afstand van der aerde, en dergelijke.

Jacob. — Neen daarover disputeer ik niet; want dat is iets, wat mij niet aangaat. Want, wanneer ik de lieden maar aan het werk kan krijgen, mogen zij voor mij zeggen dat de aerde achtkantig is.

Mont. — *O animal brutum!*

Mont. — Hoort vadertjen! wilt gij gelooven, dat hij die drinkt gelukzalig is?

Jeppe. — Ik geloof eerder dat hij ongelukzalig is; want men kan beide zijn verstand en geld verdrinken.

Mont. — Ik zal bewijzen dat hij gelukzalig is. *Quicunque bene bibit, bene dormit.* Neen het is waar, gij verstaat geen Latijn, ik moet het in 't Deensch zeggen : hij die wel drinkt, slaapt wel, niet waar?

Jeppe. — Dat is waar genoeg; als ik eenen halven roes aan heb, slaap ik als een paerd.

Mont. — Hij die wel slaapt, zondigt niet, is dat ook niet waar?

Jeppe. — Dat is waar genoeg; zoo lang men slaapt, zondigt men niet.

Mont. — Die niet zondigt, is gelukzalig.

Jeppe. — Dat is ook waar.

Mont. — *Ergo*, die wel drinkt is gelukzalig. — Moedertjen, ik zal eenen steen van u maken. Een steen kan niet vliegen.

Nille. — Neen, dat is wel stellig, uitgenomen als men hem werpt.

Mont. — Gij kunt niet vliegen.

Nille. — Dat is ook waar.

Mont. — *Ergo* is moeder een steen. (*Nille weent.*) Waarom weent moedertjen?

Nille. — Ach ik ben zoo bang om een steen te worden; mijne beenen worden reeds koud.

Mont. — Stelt u te vreden moederken! Ik zal u fluks weder tot eenen mensch maken. Een steen kan niet denken noch spreken.

Nille. — Dat is waar. Ik weet niet of hij kan denken, maar spreken kan hij niet.

Mont. — Moederken kan spreken.

Nille. — Ja God zij geloofd, gelijk eene arme boerenvrouw kan ik spreken.

Mont. — Goed! *Ergo* is moederken geen steen.

*

Het derde bedrijf wordt geopend door Montanus, die zijnen ouderen verhaalt dat hij noch zijne beminde noch haren vader gesproken heeft, uit hoofde van eenen vreemdeling die met hem gedisputeerd heeft; hetgeen hij zijnen ouderen uitlegt, die er niets van begrijpen, maar hem toch gelijk geven. Hij wordt voorgesteld aan den rijdvoogd Jesper, een dom leeg hoofd, die zich echter veel laat voorstaan, en die Monsieur Montanus uitlacht omdat hij zegt, dat de maan tegen eene sterre is, gelijk het Peblinger Meer tegen geheel Zeeland, en dat de aerde rond de zonne draait. Het tooneel waarin de oude Peer Deken gelijk een haan tegen Montanus, in 't Latijn, kampen wil, is zeer koddig. Hij verstaat er namelijk niets van, maar antwoordt stoutweg met Latijnsche zinsneden die niets beteekenen, tot dat Montanus eindelijk voorslaat in 't Deensch te redetwisten; hetgeen zijne moeder bedroeft, omdat haar zoon zich in 't Latijn heeft moeten verloren geven. Deze redetwist eindigt met eene bij-de-kraagvatting.

Jeronimus, Rasmus' aanstaande schoonvader, is weder een ander karakter; hij is namelijk zeer dweepzuchtig. Toen hij hoorde dat Rasmus Berg den name Montanus had aangenomen, hetgeen volgends den Rijdvoogd zooveel als Rasmus beteekent, riep hij uit : Ei foei, dat is leelijk. Ik heb er menigen gekend, die aldus hunnen christenen naam veranderd hebben; maar het is hun nooit goed in de waereld vergaan. Ik kende iemand, vóór eenige jaren, die Peer gedoopt was, en nadien zijne munt vernieuwen wilde, toen hij tot iets geworden was, en zich Peiter liet noemen. Maar de Peiter kwam hem duur genoeg te staan; want hij brak zijn been en stierf in groote ellende. Onze Heer duldt zulks niet, heer Voogd!

Wat erger is, Jeronimus heeft vernomen dat Montanus de aerde rond noemt; dit heet hij eene grove ketterij, die alleen dienen kan om den godsdienst omverre te werpen, eene leering die slechts van den vader der leugen, den duivel, komen moet.

Diensvolgends weigert hij hem zijne dochter; Montanus daarentegen wil zijne philosophie niet verloochenen, hoezeer hij Lisbed ook beminne. Om de rondheid der aerde te bewijzen, haalt hij de verklaring aan van reizigers die van streken komen, waar zij eenen anderen hemel en andere sterren zien en dag hebben, terwijl het bij ons nacht is. Jeronimus heeft meer dan zestienmaal naar Kiel gevaren; maar op zyn eerlijk woord heeft hij geenen anderen hemel gezien. Wat de zon- en maanverduisteringen aangaan, die zijn voorteekens van ongeluk op aerde — zegt Jesper; — alzoo, toen zijne huisvrouw over drij jaren slecht lag, en toen zijne dochter Geertruda stierf, had er tweemaal te voren eene verduistering plaats gehad.

Magdelone (Jeronimus' vrouw) en hare dochter Lisbed zouden wel toestemmen, maar haar vader wil van geen trouwen hooren.

*

Het koddigste tooneel is het 2de des vierden bedrijfs, waarin de domme maar goede Peer, Deken en de ibidem Rijdvoogd, Montanus komen bezoeken, ten einde hem door bewijzen over te halen om van zijne meening af te zien. Het is mij gemakkelijk u te overtuigen, — zegt Peer. — « Hier wonen nu zoo menige brave lieden in het dorp : eerst uw schoonvader, die zich op eigene wieken heeft verheven; daarnaast ik onwaerdige, die deken geweest ben gedurende 14 afgeloopene jaren; verders deze goede man, de Rijdvoogd, behalve de Kerspelvoogd en verscheidene andere brave woonvaste lieden, die hunne schatting- en lastgelden in goede en kwade tijden betaald hebben. — « Vraagt nu aan elk dezer goede mannen, die hier in het dorp wonen, en hoort, of er een met u zal volhouden dat de aerde rond is. Ik weet dat men meer gelooven moet wat zoo velen zeggen, dan één alleen. Ergo hebt gij ongelijk. » —

Men moet de geleerden alleen gelooven — zegt Montanus, — zelfs al zouden zij dingen zeggen die onmogelijk zijn of schijnen. Bij voorbeeld — zegt hij tot Peer, — gij zijt een haan! Wat hebt gij hiertegen in te brengen? — 1) Dat gij spreken kunt? 2) Dat gij menschenverstand bezit? — Een papegaai, eene ekster spreken ook; en wat 2) betreft, waaruit bewijst gij uw menschenverstand?

a) omdat gij op bepaalden tijd de misse klept? — Een haan waarschuwt de menschen door zijn gekraai; *b*) omdat gij zingt gelijk de beste deken? — Mijn haan kraait zoo wel als de beste haan; *c*) omdat gij kunt kaersen gieten, hetgene geen haan kan? — Een haan kan eiers maken, dat kunt gij niet. — Peer weent: hij kan attesten bezorgen van heel het dorp, dat hij geen haan is, en dat zijne ouders nooit anders dan christelijke menschen geweest zijn. — Den Rijdvoogd noemt Montanus eenen stier; zijnen ouderen wil hij bewijzen dat hij ze slaan mag, en nu loopen allen vergramd en bedroefd van hem weg. — Van zijne beminde Lisbed ontvangt hij een briefjen, waarin zij hem smeekt dat hij zijne meening zoû verloochenen; doch hij zegt tot zich zelven dat hij niet kan, al zoekt Jacob, die een gezond boerenverstand bezit, hem ook te overhalen, door hem te overtuigen dat hij ongelijk heeft. Immers als Mosjeu den redentwist tegen Peer Deken wint, dan is Peer Deken toch nog geen haan geworden; waarop Montanus onder anderen antwoordt, dat hij niet gewoon is om in 't Deensch te redetwisten.

Jacob. — Dat wil zeggen dat Mosjeu zoo geleerd geworden is, dat hij zijne meening niet meer in zijne moedertale verklaren kan!

Jacob bewijst hem nu dat hij geleerder is dan Montanus; immers hij die de gewichtigste dingen gestudeerd heeft, bezit wel de grondigste geleerdheid; en wat is er belangrijker dan de landbouw, zonder welken niet eens de geleerden leven kunnen?

Een geestige zet is ook deze: Jacob zegt een versken van eigene vinding op, dat Montanus niet zoo slecht vinden zoû... maar het heeft geene *pedes* of *voeten*. Jacob antwoordt: geene voeten! Het heeft nogtans op weinige dagen het land rondgeloopen!

Het toppunt der inwikkeling volgt in het 5de bedrijf; hetzelve is zeer eenvoudig, maar juist. — Ten gevolge eener wedding voor disputatie tegen eenen luitenant, moet Montanus het wingeld, of den dukaat, aannemen, die ook het gewone werfgeld is; daarbij komen Jesper en een korporaal als getuigen op. Ondanks alle tegen-

spraak wordt Montanus in een soldatenkleed gesteken en daarna geëxcerceerd. Nu gevoelt hij berouw over zijne twist-zucht; doch het is te laat : hij moet onder den korporaalstok buigen.

Zijne ouders en Jeronimus, met vrouw en dochter, komen hem bezoeken; hij vraagt hun vergiffenis, erbijvoegende dat hij nimmer meer disputeren wil, zoo zij hun best doen om hem te bevrijden. Jeronimus smeekt nu op zijne beurt den luitenant. Deze zegt: Ik heb het om zijn best wil gedaan; als hij betert, zal ik er mij over verheugen.— Hoort, mijn vriend, gaat hij tot Montanus nagenoeg voort, uwe ouders hebben u laten leeren, opdat gij hunne eere en hun troost wezen zoudt; maar gij ruit het dorp op, verspreidt gekke meeningen en verdedigt ze met hardnekkigheid; ware dit de vrucht der studien, dan mochte men wenschen, dat er nooit boeken daartoe bestonden. Een geleerde man moet zich hierdoor van anderen onderscheiden, dat hij gematigder, zediger en inschikkelijker is dan een ongeleerde. De wijsbegeerte is geene vechtkunst! Daardoor maakt gij u gehaat en brengt de geleerdheid in verachting.

Jeronimus vraagt hem nu, of hij nog volhoudt dat de aerde rond is.

Mont. — Geliefde schoonvader! ik wil er niet verder over disputeren; maar ik wil slechts zeggen, dat alle geleerde menschen hedendaags van meening zijn dat de aerde rond is.

Jeronimus. — Ha... Heer luitenant! Laat hem weder soldaat worden, tot de aerde vlak wordt.

Mont. — Mijn lieve schoonvader! De aerde is zoo vlak als een pannekoek. Zijt gij nu te vreden?

Jeronimus. — Ja, nu zijn we weder goede vrienden; nu zult ge mijne dochter krijgen. Komt nu allen te samen bij mij binnen, en drinkt een vergelijk. Heer luitenant, doet ons de eer aan, mede binnen te komen.

---

§ 5. NIEUWER TIJDVAK.

a) *Tot Vessel en Ewald.*

Holberg had het volk gewoon gemaakt met onvruchtbare geleerdheid den spot te drijven, en den weg aangeduid, om door de meer beschaafde moedertale de wetenschappen te verspreiden. Nogtans, en terwijl in Nederland de verfijnde vruchten eens roemrijken tijdperks bloeiden, en Duitschland als bij tooverslag groote mannen opleverde, scheen de grootsche kunst met Holberg ingeslapen, alhoewel de Noorman Kraft, Sneedorf, Guldberg, Schytte e. a. geenszins onverdienstelijk waren. — HANS GRAM en JAKOB LANGEBEK beoefenden de geschiedenis en de tale; FR. CH. EILSCHOW schreef invloedrijke volkswijsgeerige werkjens; ERIK PONTOPPIDAN gaf eene reeks nuttige boeken uit. PETER FREDERIK SUHM (1728-98) verdient eene bijzondere melding voor zijne kundige werkzaamheden over de Oudnoordsche geschiedenis. CHRISTIAN FALSTER, AMBROSIUS STUB en TÖGER REENBERG zijn luimige en geestige dichters. JÖRGEN SORTERUP beoefende het ernstige vak, en bischop BRORSON was een bekwame psalmdichter. De Noorman CHRISTIAN BRAUMANN TULLIN had veel talent en smaak, zijn « Meidag » vond veel bijval; doch het ontbrak hem aan vernuft.

JENS KRAFT's (1720-65), bijzonderste werken zijn : Korte Vertelling van der Wilde Volken voornaamste Inrichtingen, Gebruiken en Meeningen, en: Hekelbrieven tot voortplanting der Wetenschappen en tot verbetering des Smaaks.

JENS SCHELDERUP SNEEDORFF (1724-64) had eenen levendigen en fraaien stijl; zijne werken: Over de Burgerlijke Regering, zijne Brieven en het weekblad : de Vaderlandsche Toeschouwer, getuigen daarvan.

ANDERS SCHYTTE (1726-77) is meest bekend voor zijne : Inwendige Regering der Staten, in 5 d., en zijne : Uitwendige Regering der Staten, in 2 d.

Ove Höegh Guldberg (1731-1808), die achtereenvolgends hoogleeraar, hofonderwijzer, kabinets- en staatsgeheimschrijver, minister en stichtsambtman van Aarhuus was, en die in 1777 geadeld wierd, is om zijne godgeleerde werken en zijne Waereldgeschiedenis voordeelig gekend.

Tyge Rothe (1731-95) was een geleerde schrijver en een wijsgeer, die zijne tijdgenoten vooruit gestreefd was; van hem kent men o. a. : De Invloed des Christendoms op den Toestand der Europische Volkeren, 2 d., Uitzicht over de Frankische Monarchie en Karel den Groote, de Priesterheerschappij en het Pausdom, 2 d., Europas Leenwezen, de Staatsinrichting des Noordens vóór en in den Leentijd, 2 d., Wijsgeerige Begrippen tot de Kennis onzes Geslachts, 2 d., enz.

Johan Clemens Tode (1736-1808), ofschoon een Duitscher, was een verdienstelijke schrijver en dichter. Zijn weekschrift : « Sundhedstidende » (Gezondheidsblad), stichtede veel nut; het tooneelstuk « de Zeeofficieren » en de roman : « het Nut der Liefde » genoten grooten bijval.

Maar nu verschenen Vessel en Ewald, die met Holberg en OEhlenschläger den trots der Deensche letterkunde uitmaken.

Johan Herman Vessel wierd van begoede ouders in Vestby-Kerspel, Christiania-sticht geboren, den 6n Oktober 1742. In 1762 legde hij reeds zijn wijsgeerig examen op de hoogeschole van Kopenhagen af. Hij oefende zich verder in vreemde talen en fraaie wetenschappen, en leidde overigens een zoo vrolijk en lustig leven als hij maar kon. Door het voortleeren der Engelsche, Italiaansche en Spaansche talen, was hij rijkelijk in staat om in zijne behoeften te voorzien; maar vlijt en orde streden tegen zijnen aard, en hierdoor geraakte hij in menig noodsgeval. Op 30jarigen ouderdom schreef hij zijn eerste werk, het tooneelstuk : « Liefde zonder Kousen, » dat een meesterstuk is. Voorts was hij weinig vruchtbaar en verviel hij weldra in diepen weemoed, welke zijne langdurige krankte (1776-7) nog verergerde. De vernuftelijke nationale Vessel wierd buitendien door het hof en de vreemdzuchtige grooten miskend. In 1778 was hij overzetter aan den Schouwburg

met 300 Rd. jaargeld, en twee jaren later huwde hij eene Noorsche. Hij overleed den 29^{en} december 1785 tot groote droefenis zijner vrienden en bewonderaren. Baggesen schreef onder zijne beeldtenisse:

Graad smelted hen i Smil, naar Vessels Lune böd,
Og Glædens Smil forsvandt i Taarer ved hans Död.
('t Geween versmolt in lach, als Vessels luim gebood;
De blijde lach verzwond in tranen bij zijn' dood.)

In « Genoegzaamheid » en den « Slaap » toonde Vessel veel aanleg voor de ernstige dichtkunst; maar « Liefde zonder Kousen » heeft hem onsterfelijk gemaakt. Dit stuk is eene parodie van den slechten smaak in treur- en zangspelen. De bekende onnatuurlijkheid der Fransche treurspelen, hunne hoogdravendheid, hun woordenpraal naast mangel aan handeling en karakter, begon in de Deensche letterkunde te dringen. Ja men begon zelfs de heldenzangspelen der Italianen, die zoo flauw als overdreven zijn, na te bootsen. Daar kwam op eens « Liefde zonder Kousen, » dat meesterlijke, tot in de minste trekken wel getroffene en fijn uitgevoerde spotbeeld des bewonderden Franschen treurspels, en hief als bij tooverslag den blinddoek op. De tale is rein en zuiver; de versbouw, fraai en gemakkelijk; de behandeling der stoffe, nauwkeurig en meesterlijk; het stuk is eene ware schilderij, die fijn getoetst is, een van nature klassisch werk. Het behaagt ons niet alleen in zulken graad, gelijk Rahbek zegt, « omdat het geen enkel gedicht is, maar eene heele klasse feilachtige dichtwerken en hunne valsche vorm, die hier gegeeseld worden; » want men vermaakt zich zonder eens aan Fransche treurspelen te denken; doch het verlustigt ons bijzonderlijk omdat het een aanval is tegen gemaaktheid in 't algemeen en tegen de noodlottige naäpingszucht, waarover ook de Denen klagen. Het is een zelfstandig boertig stuk, geenszins een karakterstuk van Holberg. Vessel kende aan iedereen deugden en gebreken toe, en hij had er vrede mede; maar gemaaktheid was zijn vijand, en het gedurige doelwit zijner hekelingen. Menige geestige trek uit zijn leven wordt nog rond verteld; hij zelf dichtede zijn grafschrift aldus:

Hij at en dronk, was nooit verheugd,
Liep zijne laerzen scheef — om 't even!
Hij wilde niets-met-allen te doen,
En wilde op 't laatst ook niet meer leven.

Johannes Ewald is zonder tegenspreke Denemarks grootste lierdichter. Hij wierd ten jare 1743 te Kopenhagen geboren. Zijn vader, die priester en bestuurder des weezenhuizes was, gaf hem op elfjarigen ouderdom den laatsten zegen, en zond hem in Sleeswijk bij den rector Licht, om hem in de Latijnsche schole te plaatsen. Deze kreeg den begaafden knaap zeer lief en liet hem in zijne groote boekerij snuffelen, waardoor Ewald ook vroegtijdig met geleerde schriften, kunstwerken en IJslandsche zagen bekend geraakte. Eens dat hij *Robinson Crusoë* gelezen had (hij was toen 13 jaar oud), begaf hij zich op weg, om over Holland naar Batavia en van daar verder te reizen; maar de rector haalde hem op vier mijlen afstands van Sleeswijk in. Twee jaar later kwam hij op de hoogeschole van Kopenhagen, en verliefde weldra op de jeugdige Arense, wier vader hem hare hand beloofde zoodra hij een bestaan vond. Daarom besloot hij in Duitschland onder Frederik II als krijgsheld in den zevenjarigen oorlog zijn geluk te beproeven. Daar hij, tegen zijnen zin, bij een voetvolksregiment ingelijfd wierd, liep hij tot de Oostenrijkers over, bij wie hij den rang van onderofficier verkreeg, hoewel hij zeer jong en teêr was. Hij woonde de veldtochten van 1759-60 bij; doch zijne familie kocht hem vrij, en zoo keerde hij Oktober 1760 in Denemark terug, ontgoocheld maar niet ontadeld van ziele. Na vijf maanden studie volbracht hij het wijsgeerige, en in 1762, het godgeleerde ambtsonderzoek met groote onderscheiding; hij wierd opgenomen als kweekeling in het Valkendorps-Kollegie en bleef er vijf jaar. Maar nu trof hem een zware slag; zijne Arense wierd gehuwd en was dus voor hem verloren. Van dezen oogenblik was alle tijdelijk geluk eeuwig voor hem verzwonden; hij gaf alle pooging om zich eene broodwinning te verschaffen op, en zocht zijne smerte in een onordelijk leven te versmachten. Nimmer was hij nog blijde: hij kon zijne liefde niet vergeten, en zag bovendien met droefheid, dat zijne zielbeminde ongelukkig was. Ook streed hij gedurig

tegen ziekte en armoede. Reeds sedert 1770 leed hij aan eene jichtziekte, die van zijn leven eene aanhoudende smerte maakte. In zijne laatste jaren kon hij nauwelijks gaan, en moest dikwerf maanden lang gekromd in zijn bed liggen. Uit wanhope gaf hij zich nu en dan den drank over, waardoor zijne krankheid nog verergerde. Eindelijk verkreeg hij een klein jaargeld, en eindigde zijn bedroefd leven in een dakkamerken, waar hem echter vele vrienden bezochten. Hij stierf den 17ⁿ Maert 1781 en wierd even als Vessel begraven op het Trinatis-kerkhof, nabij den muur des Ronden Torens.

Vrijelijk kan Ewalds leven de waarheid bevestigen van deze, eener Engelsche dichteresse (Mrs. Hemans'), weeklacht :

And what is genius but deep feeling
Waken'd by passion to revealing?
And what is feeling but to be
Alive to ev'ry misery?

Zijn geest was zoo verheven, dat al zijn lijden geen spoor in zijne werken naliet. Het treurzangdicht op den beminden Frederik V (1766) wekte buitengewoon opzien en maakte hem op eens beroemd. Maar hij is vooral een dramatische dichter. In 1770 verscheen Rolf Krage, het eerste oorspronkelijk Deensche treurspel, dat nogtans niet opgevoerd wierd. Balders Dood (1774), in blanke verzen, maakte grooten opgang. De Vischers, 1778, was zijn laatste beduidende werk, maar ook het volmaaktste. Groote inwikkeling en afwisseling van karakters treft men in zijne stukken niet aan, maar eenen sierlijken eenvoud naast verhevenheid. Voor hem was de dichtkunst goddelijk, en de dichter, een priester des heiligen en edelen gevoels. Ook hij wierd niet naar waerde geschat; zijn geest was te vurig en te verheven om hem tot den lievelingsdichter des volks te maken; maar de natijd heeft zijnen naam in eere hersteld.

b) Tot Baggesen.

Vessels en Ewalds navolgers waren talrijk en verdienstelijk, doch hun ontbrak in het algemeen de sprankel des vernufts.

De priester Christian Baftholm (1740—1819) en de bischop N. Edinger Balle (1744—1816) onderscheidden zich door godsdienstige volksschriften; de priester L. Smith, schrijver van : « Der Menschen Plichten jegens de Dieren, » de rector J. Boie, een verdienstelijke dichter, de priester Birkner, schrijver der « Drukvrijheid en hare Wetten, » en vooral de Noorman Niels Treschow (1751—1833), rector te Helsingör en later te Christiania, staatsraad en opperhoofd der geestelijke en letterkundige bestuurafdeelingen van Noorwegen, mogen gewis aansprake maken op den lof des nageslachts.

Voor de kanselwelsprekendheid staat de Noorman Johan Nordal Brun op eersten rang. Deze was in 1745 nabij Drontheim geboren, wierd in 1772 priester, daarna kanselpriester te Bergen, stichtsproost, en in 1804 bischop van Bergen, waar hij in 1816 stierf. Hij bekleedt insgelijks eene eervolle plaats onder de dichters dezes tijdvaks, als daar zijn : Claus en Peter Frimann; Edward Storm (1749—94), den Guldbrandsdalenaar wiens echt nationale volkslieders nog voortgezongen worden; Enevold Falsen; Pram, allen Noorwegers; en de Denen : Magnus en Peter Troiel, Thomas Thaarup, Rahbek, Samsöe en P. A. Heiberg. — T. Thaarup (1749—1821) onderscheidde zich als tooneeldichter, alsook P. A. Heiberg (1759—1838), die voor zijne vrijzinnige gedachten verbannen wierd. Ove Malling, de staatsminister, schreef een bekend volksboek. Abrahamson (1744—1812), een Sleeswijker, was bekend als dichter, oudheidvorscher, taalgeleerde, kunstbeoordeelaar en voorstander der Noordsche zelfstandigheid. Christiaan Pram (1756—1821) was veelkundig; hij bezat eenen levendigen en vruchtbaren geest, doch hij gunde zich den tijd niet om zijne gedachten te laten rijpen.

Ole Johan Samsöe en Rahbek verdienen eene bijzondere melding.

De eerste, in 1759 op Zeeland geboren van bemiddelde ouders, wijdde zich geheel der kunst en wetenschap toe. In 1782—4 reisde hij buiten 's lands; bij zijnen terugkeer wierd hij tot leeraar bij een adellijk opvoedinggesticht voor freulen, te Kopenhagen, benoemd. Hij stierf in 1796. Zijne Noordsche Vertellingen en het voortreffelijke treurspel Dyveke doen zijne vroege dood betreuren, daar hij bestemd scheen om eene eerste plaats in Denemarks letterhemel in te winnen. Het schijnt dat hij vele half geëindigde geschiedkundige, dramatische en tragische werken nagelaten heeft, waarvan anderen ter sluiks zouden gebruik gemaakt hebben.

Knud Lyne Rahbek, geb. 1760 te Kopenhagen, studeerde de god- en de rechtgeleerdheid, doch wijdde zich der tooneelkunst. In zijn maandschrift « Minerva » en in zijne « Prozaïsche Proeven, » legde hij veel bekwaamheid aan den dag. In 1790 wierd hij tot leeraar der æsthetiek aan de hoogeschole van Kopenhagen benoemd, en van 1809 tot aan zijne dood, in 1830, bleef hij bestuurder des Schouwburgs. Als dichter was hij vooral oorspronkelijk in zijne drinklieders. Hij bezat eenen openen geest, een warm gevoel en een liefderijk hert; zijne woning, op Bakkehuus nabij de hoofdstad, was de verzamelplaats van vrienden en kunstenaars.

Doch na Vessel en Ewald, en vòòr OEhlenschläger, heeft de Deensche letterkunde geen hooger toppunt bereikt dan met Baggesen.

Jens Baggesen wierd in 1764 geboren. Ofschoon van onbegoede ouders, wist hij het door vlijt en leerzaamheid zoo verre te brengen dat hij in 1782 student wierd, en in 1785—7 kweekleerling op Regentsen. Reeds in 1785 vonden zijne Kluchtige Vertellingen grooten bijval. Hij bezat eene bewegelijke inbeelding en een onvergelijkelijk taaltalent, waardoor hij zich in het ernstige lierdicht roem verwierf. Het zangspel Holger Danske (1788) wierd sterk gegispt door Rahbek en Heiberg, waarom hij op reize ging, door ondersteuning van den hertog van Augustenburg. Van nature was hij weinig volkslievend en niet zeer nationaal. In Zwitserland trouwde hij met Sophia Haller en schreef er, in 1789, zijn eerste Duitsch gedicht en het Deensche werk « de Doolhof. » In 1790

keerde hij terug en verkreeg eenen leeraarspost. Van 1793 tot 1796 begaf hij zich andermaal op reize en wierd onderproost op Regentsen met 500 Rd. en vrije inwoning. Het volgende jaar ging hij weder voor 2 jaren op reize, en in 1798 kwam hij gehuwd terug, want zijne eerste vrouw was te Kiel overleden. Een nieuw zangspel Erik Eiegod won meer bijval. In 1800 trok hij weder naar Parijs en bleef er tot in 1811; gedurende dien tijd schreef hij onderscheidene werken, waaronder de Rijmbrieven wel het verdienstelijkste zijn. Maar het geestelijke leven had met den meer nationalen en meer Noordschen OEhlenschläger eene andere richting genomen. Ten jare 1803 gaf hij in 't Duitsch twee deelen « Gedichten » uit en in 1806 : « Parthenaïs of de Alpenreize, » een herderlijk heldendicht in 12 zangen. In 1811 wierd hij leeraar der Deensche tale bij de Kielsche hoogeschole; maar hij verkreeg vier jaren later zijn ontslag met 1500 Rd. jaarwedde. Nu leefde hij tot in 1820 in gedurige strijdigheid met anderen en met zich zelven, daar hij OEhlenschlägers triomf benijden en bestrijden wilde. Weder reisde hij naar Parijs, zag in 1822 zijne tweede vrouw en zijnen jongsten zoon sterven, en keerde in 1826 bedrukt naar Denemark terug. Hij stierf den 3n Oktober 1826 te Hamburg, en wierd te Kiel begraven.

Als dramatieker mislukte hij en evenzeer, als diepzinnige wijsgeer of kunstbeoordeelaar; maar als hekelschrijver was hij buitengewoon geestig en vermakelijk; doch het grootst en het oorspronkelijkst is hij als luimige en schertsende dichter. Hij was uitgerust met groote geesteskrachten en een weêrgâloos dichterlijk gevoel; en deze begaafdheden liet hij van zich uitvloeien zonder gedwongenheid, terwijl hij als stijlist onovertreffelijk is.

c) *Tot en na OEhlenschläger.*

De groote OEhlenschläger opent het nieuwe tijdperk der herleving eens eigendommelijk geestrijken Noordschen levens; maar alvorens tot hem over te gaan, mogen wij eenige zijner voorgangeren, als voornamelijk Mynster en Engelstoft niet vergeten.

Jakob Peter Mynster wierd in 1775 te Kopenhagen geboren, en was in 1801 reeds kerspelpriester te Spjelletrup op Zeeland; hij stierf ten jare 1854 als bischop van Zeeland. Hij schreef eene menigte godsdienstige, wijsgeerige en kunstleerende werkjens, en toonde daarin veel zelfstandigheid en rijpe vorming, en vooral veel menschenkunde. Zijne voorstelling is levendig, zijne tale, altoos rein en edel; vooral blijkt dit uit zijne « Zielenleer. »

Laurids Engelstoft (1774—1850) was een goede geschiedschrijver, wiens voorstelling klaar, eenvoudig en natuurlijk is. Hij was doctor in de wijsbegeerte en leeraar der geschiedkunde en staatsbeschrijving bij de hoogeschool van Kopenhagen.

Adam Gottlob OEhlenschläger wierd den 14n november 1779 te Vesterbro (Westerbrugge), nabij Kopenhagen, geboren. Zijn vader was afkomstig van Eckernvöörde in Dietsch Sleeswijk, en wierd slotwaarder van Frederiksberg; zijne moeder bezat een diep gevoel en veel verstand, maar was niet vrij van godsdienstige dweeperij. Adam ging eerst te schole bij eene oude vrouwe en daarna bij eenen deken; zoo leerde hij niets, maar verslond daarentegen ruim 300 deelen eener Kopenhaagsche leenboekerij. Nauwelijks 9 jaar oud, dichtede hij eenen morgenpsalm, die van veel aanleg getuigt. Edward Storm deed hem in eene reaalschole opnemen, alwaar hij onder anderen de Noordsche mythologie aanleerde en tijd vond om te dichten, om tooneelspelen te maken en voor zijne makkers op te voeren. Zestien jaar oud, ging hij aan den lessenaar eens koopmans zitten; doch weldra verliet hij deze loopbane, leerde Grieksch en Latijn en wierd student, en een jaar later, tooneelspeler, in welke hoedanigheid hij echter mislukte. Zijne inbeelding was levendig, zijn gevoel sterk; maar hij was

weinig waereldwijs, daarentegen zeer trotsch en vrijheidlievend, zonder eene zekere bloôheid en teêrhertigheid af te leggen. De gebroeders Örsted kregen hem terug op 't Latijn, en zoo wierd hij weder student. Kort daarop stierf zijne beminde moeder, maar niet vòòr zijnen triomf bijgewoond te hebben; dat verlies trof hem hard. Nu studeerde hij de rechtsgeleerdheid, maar niet minder de oud Noordsche godenleere en geschiedenis. Doch hij geraakte in betrekking met den vernuftvollen H. Steffens, en dat wel door eene samenspraak van 11 ure des morgens tot 3 ure des nachts; des anderen daags schreef hij het schoone lierdicht « de Goudhorens. » Steffens had hem geleerd dat de dichtkunst het hoogste, het warmste en werkelijkste uit het leven was, en Adam liet het Recht varen om als dichter te leven en te sterven. Een werk dat onder perse lag, liet hij verdelgen, verbrandede eenen ganschen bundel gedichten, en schreef op korten tijd eene nieuwe verzameling (1803), waaronder het bekoorlijke « Sint-Jans Avondspel » voorkomt. Nu was de oorlog losgebroken tuschen het oude en het nieuwe, en achtereenvolgends verschenen van hem vele stukken, waaronder Thors Reize naar Reuzenheim uit de: Goden des Noordens, en Vaulundurs zage, alsook de Langelandsreize, en : Jezus in de Nature, alsnog Aladdijn, op den eersten rang staan.

Nu was OEhlenschläger zoo beroemd, dat hij in 1805 opentlijk een reisgeld ontving. Te Halle, waar Steffens leeraar was, schreef hij Hakon Jarl; in Berlijn leerde hij Alex. van Humboldt, J. Müller en andere groote mannen kennen, en in 1806 bezocht hij Goethe te Weimar en Tieck te Dresden. In Parijs leefde hij 18 maanden, en aldaar versterkte hij zich, wonder genoeg, in zijne Noordsche nature; hij schreef er namelijk Palnatoke, en : Axel en Walborg, twee meesterstukken, alsook Balder de Goede. Baggesen trof hij hier aan. Te Coppet bij Geneve bezocht hij Mevrouw Stael-Holstein, bij wie hij onderscheidene groote geesten, als Bonstetten, Benjamin Constant, Sismondi, vrijheer Voigt, A. W. Schlegel en Zacharias Werner, aantrof. In 1809 kwam hij te Rome en dichtede er Correggio. Bij zijne terugkomst wierd hij leeraar der æsthetiek

te Kopenhagen, en huwde het volgende jaar. Het avontuur Aly en Gulhyndi (1811) en het heldendicht Helge (1814), zijn merkwaerdig. De ouderdom verzwakte wel zijn vuur, maar hij mocht tot aan zijnen dood (den 20n Januari 1850) de liefde, den eerbied en de dankbaarheid des geheelen Noordens behouden.

Sinds Holberg had niemand zulken invloed uitgeoefend dan OEhlenschläger, die alom gevoel en geestdrift voor de Noordsche zelfstandigheid opwekte. Hij vertaalde zelf zijne meeste werken in het Duitsch en schreef zelfs Correggio eerst in deze tale; maar hij toonde tevens dat het treur- en het hertsgevoel des Noordens verschillend is van het Duitsche. De Schandinavische geest, die hij om zoo te zeggen in het leven riep, is de steun, de kracht en de toekomst der Noorderlanden.

Er ware een bundel toe noodig om slechts de bijzonderste werken dezes grooten mans te ontleden, benevens een groot aantal kleinere stukken, die als zoo vele sprankels zijns genies schijnen. Ziet hier eene overigens gansch onvolledige lijst zijner werkzaamheden : Freyas Altaar, hekelig zangspel; Hagbarth en Signa, treurspel; Sokrates' Dood; de Wapenbroeders; Tordenskjold, de zeeheld die in eenen verraderlijken tweekamp sneefde; Koningin Margaretha; Knud de Sterke; Diana; Keizer Karel; Amleth, niet de Hamlet van Shakespeare, maar de nationale, gelijk Saxo immers getuigt : Amleth was een erfgenaam der oude eeuwen, een Deen der oude tijden; Balders Dood; Stærkodder, een zijner schoonste stukken; de Spelonk van Ludlam, parodie der Grootmoeder van Grillparzer; de Dochter des Vischers, Oostersch herdersdicht; het Herderskind, Zwitsersch herdersspel; de heldendichten : Helge, Hrolf Krake, en de Goden des Noordens; het Evangelie des jaars, lierdicht in 28 oden; de dichten : Stanzen aan K. Schiller, en de Huishaerd; de 9 treurdichten : Mijn Kerkhof; de balladen van Agneta en van den Terugkeer der Dooden; de geschichtlegende Uffe de Zwijger; het schoone dicht : de Jaargetijden; — verders : Yrsa; Hroars Zage; het Eiland in de Zuidzee; de Bleeke Ridder; het Dichterbezoek; de Kleine Tooneelspeler; Robinson in Engeland; de Schijnzieke Molenaar; de Sibyllen-

tempel; de Rooversburg; Eerlijkheid duurt langst; dé Kanarivogel; Orwar Odds Zage; Prometheus; de Drijlingbroeders; het Spook op Herlufsholm; de Slaapdrank; Garrick in Frankrijk; het Gevondene en Verzwondene Land; de Rijke en de Arme; het Leven eene Reize; Frederiksberg, een dicht; verscheidene Reizen; Oude Volkslieders; Noordsche Oudheden; Erik Glipping; Erik en Abel; de Langbaarden; de Italiaansche Roovers; Olaf de Heilige; Knud de Groote; Kiartan en Gudrun, enz., enz.

Het verhaal Aladdijn, de Vaulundurzage, het gedicht: het Evangelie des Jaars, het treurspel Hagbarth en Signa, en vele andere stukken nog, zijn voorzeker geniale voortbrengsels; doch de voorrang komt ongetwijfeld toe aan de drij treurspelen: Hakon Jarl, Palnatoke, en: Axel en Walborg, die wij zoo gaerne naar waerde ontleden wilden, wanneer de beperkte ruimte dezes hoofdstuks zich daartoe maar leenen konde.

*

Hakon was een Noorsch opperhoofd, te Hlade, die de invoering des christendoms bestreed. Zijn christelijke mededinger, Olaf Trygvason, had een deel zijner onderdanen tegen hem opgeruid; maar Hakon bleef zijnen Goden getrouw en slachtede zelfs zijnen jongen zoon ten krijgsoffer. Eenmaal had hij Thora bemind, maar daarna had hij haar verlaten, ja, verstooten; toch vluchtede hij na eenen noodlottigen veldslag met zijnen slaaf bij haar. — Thora haat hem niet. « En weets du, » vraagt heur Hakon, » dat ik den kleinen Erling geslachtofferd heb? En

Weets du,
Dat ik met deze hand, die du thands druks,
Heb — ha, het pijnigt mij, dat — —

THORA.

Ja, ik weet.
Dat du in 't strijden mijne broêrs gedood hebs.

HAKON.

En toch?

THORA.

Is Thora toch nog altijd Thora.

Ja, Hakon! du hebs mij wel hard behandeld;
Du hebs verachtend mijne trouw verstooten,
En mijne broêrs gedood! — Maar in den strijd
Zoo gaat het lijf om lijf; en Einar zegt,
Dat zij ter Waalhal zijn in zaligheid.

(Zij verbergt haar gelaat in hare handen en weent; daarop heft zij weder het hoofd op en staart den Jarl aan.)

Ha, zeg mij, Hakon! — is het du, die staas
In Thora's kamer, in het duistre woudhuis,
Verr' van de lichte koningszaal te Hlade,
In de eenzaam nare duisternis des nachts,
Hier, waar de storm giert om der hoving muren,
Als in mijn hert? Zeg, Hakon, is de bleeke,
De stomme man in deze halle werkelijk
Du zelf, die, zonder helm en purpermantel
Gesteund staas op dijn zwaerd?

HAKON.

De bleeke schimme
Die du hier zies, was eenmaal Noorweegs heere;
De sterke Noren volgden zijnen wenk.
Hij viel in eenen veldslag nabij Hlade.
Ha, 't is reeds lang geleden, schier vergeten!
Nu waart zijn spooksel enkel nog in 't rond,
En spookt op nachttijd; Hakon was zijn naam.

THORA.

Ha, 'k ben gewroken, vreeselijk gewroken!
Weg, booze haat! Kom tot mij weder, liefde!
Ik ware een wolf in 't bosch, maar geene vrouwe,
Wen alle wrok niet uit mijn hert verdween
Bij zulk gezicht. — O rust aan mijnen boezem!
Kom, laat het zweet mij van dijn voorhoofd droogen,
Kom, laat mij leven brengen in dijn oog!

(Zij omhelst hem.)

Hakon bidt zijnen slaaf hem te dooden, waartoe deze eindelijk overgaat; maar Olaf doet hem straffen. Thora beweent haren schuldigen, maer rampzaligen minnaar, en bekranst zijn graf, met deze woorden:

Zoo slaap dan wel, du groote Hakon Jarl!
Den goeden nacht! Dat ginds de Zegevader
Dijn krijgershert verblijde! — Nu ga ik weg.
En als men weder deze deur zal oopnen,
Dan brengen Thoras dienaars hier haar lijk,
En zetten 't neder naast haars Hakons zijde.

*

Harald Blauwtand, die om redens van oppermacht het christendom in zijne landen voeren wilde, zocht den dapperen en geliefden volksheld Palnatoke, tot drijmaal toe, verraderlijk om het leven te brengen; deze gaf eindelijk het geduld op en doorschoot den ouden koning met eenen pijl. Swend, Haralds zoon, noodigde Palnatoke op het gebruikelijke rouwfeest uit; en de held aarzelde niet erheen te gaan, ofschoon zijne vrienden hem dit ten stelligste afrieden. De laatsten volgden hem op, en Bue, nemende Fiölnir's lijk voor Palnatoke's, drong woedend naar Swend toe om hem te doorsteken, maar trof den held, die den koning met zijn lijf gedekt had. — In dit hoogst boeiende stuk komt geene enkele vrouwe voor.

Het laatste bedrijf speelt in de Koningshalle te Roeskilde, welker achtergrond met zwarte tapijten behangen is; in het midden staat eene tafel met Freirs heiligen barg (ever), in verguld hout. Banken langs weêrskanten. Eene doffe treurmuzyk laat zich hooren, terwijl de krijgers in wapenrusting binnentreden, en zich rond de tafel nederzetten. Achterin staan de slaven, bij de schenktafel, met meedekroezen in de hand. Swend komt met Fiölnir binnen, en langs de andere zijde, Palnatoke, bloot met zwaerd en schild; de slaven vullen de drinkhoornen met meede. Nadat Swend zijns vaders minne gedronken heeft uit den met zilverringen beslagenen ossenhoorn, neemt hij eenen dubbel zoo grooten hoorn van rood goud, Asa-Bragis beker of dien der gelofte, gelijk de heraut uitroept. Fiölnir, de stalheer en markman, vraagt den nieuwen koning af, welke gelofte hij doen wil.

SWEND (*heft den hoorn met de rechter hand hoog op, legt de linker op het hoofd des bargs, en zegt*):

Op Freiers barg, bij Asa-Bragis beker,

Doe ik gelofte, Swend, der Denen koning,
Dat ik op 't strengst mijns vaders moord wil wreken.
Dat elke drop gif worde als ik 't verzuim.

(*Hij ledigt den hoorn.*)

Hierop drinken de krijgers ter bekrachtiging, zetten weder hunne helmen op, en gaan zitten. De loeren schallen. De heraut slaat drijmaal op zijn schild, en vraagt of iemand bewijs tegen den moordenaar heeft. Fiölnir toont den pijl. De heraut met den pijl ter eene en eene waskaers ter andere hand, maakt de ronde en vraagt telkens : Denekamper, kens du den pijl? waarop alle neen antwoorden, behalve eindelijk Palnatoke, die ja zegt.

SWEND (*rijst toornig op*).

Hoe zoo! du kens hem dan?

PALNATOKE (*kalm*).

En hoe zoude ik
Niet mijnen pijl herkennen ?

SWEND.

Waar verliet
Hij dij het laatst?

PALNATOKE.

Indien du eindelijk
Het weten wils, mijn voedsterzoon! verliet
Hij 't laatst mij op de boogstreng, toen
Ik dijnen vader dwars door 't herte schoot.

SWEND.

Staat op nu, alleman, en grijpt hem aan!
Want nu zijn vriendschap, houde en trouw verbroken.

FIÖLNIR.

Toe, grijpt hem aan! op! ik zal de eerste wezen.

PALNATOKE
(*trekt zijn zwaerd en doorsteekt hem*).

Ja, du zals de eerste wezen, oude booswicht!
Die nederstorts ter helle ; en zoo zal elk
Die zich eene enkle schrede dichter waagt.

(*Hij slaat het zwaerdgevest op de tafel, dat het in de zale wedergalmt.*)

Stil in de halle daar! Bij Asa-Thor!
De minste mijne om mij te lijf te staan,
Betaalt gij met uw hertenbloed.

(Tot Swend.)

Du melkbaard!
Du wils di stout aan eenen held vergrijpen?
Wie leerde dij, wie leerde u allen, zegt,
Onbaardigen! met moed het zwaerd te voeren?
Wie voerde u zeegrijk naar den vijand heen?
Wie heeft u opgeleid tot Denekampers?
Ik, Palnatoke! En kunt gij wel gelooven,
Dat thands uw vader zoude een booswicht zijn?
Kunt gij gelooven thands, dat Palnatoke
Dus zijnen wijd beroemden naam onteerd heeft?
Bij Deenmarks eer! der Waalhal Goden treuren,
En blozen over uwen slavenzin!

(De krijgers steken beschaamd hunne zwaerden in de scheede, en gaan zwijgend zitten.)

PALNATOKE *(tot Swend).*

'k Kon gaan, ik hoefde geene rekenschap
Van mijne daad te doen, maar 'k ben gekomen
Om afscheid als een eerlijk man te nemen.
Ik doodde dijnen vader, omdat hij
Een schuld'ge boosaard was, des landes vijand;
Meer wil ik niet tot mijne weerspraak zeggen.
De booze grijsaard dwong mij tot den moord.
Vaarwel! ik ga van hier naar Usedom,
Wen du di wreken wils, zoo tref mij dan
In de Oostzee aan met dijne vlote; maar
Onteer di niet, en loon niet hem met valschheid
Die meer dijn vader was, dan dien du wreeks.
Ik ga van hier zoo rustig als ik kwam.
Wie durft het wagen om mij te vervolgen.
Of ik mij overijld heb en gefeild —
Is eene zaak die slechts de GODEN mogen richten, —
Geens zins de MENSCH. — Gij kunt geen oordeel vellen!

(Hij vertrekt.)

SWEND.

O hij is groot!

*

In « Axel en Walburg » is de romantische liefde zoo verheven, als de heldenmoed in Palnatoke. Het stuk steunt op eene oude geschiedenis en speelt te Drontheim.

Axel en Walburg beminden elkander ven jongs af met eene trouwe en warme liefde; ongelukkiglijk waren zij verre bloedverwandten, en hiervan maakte de ijverzuchtige vorst Hakon gebruik om het huwelijk te verbieden. Axel ging in Palestina strijden, en verkreeg op zijnen terugtogt vergunning van den paus; langs den anderen kant was Hakon verplicht den jeugdigen held te ontzien, dewijl hij zijne hulp in de afweering des naderenden vijands niet missen kon; maar toen nu de echtelijke stoet de kerk binnen kwam, verklaarde de oude bisschop met droefheid, dat eene oude Noorsche wet het huwelijk verbood tusschen kinders die over de zelfde doopvont gehouden waren. Dit was natuurlijk een nieuwe list des konings. Maar Walburg wilde zich den Heere wijden. — O die Axel's wanhoop! O die scheiding! wat zijn zij grootsch en treffend! Zij wil Axel het scheiden minder bitter maken door hare eigene droefheid te verbergen, door hem te overtuigen dat zij gelukkiger zijn zouden. « Hoe? » vraagt Axel wanhopig, « waars du op die scheiding voorbereid? En dijn oog blonk van heilige vreugde toen du mij dijne hand ten huwelijk toereiktes. » — « Het oog, » zucht Walburg, « schittert nooit zoo hel en zoo rein dan wanneer het met tranen vervuld is. » — Zij wil hem verder overtuigen: « En dan zal ik meer dan eens geheel alleen hier rondwandelen, mijmerend aan mijnen zoeten droom bij dijne terugkomst en aan ons onverbiddelijk lot, terwijl mijn hert van zelfs zich tot God verheffen zal in het gebed en den heiligen lofzang; en ten prijze dezer beden, zal de Heer uit den hooge de droefheid mijns herten verzachten. » — « O Walburg! » — Zij beschrijft verder wat zij doen wil: « En du, Axel, zal naar dijn vaders slot gaan, bij dijne goede zuster Helfrid : du zals jagen, en 's avonds de legenden van Odin en anderen zingen; maar niet van Hagbarth en Signa, en niet van Ackel en Ilsa (*zij weent*). »

— « O Walburg! slechts die zal ik kunnen zingen! » — Doch de oude bischop maakt er geene zwarigheid in, om den wanhopigen geliefden de vlucht aan te raden. Op dien oogenblik verneemt Axel dat de vijand nadert en den troon bedreigt, en zelfs Walburg gebiedt hem zijn vaderland te verdedigen. Hij komt juist bij tijds in de kerk om Hakon te ontzetten, die reeds gekwetst was en die tot betere gevoelens komende, hem vergiffenis vraagt en Walburg belooft. Om het leven des konings des te beter te beveiligen, zet hij dezes helm op, maar wordt gewond en sterft. Nu treedt Walburg de kerk binnen en ziet den bleeken Axel tegen eenen pijler geleund zitten. Half zinneloos van droefheid, verblijdt zij zich in den heldendood haars minnaars.

O! roept zij in verrukking uit:

O schoone dood! hoe veel, veel beter dan
Naar 't vreemde voort te vliên, en daar dijn leven
In treurige verbanning te verlengen,
En langzaam door de hertpijn te versmelten.
Du lijds niet meer, geliefde jongeling!
Thands hebs du eeuwige eer en roem verworven.
Dijn vaderland, die eedle noordermoeder,
Is trotsch op Axel, haren trouwen zoon.
Na lange jaren zal dijn naam nog steeds
Met dankbaarheid op hare lippen zweven:
In hof- en ridderzaal wordt dijne daad
Met lof vermeld; het teedre maagdelijn
Doet 's avonds dijnen roem weêrklinken,
En zingt van dijne liefde en heldentrouw.

(*Zij staart hem weemoedig aan. Tot Wilhelm.*)

Hoe schoon is hij, zelfs in den dood! — Die lokken
Omgeven wild dijn bleekend aangezicht.

(*Zij schikt zijne haren met de hand.*)

Zoo! zoo! dit hoofd moet niet verborgen zijn;
't Is als de hemel hoog gewelfd en edel! —
Hij glimlacht nog zelfs na den dood.

(*Zij kust hem.*)

Vaarwel!
Walburg zal haast dij volgen.
(*Zij staat op, legt hare hand op de borst, ademt zwaar, en zegt:*)
Ja, zeer haast!

En dan, hoe gelukkig zal zij zijn!

Hoe vriendelijk is 't hier in deze kerke;
Hoe helder schijnt de zonne door het venster,
Als gistren Axel! toen voor de eerste maal
Du Walburg teeder aan den boezem druktes.
Hoe aangenaam en schoon is deze kerke!
Hier zullen wij in rust te samen leven.
Elkander tegenover wonen, du,
Bij dijnen vader, Walburg bij haar' moeder.
Wanneer het midnacht slaat; als in den berk
De nachtegaal aan 't kerkevenster zingt —
Dan bersten muur en witte marmersteen!
Dan komen wij bij Heralds graf bijeen;
Dan gaan wij hand aan hand naar 't hooge altaar,
En zetten ons in 't choor bij 't manelicht,
En laten zoo de zilverblanke maan
Op onze bleeke lijken schijnen;
Wij hooren 't zachte lied des nachtegaals,
En denken nog op de aerde voort te leven,
Waar wij ons trouw en inniglijk beminden.
Wanneer de maan in 't hoog' gesticht verdwijnt,
Dan keeren wij bedroefd en langzaam weder,
En treden drijmaal om vorst Heralds graf;
Dan staan wij stil, en nemen vriendlijk afscheid
Tot 's andrennachts; dan slapen wij zoo zacht
In 't graf, bij 't driest' gewoel der levenden.
Daar buiten!

WILHELM.

Axel wenschte vuriglijk
Met Walburg eens in 't zelfde graf te rusten.

WALBURG.

In 't zelfde graf? Ach, God! dit ware troostlijk!

Maar dat kan niet zijn, Axel en Walburg waren niet gehuwd. Doch ziet! daar vindt zij den ring weder die in den plechtigen oogenblik der trouw-gelofte haren vinger ontgleden was, — en nu voelt zij zich zoo gelukkig, want God heeft hier door een teeken gesproken! Zij mag zich Axels bruid noemen.

« Geef, » spreekt zij tot Wilhelm,

Geef mij den ring

(*Zij steekt hem aan den vinger*).

Thands ben ik Axels bruid! thands kunnen wij
In 't graf te samen rusten!

WILHELM.

Arme meid!

WALBURG.

Hoe, arme meid! Ik acht mij zoo gelukkig!

Nu bidt zij Axels wapenmaker, Wilhelm, heur de zagen van Ackel en Ilsa voor te zingen,, van Ackel en Ilsa die elkander tot in den dood getrouw bleven; als hij gedaan heeft, heeft zij opgehouden te leven. « O trouw, hoe vast en groot bist du in 't Noorden! » roept Wilhelm uit. Een knape komt Hakons dood aanmelden, en Wilhelm, die zich voorneemt het land te verlaten, trekt zijn zwaerd :

En thands, gij, mijne lieve goede vrienden!
Tot dat het graf zich opent en vereent
't Geen gruwzaam steeds het leven scheiden wilde,
Zal Wilhelm u de laatste plicht bewijzen.
Ik waak hier over u, en leg
Dit zwaerd op dijnen zerk, manhafte ridder,
Met Walburgs rozenkrans omhangen.
En op die blanke koperplate schrijf ik :
« Hier rusten Axel Thordsen, juffer Walburg;
Hij stierf den vorst, en zij den minnaar trouw (*). »

(*) Deze verzen zijn met geringe, door onzen schrijftrant gevorderde, vormwijzigingen, overgenomen van Ph. Blommaert, die het vijfde bedrijf dezes treurspels, op eene voortreffelijke wijze, vertaald heeft in het Nederduitsch Jaarboekjen van 1836.

Onder de tijdgenoten en opvolgers des grooten OEhlenschlägers welke zich in Europa eene verbreide befaamdheid verworven hebben op het gebied der letterkunde, behooren vooral Heiberg en Andersen, en na hen, Blicher, Grundtvig en Hertz; maar daarnevens schikken zich een ruim aantal schrijvers en dichters, welke schoon minder gekend, nogtans voor het meerendeel zeer verdienstelijk zijn, en waarop de bloeiende Deensche letterkunde ten rechte bogen mag.

Steen Steensen Blicher is ten minste zoo belangrijk als mensch gelijk als kunstenaar. Hij kwam namelijk, in 1782, zoo goed als dood geboren ter waereld, en wierd in 1801 andermaal door twee befaamde geneesheeren voor teeringzucht opgegeven. Alsdan begon hij zich op alle wijzen te verharden, leerde de fluit spelen, gaf zich den danse, der jacht en anderen sterken lichaamsoefeningen over, en keerde weldra sterk en gezond naar de hoogeschole terug, waarna hij priester wierd gelijk zijn vader, en eerst ten jare 1848 in 66-jarigen ouderdom overleed. Hij vertaalde Ossiaan en gaf op zijn 32e jaar eenen bundel gedichten uit; « de Sneeuwklok » (1826) toonde dat hij een goede lierdichter was. Maar zijn maandschrift, het « Noorderlicht, » dat hij 1827-9 in 12 bundels uitgaf, wekte zeer grooten opgang. Hij schreef 5 deelen Novellen en Vertellingen, en is de vernuftelijkste schilder des Deenschen volkslevens, en de schepper der echt nationale novelle.

Hans Christian Örsted (1777-1851), de waereldbekende natuurvorscher, schreef onderscheidene volksboeken. Joachim Frederik Schouw (1785-1853) behandelde de natuurwetenschap op romantischen voet.

Nicolai Frederik Severin Grundtvig is den 8 september 1783 te Udby (Zeeland) geboren, waar zijn vader priester was. Op 15-jarigen ouderdom kwam hij op de hoogeschole van Kopenhagen; in 1803 hoorde hij Steffens' voorlezingen over de natuurlijke wijsbegeerte en Goethes dichtaard, en studeerde de IJslandsche tale en letterkunde. Daarna wierd hij huisleeraar te Egelykke (Langeland), en hield zich hier drij jaren lang met de studie der

groote vreemde schrijveren op. Zijn werk : de Noordsche Godenleere en zijn : Tooneel des Ondergangs des Kamperlevens in het Noorden, wekten groote aandacht; in 1812 gaf hij zijn : « Kortbegrip der Waereldgeschiedenis » uit. Zijne dichterlijke en godsdienstige stukken, waaronder « Roeskilde Riim » en de bijhoorige Zage, de Zangstukjens (Qvædlinger), het tijdschrift Denewerk, eene overzetting van Saxos en Snorres kronijken en van het Angelsaksische heldendicht Bjowulfs Drapa, vestigden zijnen roem. In 1821 was hij kerspelpriester te Præstö, en in 1822, kapellaan te Kopenhagen. Ten gevolge eens schrifts tegen den leeraar Clausen, gaf hij zijn ontslag en leed een rechtsgeding, waardoor hij tot 200 Rd. boete en geestelijk opzicht tot in 1838 verwezen wierd. In 1839 wierd hij priester bij Vartou (Kopenhagen), alwaar hij nog woont. In 1829-31 reisde hij naar Engeland voor zijne Angelsaksische studien, en in 1842, om de godsdienstige bewegingen na te gaan. Hij is de beste psalmdichter des tegenwoordigen tijds en de vertrouwelijkste kenner van den geest en den voortijd des Noordens; maar hij is vooral de voorvechter der vrijheid en der rechten des geestes in alle tijden en bij alle volkeren. Hij is de ware stichter der nationale partij in Denemark; de oproer van 1848 deed hem te meer schatten. Van dan af tot in 1851 gaf hij een blad « Danskeren » uit, en als rijksdagman (volksvertegenwoordiger) richtede hij veel goeds uit. Zijn talent is vol leven en glans, zijn stijl krachtig van uitdrukking en beelden. De ouderdom schijnt dezen man niet te hinderen; in tegendeel wordt zijne tale duidelijker, lichter en natuurlijker. Zijn hoofddoel is het daarstellen eener eigene Noordsche beschaving en het stichten eener Schandinavische hoogeschole.

Christian Molbech, geb. 1783 te Sorö, is leeraar der Lettergeschiedenis bij de hoogeschole te Kopenhagen; hij is beroemd door lexikaalsche werken en uitgaven van oude schrijvers. Langen tijd was hij een geduchte Deensche kunstbeoordeelaar; maar hij kon den tijdgeest met Rask en Grundtvig niet volgen.

Bernhard Severin Ingemann wierd ten jare 1789 geboren. Reeds in 1811 verscheen het eerste deel zijner Lier- en Heldendichten,

het volgende jaar een tweede, en daarna de Zwarte Ridders, waarmede hij zijn eerste tijdperk sloot. Nu schreef hij verscheidene dramas, waaronder : Masaniello, Blanca, de Stem in de Woestijne, Rainald het Wonderkind, de Leeuwenridder en de Herder van Tolosa dienen opgemerkt te worden. In 1817 verscheen : de Onderaerdschen, een Bornholmsch avontuur; in 1820 : de Reislier, 2 d., en in proza zijne : Avonturen en Vertelsels; in 1821 : het drama Tasso's Bevrijding, dat zijn tweede lyrisch dramatisch tijdperk sloot, terwijl zijn eerste de veraanschouwelijking des inneren levens ten doel had. In 1818-9, 1828 en 1833 ondernam hij met koninklijke ondersteuning verscheidene reizen in Duitschland, Frankrijk, Italien, Zweden en Noorwegen. In 1822 wierd hij lector der Deensche tale bij de Sorö-Akademie, en dan legde hij zich geheel op het nationaal geschiedkundige toe; als namelijk door de epische werken : Waldemar de Groote en zijne Mannen, Erik en de Vredeloozen, Prins Otto van Denemark en zijne Tijdgenoten. Ten jare 1842 was hij bestuurder der genoemde Akademie; doch deze wierd in 1849 opgeheven. In al zijne werken treft men eenen romantischen grondtoon aan, overal, een edel en warm gevoel, en altijd, eene duidelijke en reine tale. Maar het meest en het gunstigst is hij bekend om de geschiedkundige romans, waarvan hij als de schepper wordt aangemerkt.

Johan Ludvig Heiberg wierd den 14ⁿ December 1792 te Kopenhagen geboren; daar zijn vader om staatkundige redens verbannen wierd, huwde zijne moeder den Zweedschen vrijheer Ehrensvärd, die in Gustafs III moord gewikkeld was, en zich daarom te Kopenhagen onder den name van Gyllembourg ophield : zoo wierd hij steeds onder bekwame en beschaafde lieden groot gebracht; daarbij genoot hij eener voortreffelijke kunstopvoeding. In 1817 bekwam hij den wijsgeerigen doctorsgraad. Reeds in 1814 verscheen zijn Marionettheater, en drij jaar daarna het romantische tooneelspel : Stout gewaagd is half gewonnen, alsook het tooneelstuk : Kerstmisscherts en Nieuwjaarsboert. Hij bezit eenen zelfstandigen en eigenaardigen geest, en hoe vertrouwd hij zij met Calderon en andere Spaansche en Italiaansche dichters, zoo blijft

hij echter immer nationaal. Op zijn 27e jaar was hij zoo veelzijdig geleerd, dat hij niet wist of hij dichter of kunstleeraar, geneesheer of natuurvorscher, staatsman of landmeter worden zoude. In 1817 bezocht hij zijnen vader te Parijs, en leerde er de toonkunst aan, zoodat hij zelfs les op de guitare geven kon. Te Kiel bleef hij drij jaar (1822-5) rector der Deensche tale, en de Noordische Mythologie. Toen studeerde hij Hegels Encyclopedia en ging daarom opzettelijk naar Berlijn; te Hamburg verwijlde hij zes weken, toen hem de avondpsalmtoon, die uit het gewelf eener kerke in zijn eenzaam vertrek drong, op eens het raadsel oploste; nog hetzelfde jaar schreef hij het schoone werk : Over de Menschelijke Vrijheid.

In 1825 reisde hij naar Kopenhagen, en verdeenschte er het Fransche blijspel; « Koning Salomon en Jörgen Hattemager » gelukte boven verwachting. Daarna schreef hij : de Aprilgekken, de Recensent en de Hert, een Avontuur in Rozenburg-hof en de Onscheidbaren. In 1827-8 verscheen de : « Kjöbenhavns flyvende Post, » en de daaropvolgende « Intelligentsblade, » waardoor hij veel smaak aankweekte. Het nationale avontuurspel Elverhöi (Elvenheuvel) gelukte niet naar verwachting. Hij is vermoedelijk de schrijver eener menigte Vertellingen, als o. a. van « En Hverdagshistorie, » waarvan de steller zich niet genoemd heeft. In 1829 wierd hij koninklijke tooneeldichter en overzetter, en buitendien, docent in redekunde, kunstleer en letterkunde bij de krijgs-hoogeschole. In 1831 huwde hij de verdienstelijke tooneelspeelster Pätges, en sinds 1850 bleef hij bestuurder des koninklijken schouwburgs.

Heiberg is de omschepper des tooneelspels en de voorstander des goeden smaaks, en voerde het nieuwe drama in. Het nationale treurspel met Ewald geboren, door Samsöe gevoed en ten hoogsten top gevoerd door OEhlenschläger, mag niet vervallen, en daarvoor staat Heiberg te wacht. Zoo doende is hij nogtans geen tragieker, die vooruitzet wat in ons zijn moet, maar een geestige komieker, die terugdringt wat het leven des geestes benart.

De dramatieker Christian Hvid Bredahl, geb. 1784, en de

tragieker JOHANNES CARSTEN HAUCH, schrijver van Wilhelm Zabern of Siegbrit en Dyveke aan Christiaans II hof, geb. 1791 te Frederikshald (Noorwegen), mogen gewis niet vergeten worden; de geleerde NIELS MATHIAS PETERSEN is ons niet alleen gekend door zijne verdienstelijke werken, maar bijzonderlijk, door zijn versmeltingplan der Deensche en Zweedsche talen; HENRIK NICOLAI CLAUSEN, geb. 1793, schrijft over christelijke en geschiedkundige onderwerpen; CHRISTIAN WINTHER, geb. 1796 dicht volksstukken, waaronder Hendrik en Else, de Matroos, en Jacob en Lone bijzonder naïef zijn.

HENRIK HERTZ, geb. 1798, houdt met Heiberg het tooneel op; zijne lustspelen onderscheiden zich door eenvoudige en onschuldige inwikkelingen, die den Noordschen karakter zoo zeer eigen zijn; hij is buitendien een zeer verdienstelijke dichter.

CASPAR FREDERIK WEGENER, geb. 1802, behandelt de nationale geschiedenis.

HANS CHRISTIAN ANDERSEN, geb. 1805 te Odense waar hij nog woont, is een zeer merkwaardig man; zijne Vertellingen en het : Prentenboek zonder Prenten (dat onze verdienstelijke vriend Heremans in zijn Leesmuseum vertaald heeft), zullen zijnen naam vereeuwigen. Aanmerkelijk is het, dat Andersen in zijn vaderland vooral als dichter geschat wordt, en hier zoude de vreemdeling wellicht mede in stemmen, als hij gelegenheid vonde om eenige zijner voortreffelijke stukjens te lezen. Zijne gezamenlijke werken beslaan 22 boekdeelen.

CARL BERNHARD staat zeer gunstig bekend voor zijne Gamle Minder (Oude Herinneringen) en zijne Novellen en Vertellingen.

FREDERIK PALADUN MÜLLER, geb. 1808, is een keurige dichter, en PARMO CARL PLOUG, geb. 1813, de hoofdopsteller van : *Fædrelandet* (het Vaderland), is een der ijverigste voorstanderen des opkomenden Schandinavismus; zijn dichtaard is zeer krachtig en bondig.

. . . .

Men begrijpt ligt dat wij de lijst der oudere en nieuwere schrijveren bij lange niet uitgeput hebben; wij hebben enkel de uit-

stekende namen aangevoerd, dat wil niet zeggen, dat wij menigen verdienstelijken dichter en schrijver vergaten; doch wij leveren eene schets, geenszins, een zoo uitgebreid overzicht als wij wel wilden. Anders hadden wij gewag gemaakt van : M. C. Bruun, C. Fasting, Zetlitz, C. N. David, Frankenau, P. M. Troiel, P. H. Haste, C. L. Sander, F. J. Hansen, Sophus, Zahle, C. Bagger, H. C. Sneedorff, C. Borgaard, Jonas Rein, P. Wulf, enz. en in het bijzonder van : J. Welhaven, C. Aarestrup, Schack-Staffeldt, P. L. Möller, J. M. Thiele, H. P. Holst, A. Munck, P. C. Asbjörnson, J. B. Barth, C. J. Borie, A. Felix, M. Goldschmidt, B. Herre, C. Hostrup, P. A. Jensen, U. R. Ostgaard, H. Wergeland, enz.

Aan de fraaie letterkunde sluit zich onmiddellijk de wetenschappelijke, waarin wij een groot aantal verdienstelijke schrijvers konden opnoemen, als 1° in Taalkunde : Ivar Aasen, H. C. Amberg, W. B. Bentzien, L. S. Borring, N. V. Dorph, J. A. Friis (Finsch), B. C. Grönberg, C. Holmboe (Sanskriet), Jæger (Nederl.), Fr. Klee, J. B. Lund, P. L. Möller, R. Nyerup, R. Rask, Stockfleth (Lappisch), I. C. Lindberg (Hebr.), R. Keijser, L. N. Westergaard (Sanskriet) enz.; 2° in Geschiedenis en Aerdrijkskunde : R. Th. Fenger, C. F. Allen, A. von Baggesen, H. en St. Friis, H. C. en A. S. Örsted, Fr. Schiern, J. N. Schmidt, enz.; 3° in Natuurkunde : D. E. Eschricht, Th. Kjerulf, J. Thomsen, C. A. Agardh, J. F. Schouw, enz.; 4° in Rekenkundige wetenschappen : C. J. H. Geelmuijden, L. A. Colding, C. J. Hansen, enz.; 5° in Rechtskunde : J. L. A. Kolderup-Rosenvinge, T. Algreen-Ussing, enz; 6° in andere vakken : S. Bælter, E. T. Clausen, H. C. B. Bendz, A. Hanover, enz. enz.

Moge de rijke Deensche letterkunde eenmaal bij ons gekend en geschat worden; daardoor zouden wij te meerder bewustzijn van *onzen* Noordschen volksaard krijgen. Dit is onze innige wensch.

IV.

ZWEEDSCHE LETTERKUNDE.

Van de vijf tijdvakken waarin ook de Zweedsche letterkunde kan verdeeld worden, is het laatste alleen belangrijk. Het voortijdelijke heeft zij met de Deensche gemeen; in het tweede en derde tijdperk ontmoet men schier enkel keuren, kronijken, krijgsmanslieders (kämpevisor); en de weinig beduidende gewrochten zijn naar geest en wending Latijnsch. Met het vierde tijdvak treedt de hervorming voor, die van Duitschland uitgaande zulken invloed uitoefende, dat het Nederduitsch, meer bepaaldelijk het zoetvloeiende Nedersaksisch, literatisch gesproken, gevaar liep onder het Hoogduitsch te bezwijken : de Zweedsche letterkunde en tale kregen hiervan dan eenen Duitschen wrong, welke de Deensche behoedzaamheid meer afweerde. Later maakte zich de invloed der Franschen geldend, en men kan vaststellen, dat de Zweed in zijnen letterkundigen trots niet hooger opklimmen mag, dan tot het einde der vorige eeuwe.

Hoe nauw de Noordsche letterkunden samenhangen, bewijst de daadzake, dat het tijdvak van Holberg, Vessel en Ewald (1700-85), waarin de Deensche letterkunde om zoo te zeggen voortrad, overeenkomt met de optreding des genialen Bellmann's, die aan het hoofd der nieuwere Zweedsche letterkunde staat. Tegenover den welsprekenden en geleerden bischop van Zeeland Mynster (1775-1854), staat de beroemde aarts-bischop van Upsala, Wallin. Franzén, hoewel tot de nieuwe schole geneigd, komt in zijne liedichten den beroemden Baggesen te gemoet; en kan Zweden voor den onsterfelijken OEhlenschläger niet Tegnér aangeven, die zich o.a. door de Frithiofszage vereeuwigd heeft? Geijer en Fryxell in Zweden, Grundtvig en Petersen in Denemark, wekken door hunne geschiedkundige schriften de liefde tot het eenzelvige vaderland op; Dahlgren, Beskow, Rydqvist, Mellin en Runeberg hebben menigen trek van overeenkomst met Heiberg, Hertz,

Molbech, Ingemann en Winther; doch opmerkelijk zijn vooral Frederika Bremer (geb. 1802) en Andersen (geb. 1805), die zich beiden beroemd maakten in een gelijkaardig vak, dat schier onopgemerkt en onbeoefend gebleven was; beider stijl is licht vatbaar voor iedereen, en zoo eenvoudig als de stoffe zelve die zij behandelen.

Wij zullen ons enkel bepalen de schrijvers volgends ouderdomsrang, benevens hunne bijzonderste werken, aan te geven, en alleen nog opmerken, dat, alhoewel de Zweedsche letterkunde eigentlijk niet vòòr Bellmann dagteekent, zij echter op korten tijd een hoog standpunt heeft ingenomen, en heerlijke gewrochten in alle vakken geleverd heeft.

Carl Michael Bellmann, geboren te Stokholm in 1740 en aldaar overleden ten jare 1795, wordt de vader der Zweedsche dichtkunst, de Shakespeare des Noordens, de goddelijke en geniale Bellmann genoemd. « Geen schald, » roept Dahlgren geestdriftig uit, « heeft de Zweedsche nature en het Zweedsche luimige gemoed zoo schoon en treffend gemaald als du, o Bellmann! » De personagiën Movitz, Vader Bergström en Ulla Winblad uit zijne gedichten, zijn in spreekwoordelijke typen overgegaan, en zijne geestrijke lieders en zangen leven onder het volk voort.

Samuel Ödmann (1750-1829) was laatstmaal professor der godgeleerdheid te Upsala. Buiten vele wetenschappelijke werken van natuur- geschied- en aerdrijkskundigen aard, schreef hij in 1842: Hågkomster från hembygden och skolan (Herinneringen uit de geboortestreke en de schole), dat veel bijval vond.

Anna Maria Lenngren, geb. 1754 te Upsala en gest. 1817 te Stokholm, schreef verdienstelijke lier- en hekeldichten, onder den titel : Skaldeförsök (Dichtproeven).

Franz Michael Franzén, geb. 1772 te Uleåborg (Finland) en gest. 1847 als bisschop te Hernösand, maakte zich beroemd door lierdichten en geschiedkundige schetsen. Hij dichtede buitendien nog geestelijke lieders, verhalende, epische en dramatische stukken. Zijne werkzaamheden beslaan 5 deelen : Skaldestycken; zijne gedachten onderscheiden zich door ongekunstelden eenvoud.

Johan Olof Wallin, geb. 1779 in Dalekarlien, gest. 1839 als

bischop te Upsala, bekleedt met Franzén eene eerste plaats in de letterkunde door zijn buitengewoon godsdienstig dichttalent, dat hem den David des Noordens deed noemen; zijne geestelijke welsprekendheid was onschatbaar. Werken: Verzamelde Letterwerken, 2 d. 1847; een Zweedsche Psalmboek, die sinds 1819 in de kerken gebruikelijk is; 3 deelen Godsdienstige Aanspraken, 1827-31; 3 deelen Preêken, 1842. Men zoude hem den Zweedschen Bossuet kunnen heeten, ware hij niet zoo vrij van dweepzucht geweest. Wallin erkende iedereen tot zijnen broeder, daarom is zijn woord tot de geheele menschheid gericht.

Esaias Tegnér, geb. 1782 te Wermland, is de hoogste roem des Zweedschen Helikons. Niemand heeft de schoone Zweedsche tale welluidender doen klinken, geen schald trof het herte dieper met eenvoudige middelen, en geen, buiten OEhlenschläger, heeft de heerlijke Noordsche oudheid krachtiger en boeiender vòòr den geest gebracht. Wat zullen wij meerder zeggen? Is de roerende Frithiofszage (1825), die echte weêrschijn van het Schandinavische leven des voortijds, die zoo gretig door alle volkers onthaald wierd (*), niet daar, om tot voetstuk zijner onsterfelijkheid te dienen? Bijna even zoo beroemd is zijn gedicht: Nattvardsbarnen (Nachtmaalkinders), waarvan de zuiver metrische mate al de zangerigheid der zoete Zweedsche tale doet uitkomen. Ten jare 1810 wierd hij leeraar der Grieksche letterkunde te Lund, en in 1824 bischop van Wexiö, waartoe hij om zijne letterkundige verdiensten met eenparige stemmen verheven wierd.

Begeven wij ons eenen oogenblik met Böttiger, te Lund, in den hoek der Grauwbroeders- en Kloosterstraat; « daar vinden wij een wit huisken, dat overigens ruim en deftig is, en waaraan een kleine tuin gehecht is. Op den hoogen steentrap spelen eenige lokkige kinders met eenen vrolijken, zwartneuzigen mops. Deze is des schalden lievelingshond, de wijdbekende Atis, die twaalf jaren lang onafscheidbaar van hem geweest is, en nooit eene

(*) De Frithiofszage wierd in het Duitsch vertaald door Mohnike, in het Engelsch, door mejufvrouw Garnet, in het Russisch, door Grot, zelfs in het Poolsch en het Nieuwgrieksch. Bij ons bestaan er eenige mislukte brokken van.

grieksche les verzuimd heeft. Wanneer zijn heer den katheder beklimt, volgt Atis mede en neemt plaats bij zijne voeten. Mocht de leeraar eenmaal zijne voorlezingure vergeten, dan trekt Atis hem bij den rok en men weet hoe laat het is. Wij treden in huis en laten ter linker zijde het woonvertrek der familie liggen. Rechts komen wij in eene grootere zale, en daarbinnen is de werkkamer des dichters; maar alvorens de deur te openen, moeten wij eerst luisteren, of geen gerucht van zware voetstappen, en een dof, eentoonig mompelen daarin hoorbaar is. Dat is een teeken, dat de schald dicht. Wanneer hij zoo gaat en zacht mompelt, dan weet men dat er iets op handen is : allen laten hem met vrede, en zelfs Atis blijft dan liefst buiten op den trap staan. Maar de schald is nu weg en wij treden zijne werkplaats binnen. Wat vinden wij? Een zedig studievertrek met twee vensterramen, van den grond tot de zoldering met boeken bekleed, eene bruin geschilderde schrijftafel vòòr eene paerlkleurige sofa, en overigens niets merkwaerdigs, buiten twee verdiepingen in de tegengestelde hoeken des vloers. Het is op deze punten, dat de schald zich in zijne kamerwandelingen omkeert; zelfs de planken hebben den indruk zijner poëzij ontvangen. In dit vertrek is anders, meenen wij, niets te zien; maar onder dit lage dak is het dat *Frithiof* den dag zag, bij deze bruin geschilderde tafel dat de *Nachtmaalkinders* opgeteekend wierden; op deze paerlkleurige sofa, dat de schald te genezen lag, toen hij Axel dichtede. »

« Het was op eenen Januari-dag des jaars 1824, dat een Schoonsche boer dòòr eene sterke sneeuwvlaag heen kwam rijden om eenen belangrijken brief te bestellen. De plaats des bischops van Wexiö was ledig gevallen, en het consistorie, dat als naar gewoonte den koning drij kandidaten voorstelt uit de drij, welke door elken pastor voorgedragen worden, had Tegnér met eenparige stemmen vooruitgezet. Die tijding deed hem in den aanvang meer spijt dan vreugde; want er was een andere professor die veel langer gewacht en zelfs gewenscht had dit bewijs van volksgenegenheid te erlangen. Tegnér, die geenen stap verzet had om voorgesteld te worden, deed dan ook geene de minste moeite om benoemd te zijn. Dat

gebeurde eventwel den 25n Februari. In het begin van April sloot hij zijne voorlezingen over Thucydides, legde het akademische leeraarsambt neder, en nam afscheid van de akademische jeugd, met eene redevoering die een meesterstuk van gevoel en geleerdheid is. In eene vervoerende beeldsprake schetst hij de grondtrekken des verschillenden dichtgeestes aller tijden, houdt zich lang met de Grieksche op, en gaat eindelijk over tot een hertelijk vaarwel. Dit testament der liefde en des wijsdoms, »zoo als Böttiger het noemt,» is gelijk de laatste handdruk des vaders, de laatste omhelzing der zonen die hij niet meer denkt terug te zien. Uit elke gedachte welt een stille zucht op, in elk woord verheelt zich eene gezwollene traan. — Zoolang Tegnér, in den aanvang zijner loopbane, met wederwaerdigheden te kampen had, was hij wel een weinig stroef, achterhoudend, ontoegankelijk; maar zoohaast kende hij zijnen toestand niet onafhankelijk, en goot niet het geluk des huiselijken levens volle vreugde over de rusturen des levens, of zijne zelfstandigheid trad te voor, bijna met koninklijke statie, en hij wierd op eens levendig, mededeelzaam en gezelschapslievend. Het was als hadde hij vroeger den tijd niet gehad om jong te zijn; nu nam hij de jeugd met zich dòòr het leven. Hij wierd weldra de beminnenswaerdigste vriend, en in alle kringen, de meest gezochte gast voor zijne spelende scherts, zijne bliksemende snedigheid, zijne schitterende invallen. Zijn omgang wekte vuur, doch het vuur was niet verdelgend, maar elektrisch; de sprankels vlogen rond gelijk de stekellooze lichtkevers in de zomernachten des Zuidens. » — Hij overleed in 1846.

Reeds in 1811 behaalde hij met zijn gedicht Svea (Zweden) den grooten akademischen prijs; in 1822 verscheen Axel. Zijne verzamelde gedichten zijn in 6 deelen uitgekomen, 1847-49.

Erik Gustaf Geijer, geb. 1783 in Wermland, was in 1817 leeraar der geschiedenis te Upsala, alwaar hij in 1848 overleed. Dichter en geschiedschrijver, heeft hij zich in beide vakken eenen grooten naam verworven. Zijne werken: Zwedens Oorkonden, 1825, Herinneringen, 1834, Dichtstukken, 1835, de Geschiedenis des Zweedschen Volks, 3 d. 1832-6, het laatste vooral, zijn

alleszins merkwaerdig. Hij was twintig jaar oud toen hij van de Akademie afscheid nam, en door zijne Lofrede op Sten Sture den Oude den grooten prijs wegdong. Boeiend is het eigenhandige verhaal dezer zijner eerste letterkundige proeve. Hij had namelijk buiten de wete zijner huisgenoten naar den prijskamp medegedongen; en was verplicht het papier behoedzaam van zijnen vader af te stelen, en de geschrevene bladen in het voederaal eener muurklokke weg te stoppen, om ze daarna met groote omzichtigheid op de post te bestellen, waartoe hij des nachts steelsgewijze den Klara-elf overstak. Vier maanden daarna las hij de tijding, dat de schrijver van het hem bekende stuk genoodigd was zich voor te dragen. Zijne zuster vroeg hem waarom hij zoo rood wierd bij de lezing des dagblads; doch hij wist niet wat de oproep beduidde tot den volgenden dag, toen hij bericht ontving dat de Zweedsche Akademie hem den grooten prijs toekende. Zijne moeder en zijne zuster omhelsden hem in vervoering; nopends eenen ouden vriend zijns vaders, die hem veel genegenheid toedroeg, vernam hij dat die zijne broeders bijeengeroepen had, op eenen stoel geklommen was, en van daar met luider stemme de eere zijns lievelings verkondigd had. « Ik meen dat mijn vader mij nooit geliefkoosd heeft, » gaat Geijer voort. « Onze houding jegens hem, ofschoon liefdevol, was toch te zeer doordrongen van den diepsten eerbied om vertrouwelijk te zijn. Dien dag, toen wij elkander bij toeval ontmoeteden, strekte hij zijne hand uit en drukte die tegen mijnen boezem. Van alle liefdebewijzen, alsook van alle belooningen, heeft geen mij zoo geroerd als dit. — En nog heden kan ik er niet zonder tranen aan denken. »

Euphrosyne, of eigentlijk Julia Christina Swärdström, geb. 1785, is eene verdienstelijke dichteresse; ten jare 1842 verschenen de laatste 3 bundels harer verzamelde schriften.

Anders Abraham Grafström, geb. 1790, en sedert 1835 priester in Norrland, staat gunstig bekend voor zijne : Skaldeförsök, 2 d. 1826 en 1832, en : Sånger från Norrland, 1841.

Per Daniel Amadeus Atterbom, geb. 1790 te Åsbo (Oost-Gothland), heeft eenen grooten invloed op de jongere letterkunde uitge-

oefend. Sedert 1836 is hij leeraar der æsthetiek te Upsala. Bekend zijn het zagenspel : Het Eiland der Gelukzaligheid, 1824, en zijne talrijke bijdragen in de tijdschriften Phosphorus, Poetisk Kalender (1812-22), Svea en Mimer. Zijne Verzamelde dichten, 1837-8 in 2 d., en de Zweedsche Zieners en Schalden, in 5 d. 1841-9, eischen welverdiende lofsprake af.

Carl Fredrik Dahlgren, een der meest geliefkoosde dichteren, wierd in 1791 geboren en stierf in 1844, als predikant te Stokholm. De bijzonderste zijner luimige werken zijn : Molbergs Epistels 1819-20, en van 1819-40 bijna jaarlijks een Zakboek. In 1847-8 wierden zijne verzamelde werken in 4 deelen uitgegeven.

Carl Jonas Ludwig Almqvist, geb. 1793, wordt zeer geacht, ofschoon de stoffe zijner onderwerpen dikwerf afgetrokken, en zijne gedachten hoogdravend zijn.

Erik Johan Stagnelius, de schrijver des treurspels van Sigurd Hring en Alfsol is meer gekend. Hij is, 1793, op Öland geboren en stierf in dertigjarigen ouderdom. Onder de stukken zijner in 3 deelen verzamelde schriften, noemt men het lierdicht : de Lelien in Saron, het heldendicht : Wladimir, en het drama : de Martelaars.

Vitalis, eigentlijk genaamd Erik Sjöberg, schreef gedurende zijn kort leven (1794-1828) een aantal dichtstukken, die immer met genoegen zullen gelezen worden.

Anders Fryxell, gebor. 1795 te Hesselskog in Dalsland, in 1827 rector te Stokholm en sinds 1835 priester in Wermland, mag na, zoo niet naast, Geijer geplaatst worden. Zijn groot werk : Berättelser ur Svenska historien (Verhalen uit de Zweedsche Geschiedenis), in 16 deelen, kostede hem 18 jaren bezigheid; Gustaaf Adolfs leven beslaat alleen twee deelen.

Vrijheer Bernhard von Beskow, geb. 1796, hofmaarschalk en geheimschrijver der Zweedsche Akademie, wordt zeer geschat in de hoogere kringen. Zijne bijzonderste werken zijn : Vitterhets-Försök (Letterproeven), in 2 deeltjens 1818-9; Zwedens Voorvaders, 1824; Erik XIV, 1827; — en vooral zijne dramatische studien als : Torkel Knutson, 1836; Birger en zijn Geslacht, 1837; Gustaaf

Adolf in Duitschland, 1838 en Reisherinneringen, 1833-4 in 2 deelen.

Carl August Nicander, geb. 1799, gest. 1839 als beambte der kon. kanselarij, was een verdienstelijke dichter; zijn treurspel : Het Runenzwaerd en de eerste Ridder, 1835, wierd zeer gunstig onthaald. Andere zijner werken heeten : Herinneringen uit het Zuiden (Minnen från Södern), 2 d. 1831-9, de Hesperieden, 1835, beide reisherinneringen. Zijne verzamelde gedichten verschenen, 1839-41, in 4 deelen.

Johan Erik Rydqwist, geb. 1800, waarder der koninklijke boekerij van Stokholm, is de bekwame schrijver der : Vernuftelijke Gewrochten des Voortijds vergeleken met de Hedendaagsche, 1829. In 1838 verscheen van hem: Eene Reize in Duitschland, Frankrijk en Italien, en in 1850, de : Wetten der Zweedsche Tale. Doch maakte hij zich vooral bekend en beroemd door zijne kritische schriften in het letterblad Heimdall 1828-32.

Frederika Bremer wierd ten jare 1802 in Finland geboren, en geniet eener Europische befaamdheid voor hare schoone romans, die in tegenstrijdigheid met de zedelooze Fransche voortbrengsels, de ziele verheffen en het gemoed aangenaam streelen. De familieschetsen, novellen en romans waarmede zij allereerst optrad, zijn van eene onvergankelijke waerde. Hare werken zijn genoeg bekend, vooral in Duitschland, Nederland, Engeland en Noord-Amerika, overal waar de stille en reine germaansche zeden nog geschat worden. Hare Schetsen uit het Dagelijksche Leven beslaan verscheidene boekdeelen, waarin voorkomen : Axel en Anna, Het Gezin des Oversten (1833), De Presidentdochters (1834), Nina (1835), De Buren (1837), Huiselijk Lief en Leed (1839), Oorlog en Vrede (1840), Een Dagboek (1843), In Dalekarlien (1844), en verders : Morgenwaken (1842), de Slavinne, enz.

Gustaf Henrik Mellin, geb. 1803 te Revolax (Finland), is predikant te Stokholm; zijne Zweedsche Geschichtnovellen (4 d. 1846) o. a. deden hem eenen wel verdienden naam verwerven.

Johan Ludvig Runeberg, geb. 1804 te Borgå (Finland), waar hij thands lector is, staat door zijne heldaardige herdersdichten

onmiddellijk achter Tegnér. Hieronder komen voor : Hanna, de Rendierschutters, het Graf in Perrho, Idylle en Epigram. Zijne Gedichten, 1838, Nadeschda, 1841, de Kerstmisavond, 1842, Nieuwe Gedichten, 1843, Vaandrig Ståls Sproken, 1849, zijn algemeen gekend. Het fraaie Finsche volkslied Vårt Land is ingelijks van hem.

Carl Wilhelm Böttiger, geb. 1807 en sinds 1843 leeraar der nieuwere letterkunde te Upsala, beoefent met veel geluk het lierdicht. Zijne : Jeugdherinneringen van de Zangstonden, 1832, Nieuwe Zangen, 1833, Lyrische Stukken, 1837-9, Godsdienstige Zangen, 1841, worden hoog geprezen. In 1849 schreef hij Tegnérs levensschets.

. . . .

Van de overige jongere schrijvers, die hooger niet aangeschreven staan, vallen vooral aan te merken : C. A. Wetterbergh (Fin), de bekende romanschrijver onder den aangenomenen name van Onkel Adam; Ridderstad, een fijngeestige geschiedkundige romantieker; Emilia Flygare Carlén, de schrijfster van gemoedelijke novellen; M. Choræus, de dichter van den bundel : Tanke på min egen graf (Gedacht op mijn eigen graf); —verders : Lagerbring, W. F. Palmblad, Elgeström, L. Hammarsköld, S. J. Hedborn, J. H. Kellgren, Hagberg, B. Lidner, Th. Thorild, G. G. Adlerbeth, A. A. Afzelius, C. A. Adlersparre (Albano), Arwidson, M. Axelson, F. Berndtson, H. Bjursten, A. Blanche, J. Börjesson, Carit Etlar, J. G. Carlén, M. J. Crusenstolpe, F. Cygnäus, V. Eremita, Em. St. Hermidad, C. G. Ingelmann, Kjelmann Göranson, K. Kullberg, Z. Topelius, J. A. Wadmann, Wilhelmina, enz.

De Zweedsche letterkunde mag voorts op verscheidene beroemde geleerden als Ihre, den taalkundige, Rudbeck, Thauberg, Linæus, Berselius, e. a. roemen, die allen samengewerkt hebben om eenen luisterlijken glans over de Zweedsche ernstige proza te werpen. Hiertoe behooren natuurlijk ook de *taalkundigen :* A. J. Arwidsson, C. J. Lénström, C. Deléen, Eurén (Finsch), G. Geitlin (Russisch), C. Helenius, J. M. Winge, J. E. Lyth, G. Renvall (Finsch), H. Reuterdahl, enz.; de *geschied-*

schrijvers en *aerdrijkskundigen :* C. E. Ljungberg, M. Bruzelius, N. J. Ekdahl, G. Floderus, W. Tham, enz.; de *natuurgeleerden :* N. J. Andersson, A. Erdmann, B. F. en E. Fries, M. Körner enz; de *rechtsgeleerden :* J. H. Backmann, J. G. Carlén, enz.

V.

IJSLANDSCHE LETTERKUNDE.

De hedendaagsche IJslandsche letterkunde brengen wij hier enkel als herinnering voor; door den band der verledenheid en der tale hecht zij zich aan de schoone voortbrengsels der XIe, XIIe en XIIIe eeuwen. Alhoewel zij sedert lang geen uitstekend gewrocht meer opgeleverd heeft, sedert dat zij alleen door IJslanders beoefend wordt, zoo mag men echter daaruit niet besluiten, dat zij niet menige zeer verdienstelijke stukken bezit, waarvan eventwel weinige in den vreemde gekend zijn. In de XIVe eeuwe maakte de monik Eystéin zich beroemd door een geestelijk dichtstuk « de Lelie, » en Biörn schreef verscheidene reisboeken, die nogtans zijn verloren gegaan. De uitvinding der boekdrukkunst en de hervorming wekten wel eenig leven op; doch was het eerst in de XVIe eeuwe, met Torfesen, A. Magnussen en Finnsen, die de landsgeschiedenis met zulken goeden uitslag beoefenden, dat IJsland zich weder verhief. Olaffsen, F. Magnussen, Vidalin, Einarsen, K. Gislason en anderen waren bekwame taalkundigen; de eerste schreef een Runenwoordenboek, de tweede eene IJslandsche Spraakleere, de derde eene geschiedenis der letterkunde, en de laatste een woordenboek, terwijl Vidalin over de tale zelve handelde. J. Espolin is een geleerde schrijver, en even zoo Thóroddsen. De dichtkunst verrees ook van lieverlede; Hallgrimr Péturson is een goede psalmzanger; Thorlaksson vertaalde Pope, Milton en Klopstock. Eggert Olaffsen is een zeer geachte gemoedelijke dichter, en evenzoo Gröndal;

op hen volgen verscheidene jongere schrijvers en dichters, waaronder THORARENSEN eene eerste plaats bekleedt. Alles doet vermoeden dat de nieuwere IJslandsche letterkunde, verre van uit te sterven, in kracht en steun toenemen zal, al moet de geaardheid des lands, waar onderrichtende « lezing » een hoofdvereischte is, den kunstenaar ook van menig vak terughouden.

VI.

Nawoord.

Thands dat Zweden, met Noorwegen en Denemark, zich bereidt om in eene naderende toekomst een gemeenschappelijk leven in te treden, ruischt er meer dan ooit een weelderig geestelijk leven onder de akademische jeugd dezer landen; en men mag op voorhand aannemen dat, nevens de vruchten der Schandinavische volksbeweging, welke reeds aan het rijpen zijn, ook de letterkundige gewrochten, de vruchten des verjongden geestes niet zullen achterblijven. Deze nationale streving maakt het geestelijke geluk der Noorderlanden uit, doordien zij de met Œhlenschläger en Tegnér zoo hoog gerezene kunstkracht beletten zal in te sluimeren, en haar in tegendeel versterken en vermeerderen moet door den harden strijd die waarschijnlijk nog zal gestreden worden, en door het breede verschiet dat zij voor den kunstenaar zoo wel als voor den staatsman opent. Door de meer diepere studie van, en aangroeiende liefde tot den voortijd, zal insgelijks de IJslandsche letterkunde behouden en beschermd worden.

OVERZETTINGEN.

AANMERKING.

Het besteklaat ons, jammer genoeg, niet toe, om hierbij vertaalde prozastukken te voegen; zoo dat wij de gelegenheid missen, om buiten de ook in de dichtkunst bekende namen, zoo menigen verdienstelijken schrijver, als: T. Rothe, O. Malling, N. Treschow, J. P. Mynster, Ch. Molbech, H. Ch. Örsted, N. M. Petersen, H. N. Clausen, C. F. Wegener, enz. — S. Ödmann, E. G. Geijer, C. J. L. Almqvist, A. Fryxell, J. E. Rydqwist, Fr. Bremer, G. H. Mellin, C. A. Wetterbergh, Ridderstad, E. F. Carlén, enz. voor te brengen. Proeven van prozavertaling hebben wij overigens geleverd, van Holberg: uit « Erasmus Montanus » bij zijne levensbeschrijving op bl. 41; van Hans Egede Saabye: uit « Groenland en de Groenlanders, » *Taelverbond* 1850-51, bl. 529; van N. M. Petersen: IJsland en de IJslanders, *Leesmuseum*, 1858, bl. 376; van H. C. Andersen: De standvastige tinsoldaat, *Almanak voor Jan en Alleman*, 1858, bl. 24; van E. Tegnér: Afscheidsrede aan de akademische jeugd van Lund, *Toekomst*, 1859, bl. 148; van G. H. Mellin: Hjalmar en Ingeborg, *Alm. v. J. en Allem.*, 1858, bl. 32.

Wat de dichtstukken betreft, die de drij laatste eeuwen of het tijdperk der nieuwere Noordsche letterkunden omvatten, zoo hebben wij niet geaarzeld, de in onze Reisbrieven voorkomende dichtvertalingen ook den lezeren dezes werks mede te deelen, en zoo bedragen dezelve niet min dan 74 in getal, waarvan 51 (omtrent 2400 verzen) van 37 Deensche, en 23 (omtrent 1000 verzen) van 15 Zweedsche dichters; hoe gaerne wij aldus sommige dezer stukken hadden willen uitbreiden, en ook eene proeve van IJslandsche dichten geleverd hadden, moesten wij daarvan wel afzien.

Geest, zin, versmaat, taalvormen, woorden en rijmen, hebben wij in de overzetting zoo veel mogelijk de zelfde gelaten; en daarbij niet gevreesd eerder breed Germaansch dan eng Nederlandsch te blijven, overal waar ons dit voor het behoud der oorspronkelijke eigenaardigheid geraadzaam voorkwam. Zoogenaamde romantische of onmetrische verzen, waarin wij slechts gelijken tred houden met den oorspronkelijken dichter, zoo wel als met onze gewone Nederlandsche versmeters, zullen ons derhalve wel toegestaan worden, al erkennen wij ook volgaarne met Minckwitz en Dautzenberg de voortreffelijkheid der zuivere silbenwaerde in hoog- en nederduitsche maten. Om de zelfde reden van zoo dicht mogelijke navolging, en omdat de aan- of de gelijkklank in onze zangerige verzentale maar een bijhoorig, niet noodwendig versiersel is, zal men wel geene rijmen als ij-ei, au-ou, hardl. èe-ie, hardl. òo-oe wraken, te meer daar men reeds aanklanken als zacht-, hard- en scherplange ee (*neêr*, *leer*, geweer), zacht- en hardlange oo (*vroom*, *stoom*), ooi-oei, duldt, en de Duitschers daarin vrij wat verder gaan. Schier nergends hebben wij daarentegen de taalverminking der verbuigingsuitgangen (*een'* voor *eene* of *eenen*, enz.) gedoogd; en is het voorbeeld der Duitsche letterkunde niet daar, om de beweering te vernietigen van hen die meenen dat zulke afkappingen noodzakelijk zijn tot de vorming van schoone, krachtige verzen? Een ruim gebruik maakten wij van den (wat men ervan zegge) ook voor ons onontbeerlijken « du »; — moget hier en daar een kleingeestige Vlaming of Hollander dit afkeuren, dan verwachten wij toch door den Dietscher, door den Nederduitscher, hierin toegejuicht te worden.

III. — OVERZETTINGEN.

---

a. Uit het Deensch

VAN

(KAMPERSLIED), KINGO, HOLBERG, VESSEL, EWALD, BRUN, FRIMANN, STORM, TROIEL, THAARUP, ZETLITZ, BRUUN, RAHBEK, BAGGESEN, OEHLENSCHLÄGER, STEENSEN-BLICHER, GRUNDTVIG, INGEMANN, HAUCH, HEIBERG, WINTHER, MÖLLER, HERTZ, ANDERSEN, PALADUN-MÜLLER, HÖEGH-GULDBERG, PLOUG, SCHACK-STAFFELDT, BOYE, FASTING, HANSEN, HOLST, SANDER, THIELE, (VOLKSLIEDERS), WELHAVEN.

AAN MIJNE MOEDER.

KAMPERSLIED.

(XIIIe of XIVe eeuwe.)

1. Agneta en de Meerman.

(Naar Nyerups uitgave)

Agneta stond er op Höielofts dam,
Een meerman straks boven water kwam,
Ho, ho, ho!
Een meerman straks boven water kwam.

« En hoor eens, Agneta! wat ik zeg tot dij :
« Wils du wezen de allerliefste mijn? »

« O ja, zoowaar! dat wil ik terstond,
Wen du mij meêneems op den zeegrond. »

Hij stopte hare ooren, hij stopte haren mond,
Zoo voerde hij haar mede op den zeegrond.

Zij waren te samen in 't achtste jaar,
Zeven zonen kregen zij bij elkaâr.

Agneta zat bij de wiege en zong,
Toen hoorde zij Engelands klokgebom.

Agneta kwam voor den meerman te staan:
« En mag ik nu eens ter kerke gaan? »

« Ja gaerne mags du ter kerke gaan,
Wen du terug bij de kinders koms staan. »

Hij stopte hare ooren, hij stopte haren mond,
Zoo voerde hij haar straks op Engelands grond.

Agneta trad nu ter kerkdeure in,
Hare moeder daarachter, niet traag van zin.

« En hoor eens, Agneta! wat ik zeg tot dij:
Waar bist du geweest in acht jaren tijd? »

« O ik ben geweest op den zeegrond,
Zeven zonen ik bij den meerman won. »

« En wat kreegs du ter eere dijn,
Toen hij di nam tot een bruidjen zijn? »

« O hij schonk mij eenen goudenen band,
Niets beters vindt men om der koningin hand. »

En de meerman trad nu ter kerkdeure in,
Alle de beeldekens draaiden zich om.

Zijne lokken waren van 't zuiverste goud,
Zijne oogen glansden zoo blijde en zoo stout.

« En hoor eens, Agneta! wat ik zeg tot dij:
Dijne kinderkens klein verlangen naar dij. »

« Laat ze verlangen, zoo veel het hun lust,
Nimmer verlaat ik weder de kust. »

« O denk op de kinderkens en hun geklag,
En denk op 't kleintjen dat in de wiege lag. »

« Nimmer denk ik op kind noch geklag,
Veel minder op 't kleintjen dat in de wiege lag.
Ho, ho, ho!
Veel minder op 't kleintjen dat in de wiege lag. »

THOMAS KINGO.

(1634—1703.)

8. Elk zijn Lot.

Droefheid en vrolijkheid wandlen te gader,
Onheil en heil staan elkandren ter zij',
Voorspoed en ramp komen beurtelings nader,
Regen en zonnenschijn volgen op rij.
's Aerderijks goud
Schenkt geen behoud
Enkel de hemel wordt zalig beschouwd.

Kroonen en scepters weêrschittren op troonen,
Schittrend is toch niet de vorstlijke dracht;
Duizende zwarigheên wegen in kroonen,
Eeuwige zorg in der scepteren macht.
Want majesteit
Baart rustloosheid,
Enkel de hemel maakt zalig en blijd'.

Alle ding heeft zijn veranderlijk luksel,
Iedereen vindt zijne droefheid in 't hert;
Vaak is de borst, onder 't kostbaarste smuksel,
Vol van verdriet en van heimlijke smert.
Ieder heeft 't zijn',
Groot of wel klein,
Enkel de hemel kent droefheid noch pijn.

Rangmacht of wijsheid of tijdelijke eere,
Bloeiende leefkracht of jeugdige vlijt,
Maakt dat het hoofd boven andre zich keere;
Doch alles valt en vergaat met den tijd.

Alle ding spoedt
't Einde te moet,
Enkel de hemel blijft eeuwiglijk goed.

De edelste roos heeft den stekendsten doren,
't Lieflijkste bloemken zijn doodelijk gift.
Onder den lach kan de ziele versmooren,
Zelden is 't goede van 't kwade geschift.
Slechts op wat zand
Bouwen we ons land,
Enkel de vreugde des hemels houdt stand.

Wel dan, zoo wil ik met niets mij bemoeien,
Wat me in de waereld berispelijk schijn';
Geene bekommering zal mij nog boeien,
Niets zal mijn herte doen moedeloos zijn.
Droefheid vergaat,
Lustigheid's zaad
Bloeit in des hemels verzaligden staat.

De angst zal in duurzame vreugde verkeeren,
Schamelheid windt hare vlokken van 't spoel;
De armoede tooit zich in prachtige kleêren,
Zwakheid verheft zich in sterktegevoel.
De afgunst ten val
Tuimelen zal,
Enkel de hemel verricht eens dit al.

Laat dan mijn lot en mijn heil vrij maar vallen,
Zoo als mijn God en mijn Heere het wil;
Laat vrij de nijd maar mijn leven vergallen,
Laat vrij der waereld haar grillig bedil.
Grenzen des tijds
Wijken bereids,
Alles verandert de hemel naar eisch.

LUDVIG HOLBERG.

(1684—1754.)

Het vermaarde stuk « Peder Paars » verwekte zulk eene algemeene opschudding onder de grooten, welke zich daarin aangeduid waanden, dat de schrijver (onder den name: Hans Michelsen) daarvoor bijna gestraft wierd. Belangrijk is dus het hier bij verkorting medegedeelde:

8. Oordeel over Peder Paars.

HEKELDICHT.

THÖGER.

Houdt op, Hans Michelsen, met in dien aard te schrijven!

HANS MICHELSEN.

Wat zal ik (onder ons), heer zwager, dan bedrijven?
Gij kent mij in den grond, gij weet ik ben geen man
Die eene worstenpin tot soep verkoken kan.
'k Zoek lang naar mijne stoffe om haar met zorg te ontleden;
Op oude schoenen kan 'k geen versken samensmeden,
Nooit anders zeggen, hoe 'k mijn brein ook daarop spits',
Dan dat het maar een paar versleetne schoenen is.
Men heeft daarvan genoeg, hoort Brandtes lieders prijzen,
En zingen bij de veël in beide paradijzen!
Van daaglijksch rijm-gesnap bestaat er menig pak,
Dat fluks wordt uitverkocht gelijk een almanak.

. . . .

Gij zegt, zulks brengt nogtans den dichter voordeel bij!
Maar juist daarom vermeêrt mijn lust tot vitterij.
'k Zie door een huwlijksvers zich menige aanbevelen;
En nu ter bruiloft, dan om 't welkomfeest te deelen,
Den rijmlaar uitgenood wiens pen getuigd dat wis
Het bruidjen maagddom heeft, en rein en zuiver is.
Voor treur- of grafdicht laat men zich te recht betalen,
En ziet zich bovendien in 't rouwvertrek onthalen.

Een heilwensch heeft er vele ook wel tot gast verhoogd
Bij leeraar en pastoor, bij rijd- en landhoefvoogd.
Maar zulks zal mij toch niet van mijne schrijfwijs trekken;
't Kan mijne Muze slechts nog meer tot hekel wekken.
Voor treur- en grafdicht is mijn geest zoo wat te bot;
Met huwlijksverzen stelde ik me aan gelijk een zot.
Want ware ik al verplicht, in rouw gehuld, om heden
Van A*** te schrijven, schreef ik : « Hij is overleden! »
Van B*** en zeide ik niets, dan wel : « Hier rust die man!
Dat is, in 't kort, al wat men van hem zeggen kan. »
Van C***, die rechter was, zoû 't slechts in waarheid heeten!
« Lang was hij raadsman, en hij heeft zeer veel gezeten. »
Ik hoorde acht rijmlaars laatst hoog prijzen eene bruid!
Bij mij viele eventwel dit zonder omslag uit :
« Ik zie, o fraai gezicht, D*** zijner bruid behagen!
» 'k Geloof (voor 't rijm), dat hij het hoornpaar niet zal dragen. »
Of ik ook verzen schreve op een of ander boek,
Dan klonk mijn lofzang toch eenvoudig als een vloek:
« Hier ziet men de kopij ; 't oorspronklijke is meermalen
» Vòòr zestien jaar gedrukt te Munster, in Westfalen,
» In Frankfort, Bazel, Keul'n, in Leipzig of in Hall';
» Hetgeen Decanus dan ook vidimeren zal. »
Zoo wierde zelfs mijn lof eene andre wijs van laken :
Ik kan van wit geen zwart, van zes geen zeven maken.

. . . .

Zelfs als ik prijs, dan schijnt mijn oordeel nog niet goed;
Zegt, lieve zwager! dan, waarvan ik schrijven moet.

THÖGER.

Hoort broeder, het is best, dat ge over niets zult schrijven!
Zoo leeft gij zelf in rust en ik kan zorgloos blijven;
Ik drink mijn pintjen bier dan leêg in vollen vreê
Ginds in de Westerstraat, in 't drinkhuis, nummer twee.
Beschrijven kan ik niet, wat ik voor u moet lijden,
Daar in 't « Drij Herten-hof, » rond 's elfden Junis tijden;

Vooral van 't volk dat komt van Kallundborg en Aars,
En zegt : « Hij is de vriend en zwager van Peer Paars ! »

. . . .

HANS MICHELSEN.

Wat pleegt men dan in drift te zeggen en te willen?

THÖGER.

Van alles! want ik hoor de stemmen vaak verschillen;
Doch dààrin is 't men eens, zoo veel 'k vernemen kon :
Dat hij een deugniet is, die zulk een boek verzon.

. . . .

HANS MICHELSEN.

Maar, als heer zwager schijnt zulk praalgezwets te vreezen,
Waarom verzoekt hij niet het voorwoord eens te lezen?
Men wijze stoutweg op Hans Michelsen maar neêr,
En zegge : « Die 't beklaagt, krijgt zijnen daler weêr. »
Zegt tot degenen die 't met hunnen smaad vereerden :
« Het is voor 't volk bestemd, en niet voor 's Heeren paerden. »
Den vierde, die zich belgt en zijn karakter ziet :
Dat zulks, zoodra hij zich bekeert, niet meer geschiedt.
Den vijfde, die vervuld met godsvrucht, steeds wil preêken :
Dat vaak het schouwspel ook den zondaar doet verbleeken.

. . . .

Heer zwager, en vergeet, al zij 't onaangenamer,
Vooral den schoolvos niet, den ijdlen twistreê-kramer :
Zegt, als hij leeraart van den roomschen kousenband,
Hij zelf der hoogeschool veel eerder strekt tot schand'.
Zegt, als hij boeken schrijft van oudgrieksche onderbroeken,
Men daarin 't zaad des spots voor 't studievolk moet zoeken!

. . . .

THÖGER.

Heer zwager zij zoo goed dit alles zelf te zeggen!
Dan zal ik achterbaks het verdere overleggen
Voor alle zekerheid, en nazien uit mijn hok,
Of wel uw rug bestand is voor den wagenstok.

. . . .

In velerlei geval verlangde ik innig, dat
Heer zwager met PEER PAARS maar op den Bloksberg zat!

HANS MICHELSEN.

Zoo'n praat past geenen vriend, dien ik moet zwager noemen!
Wie heeft eene edle ziele, en durft mijn schrijven doemen?

. . . .

De hekel wondt het hert; toch heelt hij 't daarentegen:
Hij zal het eerst tot wraak, maar straks tot min bewegen.

THÖGER.

Ja, die beweging heeft het zelfde lot gevat,
Als Orpheï muzyk steeds bij de dichters had;
Want alles roert ze, en kan somtijds zoo krachtig dwingen,
Dat steenen om het been en stokken rugwaarts springen:
Ik kan niet zeggen of zij andre wonders teelt.
Wie lijdt wel dat hij als een nar wordt afgebeeld?
E*** is een gek, te recht! Maar moet u dit mishagen?
Gij hoeft voor hem toch niet de narrenkap te dragen?
Hij is zoo wel te vreên en blijde in zijnen staat;
Mits hij zich zelven maar en andren vrolijk laat!
F*** heeft wel in der daad zoo menig boek geschreven,
Waarmede, ik loochen 't niet, men ratten kan vergeven.
Maar daarin vinden nu de lezers groot vermaak!
Als gij Decanus waart, dan was 't eene andre zaak.

. . . .

Ziet maar wat of er wast uit al dat hekelzaad;
't Is enkel nijd en wraak, verbittering en haat.

. . . .

. . . . Schrijft nimmer meer zoo iet!
Schrijft wat gij wilt, maar gispt der waereld feilen niet!

HANS MICHELSEN.

Gij, lieve zwager, kunt mij toch niet doen verbleeken!
Maar, op UEdles woord, dan mocht men ook niet preêken.

Het krachtigst werkt altoos de dichter met den spot.
De eene uit zich rond, en zegt bij voorbeeld : « Die is zot;
Die dronkaard, lafferik; die hersenloos, ontuchtig;
Die onkuisch, gierig, dom; die lui, en die te vluchtig. »
Maar daarentegen is een andre meer subtiel;
De zelfde feilen straft hij; maar in zulken stiil :
Met groote hulde blijft G*** de oude vaders eeren;
Van dezen ziet men hem toch Noach 't meest waerderen.
Want die gaf voor den dorst den mensch den besten troost :
Hij maakte 't druivennat bekend aan 't waereldkroost.
H*** ziet men in den mond nooit sterke dranken nemen :
Noch wijn, noch snaps, noch bier, noch wat daarnaar kan zwemen,
Ten zij alleenig maar wen hij onpaslijk is;
Maar ongelukkig is hij bijna nimmer frisch!

. . . .

J*** schijnt de rechters steeds figuurlijk voor te lezen,
Dat vrouw Justitia behoorde blind te wezen :
't Is daarom dat men hem ter rechtzaal slapen ziet :
Het aanzien des persoons bestaat bij hem dus niet.
Het maakt mij dikwerf boos, als 'k hooren moet met smerte,
Dat K*** beschuldigd wordt te hebben weinig herte :
Hij heeft er straks te veel; want een zeekren keer
Dan zakt het nog van zwaarte in zijne mage neêr.

. . . .

THÖGER.

. . . .

Maar wie heeft u gezet op zulken rechterstoel!
Gelooft mij, door 't gegisp stelt ge u als zot ten doel.

HANS MICHELSEN.

Zoo'n zot was Sokrates, zoo'n gek is elke Cato,
En Plautus, Seneca, en Persius, en Plato;

. . . .

THÖGER.

Wie zich met zedepreêk en preêkers aan wil scherpen,
Die moet zich aan het lot der preêkren onderwerpen :

Dat is, door zijne pen te komen tot verdriet,
'Wijl men door ander schrift vaak eer en roem geniet.

HANS MICHELSEN.

Ik weet dat Irus en Invidia hen leiden
Die roeren aan die snare en met de waereld strijden :
Maar zulks verhelp ik niet, want mijne Muze is vrank,
En stelt mijn bloed vaak zòò aan 't gisten tegen dank,
Dat ik niet rust, vòòr dat ik in de pen zal voeren
Al 't dwaze en 't gekke, dat 'k aanschouwen mocht en hooren.
Bij 't minste wat gebeurt, zegt mijne Muze . schrijf!
Hier is de stoffe; maak de schets tot elks gerijf?
Wel zeg ik dikwerf neen, met Catonieke niene;
Dat helpt niet; 'k woord benut tot eene penmaschiene.
Ik disputeer ook vaak, ik vloek en ik zie zuur;
Zij glimlacht fijn, en zegt : de wil buigt vòòr natuur.

THÖGER.

Ach! laat men door dien Geest zoo verre zich bepraten?
Doch, als heer zwager zich nu eens wilde aderlaten?
Of eens de proeve nam met eene spuitklisteer?
Mischien moraliseerde alsdan hij nimmer meer.

. . . .

HANS MICHELSEN.

Ik wil, heer zwager! niet met u meer redeneren.
Gij zijt wel vreemd van smaak. Ik wil slechts appeleren
Tot dezen goeden man, die met geduld in 't breed
Ons nageluisterd heeft, en voor alle andren weet
Hoe ieder ding te aanzien met onpartijdige oogen;
Die met den kern, niet met de schil, zich laat genoegen;

. . . .

ANONYMUS.

Heer Thöger, hoort, en wilt mijn woord eens onderzoeken :
Voor mij, voor u niet, schreef Hans Michelsen ooit boeken!

. . . .

JOHAN HERMAN VESSEL.

(1742—1785.)

4. Uit : « Liefde zonder Kousen. »

Parodisch treurspel in vijf bedrijven.

JOHAN VON EHRENPREIS, *snijdersgast.*
GRETE, *Johans verloofde.*
METTE, *Gretes vertrouwelinge.*
MADS, *Gretes ongelukkige minnaar.*
JESPER, *Madses vertrouweling.*

KORTE UITLEG.

Grete droomt, dat zij dien zelfden dag vast huwen moet; maar Johan is niet daar : daarom raadt Mette heur aan, den vroeger afgewezenen Mads te aanvaerden. Nauwelijks is deze van haar vertrokken om de noodige toebereidsels tot de bruiloft te maken, als Johan wederkeert; maar de de snijder kan op stel en sprong niet huwen , omdat hij geene kousen aanheeft. Grete zendt Mette uit om Madses kousen af te vragen ; deze weigert. Alsdan geeft Mette Johan den raad om Mads te bestelen, hetgeen geschiedt. Mads wordt den diefstal gewaar en komt den dader overtuigen , die zich uit wanhoop het leven beneemt, waarin hij door al de anderen nagevolgd wordt.

EERSTE BEDRIJF.

(Gretes droom. — Mettes raad. — Madses aanneming.)

1e Tooneel.

GRETE

(alleen op eenen stoel slapende, ontwaakt en zegt :)

« Nooit treedt gij in den echt, wen 't heden niet gebeurt! »
O nare droom! mij dunkt ik zie, van angst verkleurd,
Dien zwarten geest nog weêr; mij dunkt ik hoor hem dreigen
Met de eigne donderstem. Zoo zal ik nooit verkrijgen
De hoop vervuld te zien, waarop ik bouwen dorst,
Toen, op mijns snijders schoot, de hand op zijne borst,
Ik hem met zachte stem zoo vaak heb zeggen hooren :

Dat ik zijn meisjen was, zijn eenigste uitverkoren,
Dat elke blik mijns oogs fluks drong in zijne ziel,
En dat hem zonder mij het leven lastig viel.
Trouwlooze! wist ik eens, wat of gij nu moet lijden;
Een duivel en zoude u van mij niet kunnen scheiden,
Mijn lach was uwe lust, mijn wenk was uwe wet,
Daar zwoort gij op, en loogt, — die leugen was te vet;
Want 't is acht dagen thands reeds na den tijd geleden,
Dat gij mij hebt beloofd om hier weêrom te treden.
Vervloekt zij de majoor, wiens broek aan stukken ging!
Doch neen, vervloekt zijt gij, ontrouwe lieveling!
De bode die u met 's majoren last kwam eeren,
Om u te zeggen, dat de broek die gij moest keeren
Verleden jaar, aan stuk was, en eene andre rasch
Gemaakt moest worden, want dat hij verlegen was;
Om mij te foppen was hij met u saâmgezworen.
Gij keerdet, ja! maar niet ten huize des majoren.
Hoe kon eene achterdocht mij komen in den zin?
Ik was vertrouwensvol en blind van teedre min;
Ja stekeblind was ik, die niet kon overwegen,
Dat nimmer zulk een man als een majoor verlegen
Kan zijn voor eene broek; ik heb 't te laat bespeurd —
(na eene pooze zwijgens)
« Nooit treedt gij in den echt, wen 't heden niet gebeurt! »
Wijk van mij, zwarte geest, die donders in mijne ooren;
Doch neen, 'k hoor niet met al, ik schijn maar wat te hooren.

2e Tooneel.

METTE, GRETE.

(Grete legt Mette haren droom uit, waarop deze heur voorslaat met Mads te huwen.)

. . . .

METTE.

. . . .

Als gij 't me toe wilt staan, daar gij toch niet kunt beiden,
Zal ik hem halen.

GRETE.

O, laat uw verstand mij leiden!
Doet wat u 't beste schijnt. In rouw'ge duisternis
Is mijne ziel gehuld; verstrekt gij heur tot gids.

(Mette vertrekt.)

. . . .

4e Tooneel.

GRETE, MADS.

(Mads wordt door Grete gewaarschuwd; hij snelt naar Grete toe, en begint met zich te verontschuldigen.)

. . . .

MADS.

. . . .

Met reden mocht ik wel den naam eens snoodaards dragen;
Daar 'k uwe schoonheid dorst onteeren en verlagen :
Ge onttrokt mij uwe hand, en 'k leef nog, 't geen niet mocht,
En ik heb met een mes niet straks mijn hert bezocht!
Ja, u ten trotse zelfs durft nog mijn boezem zwellen,
Gij moogt dan alles wel van mij veronderstellen.
Maar zoo 'k me niet vergis, dan hield me een Geest, of 't Lot,
Ik weet niet beider wie, de hand terug, o spot!
Daar ik, Mevrouw, gestraft door uwe grimmighede,
Besloot te sterven : reeds was 't mes uit zijne scheede,
Mijn arm was uitgestrekt, ik miste geenen moed;
Te sterven was mijn wil; vliet, riep ik, vliet, mijn bloed!
Maar niet een druppel vloot. Men is zijns zelfs vergeten,
Wanneer men zich vermoordt. Of iemand, zoo 't mag heeten,
Voor 't stooten mijne borst bedekte met een scherm,
Of welke schim dan ook terughield mijnen arm,
Kon ik in dat gewar maar niet te weten krijgen.

GRETE.

De zedigheid verbiedt mij langer noch te zwijgen.

(Daarop belooft zij hem hare hand.)

. . . .

TWEEDE BEDRIJF.

(Gretes voorgevoel. — Johans terugkomst en wederwaerdigheid.)

. . . .

2e Tooneel.

GRETE, METTE.

. . . .

GRETE.

Mijn hert zegt dat een heer van plagen die het vreest,
Met ongeduld te loer licht op mijn bruiloftfeest.
Ik ben thands duizendmaal meer angstig dan voordezen,
Zoo haast ik er op denk dat Mads mijn man zal wezen,
'k Weet zelve niet waarom.

METTE.

Men hoeft bij 't heldenvolk
Op zekre tijden wis wel voor der waarheid tolk
Een voorgevoel te aanzien; maar gij moet u mistrouwen,
En kunt voor 't voorgevoel mischien den afschuw houen,
Die iedereen bij zulk een bruiloftfeest verwint,
Als men den eenen trouwt, en toch den andren mint.

. . . .

4e Tooneel.

JOHAN, GRETE.

(Johan keert onverwachts terug, en verontschuldigt zich.)

JOHAN.

Wilt dan de redens ook te aanhooren u gewaerdigen,
Die oorzaak waren dat — —

GRETE.

Och! u te verrechtvaerdigen
Is overtolligheid. Uw vonnis vind ik daar,
(wijst op haar hert)
In vuur'ge lettertaal gedrukt. Het luidt voorwaar:
Johan, die mij bemint, kan niet strafwaerdig wezen.

JOHAN.

Wat spreekt ge schoon; nu wilde ik ook wel uitgelezen
En keurig zijn, daar ik op mijne beurte spreek;
Maar ach, de liefde heeft met dichten dubbelsteek
Mijn hert zòò ingenaaid, dat of ze mij verhingen,
Deszelfs gevoelens toch niet opwaarts zouden dringen
Tot mijnen mond, Mevrouw!

GRETE.

Ik twijfel geenszins, vriend!
Of gij bemint me sterk, wen gij me zoo bemint.

. . . .

(Zij dringt op het huwelijk aan.)

JOHAN.

'k Verzoek u uitstel slechts voor éénen dag, vriendinne.
Een onmild lotsbesluit — —

GRETE.

De heetheid uwer minne
Is dan gekoeld? Ontrouwe! ik dacht het dan te recht.

JOHAN.

Hier zit mijn hert, ontrukt me 't vrij, indien 't niet echt,
Indien 't niet gansch en brandt — —

GRETE.

Trouwlooze! ja het brande
Van een ontuchtig vuur, der eerewet tot schande,
Dat al zijn voedsel krijgt van deugd- en eergemis,
En uitgaat als men spreekt van echtverbindtenis.
En zulke liefde durft gij uwer Grete bieden?
Verrader! 'k weet zeer wel, wat altoos 't moest bedieden,
Wanneer een minnaar 't eerst op uitstel doelen bleef.

JOHAN.

Ik sta 't niet langer uit, nu gaat het buiten schreef!
'k Moet zeggen, waarom ik in liefde schijn te poozen,
Gij noodzaakt mij, zoo weet — —

GRETE.

Wat? zegt!

JOHAN.

Dat mijne kousen —

GRETE.

En die?

JOHAN.

Niet aan zijn.

GRETE.

Ach, dat is mijn hertestoot!
Dat is nu al te wreed en wordt gewis mijn dood.

(Na eene korte bezwijming:)

Vermeetle! die zoo stout durft zonder kousen spreken
Van bruiloft, weet, dat ik eraan niet wil ontbreken;
Maar wilt ge worden mijn, dan zweer 'k dat gij zult staan
Ter bruiloft dezen dag, zelfs zonder kousen aan.

DERDE BEDRIJF.

(Madses wanhope. — Gretes aanvrage. — Mettes laatste besluit.)

. . . .

2e Tooneel.

MADS, JESPER.

(Jesper bericht Mads van Johans wederkomst, doch wil hem nog hoop inboezemen.)

. . . .

JESPER.

. . . .

'k Geloof dat er voor u nog redding komen kan.

MADS.

Wat, redding? Jesper, spreekt!

JESPER.

Weet dat de snijder dan —

MADS.

Ik weet genoeg van hem.

JESPER.

Neen, gij moet meerder weten :
Dat hij op dezen dag nog Gretes man zal heeten ;
Doch hij —

MADS.

Weert mijne hand, of anders dood ik u.
Lij' 'k dan niet reeds genoeg, dat gij nog spot alsnu?
(Hij trekt vergramd een mes uit den zak.)

JESPER.

Heeft geene kousen aan.

MADS.

Bidt, eer ge sterft, misdader!

JESPER.

Heeft geene kousen aan.

MADS.

Ik zeg u : bidt, verrader!

JESPER.

Heeft geene kousen aan.

MADS.

Zoo sterft dan als een beest.

JESPER.

Heeft geene kousen aan. Ten duivel! wilt ontwaken!
En dezen mangel moet gij u ten nutte maken.

. . . .

Gij antwoordt dan niet, Mads?

MADS.

O! ik bewondr' u stil,
Daar gij u zelven zóó vergeet om mijnentwil!
Gij noemt niet eens de moord, die 'k wilde kort voordezen —
Kunt gij 't vergeven, zegt!

JESPER.

Het zoû heel leelijk wezen

Op kleinigheên te zien, wijl ik de hoop u bied
Te worden Gretes man. Een vreugde- en liefdelied
Moest dan uw antwoord zijn. Heerscht koelheid hier bestendig?
Gij zijt inwendig heet, toont u ook heet uitwendig.

(Hierop zingt Mads dit vurige lied :)

In mijns herten schoorsteen brandt nu
Een geharpuisd liefdevuur,
Dat ontstak aan beide kanten
't Minnegoodjen, mij zoo duur.

Ieder die den rook ziet stijgen
(Want de rook, dat is mijn lied),
Moet wel zeggen in zijn eigen :
Daar waaruit hij komt, is 't heet.

6e Tooneel.

GRETE, METTE.

(Mette is door Grete uitgezonden geweest om Madses kousen af te vragen; zij komt heur zijne weigering kondschappen, en zegt, nadat zij gezongen heeft :)

. . . .

METTE.

'k Zocht door mijn aria alleenig tijd te winnen,
En kon dus onderwijl op eenen middel zinnen,
Waardoor, naar ik betrouw, gij zeker wordt bevrijd.
Maar weten moogt ge 't niet; want zulke kondschap strijdt
Met de eer, met uwen stand en met —

GRETE.

Houdt op, vertrouwde!
Ik vrees er waarlijk voor dat ik het raden zoude.
Ge weet dat ik niet dom, maar deugdzaam ben gewis,
Ge weet hoe innig duur de snijder mij ook is.
Toch trek ik deugd en eer der liefde voor, hoe smeekend;
Maar wat ik niet en weet, wordt mij niet toegerekend.
Zoo veel verlangde ik toch, dat gij een woordjen spraakt,
Of gij in dezen raad Johan deelachtig maakt,
En wordt de snijder ook daardoor niet mijns onwaerdig?
Maar vòòr alle andre zaak, wordt hij dan spoedig vaerdig?

METTE.

Verneemt, dat 'k slechts hierop één antwoord geven kan :
Johan wordt dezen dag zoo waar uw echteman!

(Grete vertrekt.)

. . . .

VIERDE BEDRIJF.

(Mettes raadgeving. — Johans schoonsprake.)

1e Tooneel.

JOHAN, METTE.

JOHAN.

Den medevrijer gaan bestelen? Dat 's gevaarlijk!

METTE.

Ik ken dien een'gen raad, en geenen andren waarlijk,
Die tot uws besten wil Cupido zelf mij gaf.
Verwerpt hem zoo ge wilt, maar beeft voor uwe straf!

. . . .

JOHAN.

Ik heb mij reeds beslist, om uwen raad te volgen.

METTE.

Dit gaat zoo gauw, Johan? Haast maakt ge mij verbolgen!
Ik kon niet denken, dat het eener ziele koen
Zoo weinig kosten zoude om zulken stap te doen.
Mijn held! vòòr alles laat de deugd met liefde strijden!
Vertoont de misdaad niet langs hare kale zijden.
De grooten zond'gen, als de kleinen, even goed;
Maar door de wijs, waarop elk zijne zonde doet,
Wordt deze een held, en ziet zich gene als schoft misprijzen;
Ge kent dan niet 't verschil, Heer, tuschen beide wijzen?
Wat schoone opvoeding ook ten luister u verstrekk',
Hebt ge u toch in die zaak gedragen als een gek.
Moest gij niet zeggen, hoe uw hert vaneen wil scheuren?
Nu zweeren: dat ge 't niet met ondeugd zult besmeuren?
Straks roepen: dat uw God de min slechts wezen kan?
En na zoo 'n elf of twaalf verwisselingen dan,
In welke liefde en deugd u beurtelings verbinden,
Mag u de twaalfde maal de liefde wel verblinden.

Vertrekt den mond, wringt 't lijf, houdt u als waart gij kwaad;
En als gij hebt gedaan, besteelt dan uwen maat.

JOHAN.

Twaalf malen, Mette. Dat zoû mijne taak verzwaren,
Het is reeds hooge tijd.

METTE.

Om dan den tijd te sparen,
Spreekt hier de inleiding uit, en gaat dan fluks daarheen
Waar Madses klêerkist staat; ik houd mij wel te vreên,
En denk dat ge onderweg zult afdoen met het laatste;
Men moet toegevend zijn voor zijnen evennaaste.

(Johan galmt eenen ronkenden volzin uit, en vertrekt.)

. . . .

5e Tooneel.

GRETE, METTE, JOHAN.

GRETE.

Johan met kousen aan! hoop, vreeze en vreugd te samen
Bemeestren mij en staan me nauwlijks toe nog te âmen.
(Tot Mette, die zwijgt.) (Tot Johan.)
Waar kreeg hij die van daan? Johan 'k heb achterdocht.

METTE.

Gedraagt u als een held, spreekt hoog en uitgezocht!

GRETE.

Johan 'k heb achterdocht, maar gij kunt die verjagen;
Ik weet dat men voor niets, niets krijgt in onze dagen;
Van waar die kousen dan?

JOHAN.

Als deze vrage ging
Uit eenen andren mond, dan zoû de ellendeling,
Die zich verstouten dorst om wangen rood te maken,
Voor zijne driestheid wis de laatste doodsuur smaken;

Die op eens helden wang het noodlot spreken deed,
Hoe wreed men hem ook straft, dien straft men nooit te wreed!
(Grete dringt verder aan.)

. . . .

Ik was, zoo zegdet gij, het doelwit uwer min;
Neen 't doelwit uwes hoons, dat zie ik duidlijk in;
Waar zoû, als men op heel het aerdrijk zoeken woude,
De vrijster zijn die tot den minnaar zeggen zoude:
De kousen die ge draagt, hebt gij gestolen, vriend!
(Door wat ge vroeger spraakt, hebt gij dat toch gemeend.)

. . . .

Johan de snijder had toch reden om te denken,
Dat bloot zijn edle naam hem vrijspraak konde schenken:
Johan von Ehrenpreis! wie zulken name draagt,
Dien is 't onmooglijk dat hij eenen diefstal waagt.
Mevrouw! ge moestet toch mijne arme ziel verschoonen,
Die nog niet heeft geleerd om zich te laten honen.
'k Stond vroeger in de leer, mijn baas was een schavuit,
En schold me dan ook vaak voor leel'ke dingen uit.
Hij heeft me menigmaal voor ezel uitgekreten;
Nooit heeft hij mij, Mevrouw! den diefnaam toegesmeten.
Dit was me weggelegd te hooren, stout en rasch,
Van haar die ik aanbad, die mijn derde oogbal was.
Ge weent dan, Grete?

GRETE.

Neen!

JOHAN.

Zoo hoefdet gij te weenen.

GRETE.

Heer, als ik weenen moest, zoû ik 't van vreugde meenen.
(Zij verzoenen met elkander.)

—

VIJFDE BEDRIJF.

(Gretes voorgevoel. — Johans beschuldiging. — Ontknooping.)

. . . .

4° Tooneel.

GRETE, METTE, JOHAN.

Grete zegt weenende dat zij een akelig voorgevoel krijgt, waarop Mette ze bestraft, en heur doet opmerken dat zij den zelfden dag reeds eenen droom en een voorgevoel gehad heeft.)

METTE.

. . . .
. . . . En nogtans waagt gij u
Een heldenvoorgevoel op nieuw te krijgen nu;
Dat gaat voorwaar te wijd.

JOHAN.

Mijns herten heerscherinne!
Dat geener dampen macht toch uw verstand verwinne!
Wat spijsdet gij van daag?

GRETE.

O! eene bagatel:
Vijf haeringen, wat spek en erwten...

JOHAN.

'k Dacht het wel,
Men krijgt het allermeest wel de ongemeene plage
Of gaaf des voorgevoels, van eene vuile mage.
Gelooft mij op mijn woord, dat haering, erwten, spek,
Vooral als men daarbij versch bier gebruikt, zoo krek
En goed een voorgevoel, als 't past, verwekken konden.

GRETE.

Gij hebt gesproken, Heer! straks is mijn angst verzwonden.
. . . .
Komt, kleine hertendief!

JOHAN.

Verzoeken moet ik u
Om eenen betren naam. Nature schonk mij nu

Voor dief en dieverij 'nen haat zoo overdreven,
Dat 't woordjen « hertendief » van afschuw mij doet beven.
Men zette 't herte voor, men zette 't herte na,
Een dief is toch een dief, dit wijst zich even dra.

5e Tooneel.

De vorigen, MADS, JESPER.

MADS.

Mevrouw, daar staat een dief!

GRETE.

Daar staat een held, benijder.

MADS.

'k Zeg als te voren nog, Mevrouw, daar staat een snijder.
(Grete wordt licht ontsteld.)

METTE (*tot Johan*).

Heer, 't komt er thands op aan, toont uwen heldenmoed.

JOHAN (*tot Mads*).

Wen du zoo klein niet waars, hads du vòòr mijnen voet
Wel straks de vuiligheid vergoten, welke vlieten
Kan in dijne aders.

MADS.

Graag wil 'k zelf mijn bloed vergieten,
Als ik gewroken ben, en Grete weten zal
Wat vuigaard zij me heeft gegeven tot rival.
Doch wat! ze kent hem wel. Een bruidgom die kan stelen,
Verkiest zich geene bruid die niet verstaat te heelen;
Als ik het wel bedenk, gevoel ik mij vereerd,
Dat Grete mij niet hield der gunstgenade waerd
Om haar gemaal te zijn. In deze dure tijden
Ziet men om 't brood een zwerm van handwerkslieden strijden;
De heldenmaagd weet dat één handwerk niet volstaat,
En Mads heeft er maar één. 'k Verzoek dij, schoon wat laat,
(tot Johan)
Dat du van andren die wat rijker zijn, wils rooven,
Wat Grete of du nog in de toekomst kan behoeven.

GRETE.

Ik zie geen bliksemlicht, 'k hoor geenen donderschal!
Hoe is dat nu gesteld? Hij wierd niet op deze ure
Van de aerde weggerukt? Heel de orde der nature
Staat ongeroerd. Johan! wat moet ik denken toch?
O, die koelbloedigheid beweegt den hemel nog!
Wat sidder ik! mocht gij.....

JOHAN.

Och, tegen kleine insekten
En wormpjens zoo als hij, kan niet een hemel vechten;
De hemelhooge held die 't opmerkt bij geval,
Verstoort zijn kruipen niet. (*Tot Mads:*) Kruip hier, kruip overal,
Kruip hoe du wils, voor mij; slechts dit wil 'k dij doen blijken:
Herdenk steeds wat du bist; weet, dat du niet mags wijken
Van dijne wormnatuur; spreek niet, dijn aard schrijft voor
Te kruipen, stom te zijn. Een held beveelt hier, hoor,
Ken en gehoorzaam hem.

GRETE.

Mijn geest is weêrgevlogen,
Die kortelings van angst mij bijna was onttogen.

. . . .

MADS (*tot Grete*).

. . . .

Verlangt gij uitleg? Hoort.....

GRETE.

Vermeetle! op uwen wenk,
Meent gij dat ik Johan van dieverij verdenk?

JOHAN.

Ik zegde: kruip en zwijg.

MADS.

Weet dat ik plechtig zweer,
Als gij me nu aanhoort, dat gij dan nimmermeer
Nog weêr uit mijnen mond een enkel woord zult hooren.

GRETE.

Hij wist me wonder wel ter rechte plaats te roeren,
De aanlokking is te groot.

JOHAN.

'k Heb hem bevolen stom
Te blijven als een muur; Mevrouw, laat hem daarom
Die wet niet overtreên, mijne eer zal daardoor lijden.

GRETE.

Maar wint door haar verlies. Er komen wis nog tijden
Om mij te danken, dat ik stedig wezen kon;
En zelf te erkennen, dat uwe eere daarbij won.

. . . .

(Mads legt zijnen eed af; Grete wordt flauw van aandoening, en zendt Mette om eene schotel erwten en spek. Daarop doet Mads heur de twee emmen (MM) herinneren, welke zij destijds op zijne kousen gestikt heeft; Johan doet vruchtelooze poogingen om hem tot zwijgen te brengen.)

7e Tooneel.

GRETE (*met eene schotel erwten*), *de vorigen.*

. . . .

GRETE (*tot Johan*).

Uw schrik bekommert mij, maar de eed is reeds gedaan.

JOHAN (*ter zijde*).

Ik sterf!

MADS.

Op deze knien, om vlug ter zaak te gaan,
(wijst op Johan)
Kunt gij Mads Madsens naam alsook uwe emmen vinden.

GRETE (*tot Johan*).

Gij siddert? Kracht en macht en levenshoop verzwinden.
(Zij wil in zwijm vallen.)

MADS.

De droes heeft hem verleid.....

GRETE.

Spreekt gij in zulke taal
Van volk van heldenrang? Weet, voor een andermaal,
Als helden feilen doen, dan is het lot de dader,
't Gepeupel slechts doet kwaad, en noemt den droes verrader.
Maar, Mette, waarom hebt gij niet geantwoord rasch?
Ge zaagt, dat ik van zin in zwijm te vallen was.

(Zij vraagt of het nog tijd ware eene flauwte te krijgen, waarop het koor antwoordt, dat het beter laat dan nooit is; dan zegt zij verder:)

. . . .

Neme iemand deze schale! ik voel mij thands bezwijken.

(Mads neemt de schotel en eet. Zij bezwijmt.)

JOHAN (*tot Mette*).

Ik ben er bang voor dat de held weldra zal wijken,
En daar de snijder rood en laf en pal zal staan,
Wen Gretes flauwte straks zal zijn voorbijgegaan.

METTE.

Zelfs helden stonden rood en laf en pal voordezen,
Maar hielden des niet op met helden toch te wezen.
Ja zeker zult gij, Heer, daar pal staan, laf en rood;
Maar rood en laf en pal sterft gij den heldendood,
Indien gij slechts zóó praat als andre helden praten,
Wanneer zij ondeugdvol het aerderijk verlaten.

GRETE (*ontwakend*).

Wat schande en leed! wat strijd! o du, dien ik zoowaar
Mijn minnaar noemde, zouds dan worden mijn barbaar!

JOHAN (*weenende*).

Barbaar! helaas! ik moet u mijnen naam verklaren:
Een dief! Maar denkt toch niet dat ik de deugd ooit varen
Liet zonder strijd.(*Tot Mette.*)Spreekt gij, en zegt rondborstig dan,
Of ik niet naast de deugd gestreden heb als man
Met noodlot, misdaad, min, den droes en zijnen makker —
Doch nooit bedekt de held zijne ondeugd als een rakker.

Mevrouw! ik ben een dief, een lage schurk aldus,
'k Heb u onteerd, gij moet gewroken zijn :
(Hy neemt zyn mes op.)
Adjus!
(Hy doorsteekt zich.)

. . . .

GRETE.

(*Tot Mads.*) Hoort, vorst der rampen-vorsten!
Kent gij geen ander bloed, waarnaar ge nog kunt dorsten?
Toe, onmensch! stoot maar toe! er is ook bloed in mij.

MADS.

'k Zal later uw verlies vergoeden, teêr en blij'.
Teêrhertig voor uwe eer, redde ik haar uit gevaren.

GRETE.

Gij kondet u, barbaar, die wreede moeite sparen.
Gij hoopt op mijne hand, als eene onmisbre vrucht
Van uwen minnenijd. Die hoop is haast ontvlucht...
(Zij doorsteekt zich.)
Gij kunt ze vatten, daar.

MADS (*tot Mette*).

Verlost mij van die erwten;
Dat ik met de armen ook bewijze mijne smerten.
(Mette neemt de schotel, zij en Jesper eten ; Mads zet zich in houding en zegt :)
't Gedistilleerde vuur van dertien hellen en
Ik weet het zelf niet goed hoevele furiën,

. . . .

(Nadat Mette de rekening voor hem gemaakt heeft.)
Men mag den held die niet kan cijfren, wel beklagen.
Nu ben 'k verplicht op nieuw de inleiding voor te dragen :
't Gedistilleerde vuur van dertien hellen en
Negen-en-dertig diep vervloekte furiën
Die nestlen in mijn hert, doen mijne hersens ruischen;
Maar dit, naar ik geloof, vermag hen weg te kuischen.
(Hij neemt het mes op, en doorsteekt zich.)

METTE.

'k Ben blij', dat mijne beurt ook eenmaal komt aan gang!
(Zij geeft Jesper de schotel.)
'k Zie duurbre lijken hier van hoogsten heldenrang —
Ik zie — maar och! ik vind geene enkle heldenlesse,
Ik sterf dan zonder les — heer Jesper, dienaresse!
(Zij doorsteekt zich.)

JESPER.

Waarom stierf Mette toch? 't gaat boven mijn verstand;
Doch sterven ze al te gaâr, dan moet ik ook van kant.
(Hij zet de schotel weg.)
Gij overlevenden, te dezer plaats verzameld,
Die deze lijken ziet, en geene weeklacht stamelt,
Zijt hard als steen. Zoo wreed was nooit een menschenloot.
Neen, 't nageslacht zal wis bejamren onzen dood.
Voor zijne deerenis, waar ik vooruit op reken,
Doe 'k eenen luiden wensch, 'wijl ik mij wil doorsteken,
Waardoor ik mijnen dank betuig voor elke traan :
(Gij overlevenden, 't is me uit het hert gegaan!)
Het moge u nooit vergaan als dezen armen hansen!
Dat ge uwe liefde nooit voor kousen moogt verkansen!
(Hij doorsteekt zich.)

(*Het doek valt.*)

---

5. De Smid en de Bakker.

Er woonde in zeker dorp een smid zeer vroom en krasch,
Die, als hij gram wierd, vreeslijk was.
Hij vond 'nen vijand; licht geraakt elkeen daartoe.
(Ik maakte er geenen; doe
De lezer evenzoo!)

Zij kwamen onverhoopt genoeg
Bijeen in eene kroeg.
Zij dronken ('k wil ter kroeg ook drinken;
Ik kom er enkel om te klinken.
Doch, mijner eer ten blijke,
Ga 'k immer in de ordentelijke.)
Zij dronken veel,
En moê van redetwist en luid krakeel,
Slaat fluks de smid den vijand neder;
Zoo sterk was deze slag,
Dat hij geen daglicht zag,
En sinds dien ook niet weder.
Straks wierd de smid op 't kot gezet.
Een wondarts grijpt in naam der wet
Den doode, en kan den manslag kloek bescheiden.
De moordnaar wordt verhoord, en wil belijden.
Zijne een'ge troost was, dat hij hangen woû,
En hem de vijand ginds vergifnis schenken zoû.
Maar hoort de grap! Den dag te voren,
Als 't Recht zijne uitspraak moest doen hooren,
Gaan vier inwoners smeekende
Ten rechter heen; de meest welsprekende
Hem dit beteekende :
« Welwijsste Heer!
» Op 't welzijn dezes dorps ziet gij steeds neêr;
» Maar 't welzijn dezes dorps gebiedt,
» Dat onze smid ons niet ontschiet.
» Zijn dood kan toch ten doode niet verwekken!
» We krijgen nimmer meer zoo deeglijk eenen man.
» Zijne euveldaad zoû ons al te erg tot nadeel strekken,
» Als niets hem redden kan. —
«« Bedenkt toch, lieve vriend! dat lijf om lijf moet boeten. »» —
» Hier woont een uitgeleefde bakker,
» Dien straks de droes toch neemt tot makker.
» Daar zijn er twee; als men den oudsten hunner nam,
» Zoo wierde ook lijf om lijf geschaad. » —

«« Ja, » sprak de rechter toen, « die inval is niet kwaad.
» Ik zal de zaak doorzoeken moeten;
» Want in zoo 'n zwaar geval moet men zich wel bedenken.
» Och, mochte ik onzen smid het leven kunnen schenken!
» Vaartwel, goê' liên! 'k zal doen al wat ik kan. »» —
« Vaartwel, welwijze man! » —
Hij bladert in zijn wetboek ijverig;
Maar vindt daarin wel niets voor zich,
Waardoor hij voor den smid niet stellen mag den bakker.
Hij schudt zijn oordeel wakker,
En spreekt met ernst dit vonnis uit :
(Komt bij, en hoort dat rechtsbesluit!)
» Wel is de grofsmid Jens
» Van alle ontschuld'ging lens,
» Die Anders Petersen's volwaerdig leven endde,
» Gelijk hij 't zelf voor 't Recht bekende;
» Maar daar wij eenen smid slechts hebben hier ter stede,
» Zoo ware ik zonder schijn van rede,
» Als ik verlangde zijnen dood.
» Doch zijn er twee, die bakken brood. »
« Dies hoû 'k voor billijk dan:
» DAT DE OUDSTE BAKKER DIT VERGELDEN KAN;
» EN VOOR GEMELDE MOORD MET LIJF OM LIJF ZAL BOETEN,
» TOT WELVERDIENDE STRAF VOOR ZICH,
» EN INSGELIJKS TOT AFSCHUW EN TOT SCHRIK.
De bakker kreesch heel akelig,
Toen men hem bracht om strik.

ZEDELES.

Weest altijd op den dood bedacht!
Die komt, wanneer gij hem het minst verwacht.

---

6. De Landheer.

Een landheer sluimerde in zoo koen
Als alle heeren 't zullen doen,
  Hoe gaerne ook elk nog leven wilde.
    En 't is maar slecht,
  Te sterven, als men nog niet wilde.

De landheer dien 'k bezing, helaas!
Kwam na den dood in gindsche plaats
  Waar niemand koû leed, schoon hij 't wilde.
    En 't is maar slecht,
  Niet koû te lijden, als men 't wilde.

Daar was zijn knecht; dit trof hem fel:
« Hoe! Jochum, du ook in de hel,
  » Terwijl ik 't schier verzweeren wilde?
    » En 't is maar slecht,
  » Te zien wat men verzweeren wilde.

» Indien ik hier beneden kom,
» Zoo weets du stellig ook waarom,
  » Zelfs dan als ik het loochnen wilde.
    » En 't is maar slecht,
  » Als ik 't gekende loochnen wilde.

» Mijn zoon was 't brassen toegedaan,
» En bracht meer centen naar de maan,
  » Dan mijne kas verdragen wilde.
    » En 't is maar slecht,
  » Dat zij niet meer verdragen wilde.

» Uit goedigheid voor dien schavuit
» Zoo zoog ik mijne boeren uit,
  » Wijl 'k hun gezucht niet hooren wilde.

» En 't is maar slecht,
» Dat 'k hun gezucht niet hooren wilde.

» Maar du, zoo vroom en goed van aard,
» Die nooit een schepsel hebs bezwaard,
» Hoe du hier kwaams, ik weten wilde.
» En 't is maar slecht,
» Dat ik zoo nauw dat weten wilde.

» Dat gaat, » was 't antwoord, « mij zoo slecht,
» Omdat ik ginds heb uitgerecht,
» Wat gij niet kondet, schoon gij 't wilde'.
» En 't is maar slecht,
» Van niet te kunnen wat men wilde.

» Den zoon, om wien gij wordt gestraft,
» Heb ik u op den hals geschaft;
» Daar 'k uwer vrouw niets weigren wilde.
» En 't is maar slecht,
» Dat ik heur niets en weigren wilde.

ZEDELES.

Zulks leert dat geen van Jochums slach
Den naaste een kind verschaffen mag,
Of 's naasten vrouw dit gaerne wilde.
En 't is maar slecht,
Dat 's naasten vrouw dit gaerne wilde.

JOHANNES EWALD.

(1743 — 1781)

(7-9.) Uit : « de Vischers. »

DICHTBROKKEN

uit het voortreffelijke en nationale zangspel in 3 bedrijven « de Vischers » (1778), welk zoo verheven dichterlijk als eenvoudig en roerend is; en dat de omstandigheid behandelt volgends welke een vijftal arme vischers van Hornbek, ondanks den vreeselijksten storm, zich uit loutere menschenliefde in levensgevaar stelden, in de hope om eenen of meer schipbreukelingen te redden; ofschoon zij kort te voren ten stelligste geweigerd hadden in zee te steken, al gold het dan ook aan hunnen eenigsten schat, een grondnet waaraan hun dagelijksch bestaan verbonden was, op te vischen. Dit laatste ging dan ook verloren; doch gelukkiglijk konden zij eenen schipbreukeling redden, — die hun uit dankbaarheid al zijn goud aanbood. Zoo edelhertig als edelmoedig sloegen zij het offer en de bede des geredden af; toen een rijke landheer die hunne onvolprijsbare zelfopoffering vernomen had, hun in name des vaderlands een passend geschenk en een jaarlijksch eerbewijs deed toekomen.

7. De Zeeman.

ARIOSO.

(1ste Bedrijf, 3e Tooneel.)

Den zeeman met stoutmoed'ge borst
Zal nimmer geld ontbreken.
't Verlies verhoogt den schattendorst,
En de armoê 's eene vlaag die korts
Daarna zal zijn geweken.
Wanneer de zee soms haren vriend
Met schade komt beproeven;
Dan lacht hij toch omdat hij meent,

Dat hij 't straks tienvoud weêr verdient
  Wat zij hem dorst ontrooven.
Hij zadelt stout den zeeplas op,
  Zoodra 't zijn hert kan lusten
En rijdt hoog op der baren top,
In draf en suizenden galop,
  Naar goudbestrooide kusten.
Fluks is hij daar zoo rijk als vrij,
  Nog droomend aan zijn reisjen;
Hij zet het boven-bramzeil bij,
En vliegt met zang en spel zoo blij'
  Rasch weder naar zijn meisjen.

---

9. Zeemanszang.

VOLKSLIED (*).

(2e Bedrijf, 5e Tooneel.)

Vorst Christiaan stond bij den mast,
    In rook en damp.
Zijn wapen had zoo dra en vast
Des Gothen helm en brein doorkrast.
Toen zonken 's vijands dek en mast
    In rook en damp;
Vlucht, schreeuwden zij, wat vluchten kan!
Wie staat vòòr Deenmarks vorst als man
      Ten kamp?

(*) Bij dit stuk is des H. Lebrocquy's vertaling geraadpleegd geworden.

Niels Juel gaf acht op 't stormgeklag :
Nu is het tijd!
Hij heesch zoo haast de roode vlag,
En bracht den vijand slag op slag.
Toen schreeuwden ze onder 't stormgeklag :
Nu is het tijd!
Ontvlied, wie 't kan, dit noodgewoel,
Wie kan bestaan vòòr Deenmarks Juel (*)
In strijd?

O Noordzee, Wessels vlam doorschoot
Dijn' sombre lucht!
De krijgers vloôn tot dijnen schoot;
Met hem ontblaakten schrik en dood.
Een doffe schreeuw van 't strand doorschoot
Dijn' nevellucht :
Held Tordenskjold zwaait dondergloed;
Stelt allen u in Gods behoed,
En vlucht!

Du Deenmarks weg tot roem en macht,
Zwartkleur'ge zee!
Ontvang den vriend, die zonder acht
't Gevaar durft trotsen en belacht,
En tart als du der stormen macht,
Zwartkleur'ge zee!
En voer door buldering en spel,
Door strijd en zeeg ten grave snel
Mij meê!

(*) Spreekt uit : Joel.

9. Kleine Gunwer.

ROMANCE.

(3e Bedrijf, 4e Tooneel.)

Kleine Gunwer dwaalde vaak mijmerend rond
In de avonduur.
Haar hert was van was, hare ziel te allen stond
Als goud zoo puur.
O wacht di, mijn kind, van het valsche mansvolk!

Kleine Gunwer angelt met zijden snoer
Aan 't strand der zee;
De golf verhief zich, en 't water voer
Plots van de steê.

Bekleed met wier, steeg van der golven schoot
De meerman uit.
Zijn oog was vriendlijk, zijne spraak was zoet
Als harpgeluid.

Kleine Gunwer, du martels me dag en nacht
Met minnegloed;
Mijn herte bezwijkt, mijne ziele is ontkracht;
O wees mij goed!

Och, reik mij slechts dijnen sneeuwwitten arm,
Op zeemanseer!
Zoo druk ik dien aan mijnen boezem zoo warm,
Zoo rust ik weêr.

Kleine Gunwer! mijn herte, zoo ruw omschorst,
Is teêr en zacht.
Getrouw is mijn naam, terwijl mijne borst
Het kwaad veracht.

« En is di mijn arm tot zoo groote lust,
Tot troost en vreê;
Schoone meerman, zoo haast di, en neem gerust
Hen alle twee! »

Hij trok haar van het oeverstrand neêr,
En nam de wijk.
Hij loeg. — Maar de vischers weenden zeer
Bij Gunwers lijk.
O wacht di, mijn kind, van het valsche mansvolk !

JOHAN NORDAL BRUN.

(1745—1816.)

10. De Noorsche Winter.

Mijn Noorsche winter is zoo wakker;
De sneeuwbedekte heuvelakker,
De groene den met poederhaar,
Trouw ijs op diepe waterlanden,
En englenwade op kale stranden,
Verruil ik met de lente maar.

Des dales vlugge zonen glijden
Op voetsleên van der klippen zijden,
Zoo rasch de pijl vliegt door de lucht;
Nu wiegen zij zich licht op schaatsen,
De sleêbel klingelt te allen plaatsen,
En alles davert van 't gerucht.

Het erts komt uit de rotsgroef neder,
De mastboom tot het strand, gereeder
Daar zelfs de koû dient tot gerijf.
Ook moet de sneeuw den rotsweg banen
Voor Noorsche boerenkaravanen;
Vlijt is mijns landsmans tijdverdrijf.

Maar wij, die tijd met scherts verdrijven,
En onder 't zingen vrolijk blijven,
Bij 't haerdvuur aan het tafelrond;
Wij drinken 't heil des vaderlandes,
Den lof en de eer des eersten standes,
Die ploegt de zee en bouwt den grond.

Heil hun die 't harde mijnerts breken,
Waar de aerde schatten mag versteken
Voor hem die vlijt en arbeid vreest;
Den dood te trotsen, storm en koude,
En vrij te zijn, den koning houde:
Dat is des Noorschen landmans geest.

Hij levert geene porseleinen,
En biedt ons geene hits'ge wijnen,
Wij koopen 't alles voor zijn zweet;
Ook bouwt hij huizen die ons schutten,
En 't wild, dat wij met graagte nutten,
Dat zoekt hij in het bosch gereed.

Vreê heersche voort in 's Vorstes woning!
Daar troont de Noorman als een koning,
Beschermd voor 's vijands macht, hoe wild;
Wee hem die dorst den vrede scheuren,
Hij zoû te laat dien strijd betreuren;
Wij voeren vrijheid in ons schild.

Of 't al in 't Noorland mocht bevriezen,
Zoû toch geen vriend zijn vuur verliezen;
Des Noormans borst heeft ademklem.
Kom, broeder! kom, maar zonder koude,
Tot in den dood blijf trouw en houde,
Zing Vriendschap's heil met mannenstem!

CLAUS FRIMANN.

(1746—1795.)

11. Lied des Noorschen Herdersknapen.

Hoor mij, bosch en veld te gaâr!
Mij, die eenzaam hier zing, op het bergjen gezeten;
Nog is de avondstond niet daar,
Nog mag 't zonnevuur koesterend heeten;
Nog, o schaapjens! hupt ge vrij,
Nog ter wijl moogt gij, lammekens, dansen en springen;
In de duistre kooi ter zij'
Ware 't jammer zoo vroeg u te dringen.
Drang en dwang zijn smertelijk toch :
Ik die zelf maar jong ben alsnog,
Vrijheid is mijne ademing;
Danst maar, kleinen, terwijl ik hier zing!

Du, die uit dijn hol gerust
Nederkijks van de kruin der verhevene bergen,
Lig op loer zoo lang 't di lust,
Wakker ben ik om steeds di te tergen;
Sluip maar nader, kom maar neêr!
Schreeuwen zal 'k, dat het volk van te huis mij zal hooren;
't Roer hangt bij de deur, mijn beer!
Dat en 't tromgeronk zullen di stooren.
Over dal en bergen gejaagd,
Words du afgemat en versaagd,
Geene streek beschermt di, neen!
En naar Hekkenfjeld vluchtes du heen.

Du, die onder 't hemelblauw
Omvliegs, zoekend naar aas om de jongen te voeden,
Ach, voor dijnen zwarten klauw
Moesten dikwerf de lammekens bloeden;
Hierheen staars du toch vergeefs,
En het ergert di slechts als de bellekens klinken.
IJdel is 't waarnaar du streefs,
Laat dan elders de vleugels maar zinken!
Houd di tot der rave geslacht!
Jongen heeft zij — vier, vijf tot acht —
Laat ze sterven, 't diefsche vee!
En zoo voer naar dijn rotsnest hen meê!

Zoodat 'k met de schaapjens vrij
En gerust ommewandel rondom in de dalen;
Schijnt de zonne warm en blij',
Dan ontduiken we in 't groen hare stralen.
't Gras schiet welig op en stout
In de schaduw, waar droppen des dauws het besproeien;
Lof den Heer van beemd en woud,
Die van weelde alles doet overvloeien!
Wordt men dorstig, 't stroomnat is klaar,
Sapp'ge vruchtjens groeien aldaar;
't Veld is daarvan rood gevlekt,
En met blauwbessen 't bergjen bedekt.

EDVARD STORM.

(1749—1794.)

12. Heer Zinklar.

Heer Zinklar trok over zee erop af,
Naar Noorwegen was hij gezonden;
Tuschen Guldbrands klippen vond hij zijn graf,
Daar wordt menigen schedel gevonden.

Heer Zinklar trok over de blauwe baar
Om voor Zweedsch geld te gaan strijden;
Helpe di God! want du zals zoo waar
Voor den Noorman moeten lijden.

Des nachts schijnt het maanlicht bleek en mat,
De golfkens kablen in vrede:
Daar steeg eene meerminne uit het nat,
Zij hield heer Zinklar die rede:

« Wend om, wend om, du schotsche man!
Het geldt dijn leven zoo teeder;
Want zoo du in Noorwegen koms, alsdan
Keeres du nimmer weder. »

« Naar is dijn lied, du giftige heks!
Steeds klaags du van ongelukken;
Maar kan ik di krijgen binnen 's deks,
Zoo laat ik di houwen in stukken. »

Hij zeilde twee dagen, nog eenen nadien
Met zijne hurelingen;
Den vierden morgen kon hij Noorwegen zien,
Dat mag ik wel bezingen.

Bij Romsdals kusten stak hij aan kant,
En verklaarde zich als vijand;
Veertien honderd man togen in 't land,
Zich allen in het kwaaddoen verblijend.

Zij schendden en moordeden op 't Noorsche gebied,
Al het volkerrecht onttroonden ze;
Des grijsaards onmacht roerde hen niet,
De weenende weduwe hoonden ze.

Het kind wierd vermoord in der moeder schoot,
Hoe lief 't zijne lachjens verpandde;
Doch de mare van dien jammer en nood
Vloog voort alom in den lande.

Het noodlicht scheen en de ontbiedstaf (*) liep vlug
Van de naaste tot de verste geburen;
Geen zoon der dalen hield zich terug,
Heer Zinklar moest het bezuren.

« De soldaat is uit op 's konings tocht,
Aan ons het land te bewaren;
Vervloekt zij de lafaard die zoeken mocht,
Om thands zijn bloed te sparen! »

De boeren van Vaage, Lessö en Lom,
Bewapend met scherpe bijlen,
Drongen in Bredeböigd samen in drom,
Met den Schot wilden zij kortswijlen.

Dicht onder Lide (**) loopt er een pad,
Dat aldaar de Kring wordt geheeten,
De Lougstroom vliet er voorbij zoo rad,
Daarin moet de vijand gesmeten!

(*) De ontbiedstaf (*Budstikke*) is een rechterlijk teeken, dat elken boer wien het vertoond wordt, verplicht zich gewapend ter aangeduide plaats te begeven.
(**) Een bergwand.

Het vuurroer hangt niet meer bij den haard,
Ginds mikt de grauwharige jager;
De Nekker verheft zijnen vochtigen baard,
En wacht naar den buit immer grager.

Heer Zinklar trof het eerste lot,
Hij snakte ten laatsten tijde;
Toen de overste viel, riep elke Schot:
« Dat God uit den nood ons bevrijde! »

« Voort boeren! Noorsche mannen, voort!
Slaat neder in billijke woede! »
Toen wenschte de Schot zich terug in zijn oord,
Hij was niet recht lustig te moede.

Met lijken wierd de Kring bestrooid,
De raven moesten niet beiden;
Het jeugdige bloed dat hier is gevloeid,
Beweenen de Schotsche meiden.

Geene levende ziele keerde gewis,
Geen kwam zijnen landsman verkonden,
Hoe gevaarlijk 't hen te bezoeken is
Die leven op Noorwegens gronden.

Nog staat er eene zuil ten blijke geplant,
Dat Noorwegens vijanden 't berouwen.
Wee elken Noorman wiens hert niet ontbrandt,
Zoo vaak haar zijne oogen aanschouwen.

P. M. TROIEL.

---

13. Ode aan de Domheid.

Weldadige domheid! du trotsche godinne,
Die blindelings schenks aan onnooz'len van zinne
    Goud, titels en zielengeneugt'!
Ik zing dijnen lóf op verhevene toonen;
Dijne aanbidders over des aerdbodems zônen
    Weêrhalen dien lofzang met vreugd'!

Van 's heelals ontstaan tot in de uiterste tijden
Zal immer dijn scepter dijn heerschperk verwijden
    Van 't zuid tot het noorden der aerd'.
Slechts erflijke trouw voert di op tot den troone;
Du wons zonder list dijne heerlijke kroone,
    En niet door het moordende zwaerd.

Dies zullen wij de eeuwige wet niet vergeten,
Die du ons geboods: om te drinken en te eten,
    Te zorgen voor 't leidzame kroost.
Als wijzen, geleerden en krijgshelden kuimen
En bloeden, dan slapen wij tuschen de pluimen
    Door huisvrouw en kinders getroost.

Maar loopen toch zullen we, als du ons wils heeten
Te sneven, te martelen zonder geweten,
    't Zij broeder, of vader, of zoon;

Op stapels te branden, voor 't slagzwaerd te vallen;
Want eens geven latre geslachten ons allen
Der helden en heiligen loon.

Laat wijzen van nakende rampen maar razen,
En schrikken en siddren als schuchtere hazen,
Wij leven toch zalig en fijn.
Wij denken op ramp, noch gevaren, noch leven;
Wij kunnen, voor wat wij niet zien, toch niet beven;
Diep slaapt het gedacht in ons brein.

Zoo ligt in de diepte, of de bliksems ook stralen,
De rustzalige oester in zekere schalen,
Bewust van gevaren noch nood,
Noch kwellenden kommer om broeders te helpen;
Ze ontsluit zich alleen om den nooddruft te stelpen,
En in den verraschenden dood.

Vervuld dijner godheid, zien rustig de gekken
De bittere tranen der schuldloosheid lekken
Bij Zotheid's ondeugende vrucht.
Onwrikbaar als klippen, diepzinnig als apen,
Vertoonen zij geest in 't bewondrende gapen,
En aadmen verkwikkende lucht.

Dat wijsheid of deugd haren gunsteling loone!
Dan houdt zijne schatkamer pas eene boone;
Nog bedelt zijn lijk om wat hout.
Du, machtige domheid! alleen kans beloonen
Op allerlei wijs dijne ondenkende zonen
Met goedren en slaven en goud.

Op, Muze, de trotsche godinne bezongen!
Maar geestlooze vreugde bevangt aller tongen,
En slaaplust mijn rustig verstand.
Ik voel dijne godheid mijn hert overstroomen
Met eeuwiger zaligheid lieflijkste droomen,
En 't snarentuig glijdt me uit de hand.

THOMAS THAARUP.

---

14. De Neger.

Ik ontvlied dijn feestgelag,
Du zals niet mijn stenen hooren;
's Armen negers weegeklag
Zoude dijne vreugd maar stooren.
O! beklaag mij in dien stand :
Ver' van maagd en vaderland!

Wat misdeed des negers hart,
Dat de blanke is zijn versmader;
Is hij boos, wijl hij is zwart?
Is dan God niet aller vader?
O! beklaag mij in dien stand :
Slaaf te zijn in 't vreemde land!

Du, der negren, christnen God!
Wil der blanken herte roeren,
Dat zij bruid noch bruidgom tot
Slavernij meer henenvoeren.
O! beklaag mij in dien stand :
Zonder bruid noch vaderland!

ZETLITZ.

---

15. Mijne Wenschen.

Hoe weinig hoeft men te allen dag
Om in geluk te leven;
Een blij' gemoed, eens meisjens lach,
Een vriend die eer kan geven,
Een hutjen waar men ruste won,
Goed brood en 't nat der klare bron,
Met zooveel wijsheid, als 't vermag,
Om al dit na te leven.

Ja, macht heeft waerde en goud heeft schijn,
Dat niemand titels wrake!
Het is heel fraai geleerd te zijn;
Maar dat is niet de zake.
Neen : nooit voor zotten 't lijf gekromd,
Den dag genomen, als hij komt,
Dat 's meer dan goud- en eereschijn,
En roept ook nooit om wrake.

Wen 'k aan Elizas borst, zoo warm,
Met fierheid zeggen konde :
« Ik houd, o aerde! in mijnen arm
De beste en liefste blonde! »
En daar een vriend ter zijde zat,
Dien mijn geluk bezaligd had,
Dan haakte ik, schoon miskend en arm,
Naar niets meer in het ronde.

Ik zocht een eenzaam daaltjen uit,
Waar 'k eene hut zoû bouwen,
Die mij alsdan met vriend en bruid
Verzekerd in kon hoûen;
Tot vruchtbaarheid ik de aerde dwong,
En door mijn zweet ik Hem bezong,
Wiens hooge gunst en vriend en bruid
Mij wilde toevertrouwen.

'k Wierd vader, en ik zoû mijn kroost
Op mijne knien omvatten,
Ik zage op hen met zielentroost
Als gierigaards op schatten;
Dan zocht ik moeder's trekken op,
En droogde elk traantjen in zijn slop;
Schoon ware de aerde, en God het grootst,
Die alles kan omvatten.

Ik zegde tot de kleine maagd :
« Deugd siert di te allen stonde. »
En tot den knaap die ondervraagt :
« De grootste schande is zonde. »
Ik zegde tot hen beide altoos :
« Waar doornen groeien bloeit de roos :
Put aan de bron der deugd met graagt',
God mint u te allen stonde. »

M. C. BRUUN.

---

16. Aan de Gratie der Onschuld.

Du, der reine herten koninginne,
Beste en edelste uit der gratien tal,
Mijnes duurbren meisjens schutsgodinne,
Onschuld, die ik hier bezingen zal.

Tuschen Phœbi boschjens mags du zweven,
Luistrend naar der muzen zusterzang;
't Hert zal van der geesten vreugde beven,
Als in 't koor zich mengt dijn stemgeklank.

Echte vriendschap komt bij di verschuilen,
Zweert dij hand in hand des trouwbonds eed:
In der liefde fraaiste myrthentuilen
Waasmen dijne rozen heil en vreed'.

Krachtvol breeks du der tyrannen boeien;
Stout beschaamt dijn licht der boosheid list;
Vrijheid's heerlijkste eerkrans laats du bloeien
Voor wien dij te volgen zich beslist.

Onschuld! zorgloos mocht ik met di ijlen
Op en om der kindsheid rozenbaan;
Zelfs door storm en nevel onderwijlen
Lachtes minzaam du den jongling aan.

Onrecht en geweld hiets du me haten,
En beminnen Laura, vrijheid, deugd,
Nimmer zal mijn herte dij verlaten,
Eeuwig viert di mijne harp met vreugd'.

Reik mij op de hoogte van 't genoegen,
En in 't dal des weemoeds dijnen krans!
Straal uit mijner Laura lieflijke oogen,
Steeds mij toe in dijner godheid glans!

Dijne reine hemelvlamme blake
Eeuwig in mijn lied en in mijn hert!
Ja, zelfs in des graves stille nacht genake
Du me nog, ten troost in bange smert!

KNUD LYNE RAHBEK.

(1760—1830.)

17. Drinklied.

Weg thands met alle politiek,
En drinken wij, nooit mijmerziek!
Men ergert geenen Duitscher dood,
Al ergert men zich rood;
Nog minder reizen wij zoodra
Met Nordenskjold naar Afrika;
Die reize valt ons wat te lang,
En hier is wijn en zang.

Schoon keizer Jozef 't leven liet,
Toch kiest men mij waarschijnlijk niet;
Zoo scheelt het mij ook nietmetal,
Wie of het worden zal.
En kreeg de Turk al schande en smaad;
Zoo was dit ook voor hem niet kwaad;
Hij houdt de kunne in dicht arrest,
En haat wijn als de pest.

In Braband is er burgerkrijg;
In Frankrijk twist men hard en nij'g;
Dat alles stoort mij niet een zier,
Als wij 't maar eens zijn hier.
Maar 'k woû dat de oorlog niet en vloô'
Tot Medoc, Pontac en Bordeaux,
Tot Epernay, Châlons en Rhijn :
Van daar komt onze wijn.

Wat gaat ons 't arme Polen aan?
Wij helpen 't toch niet vrij bestaan.
Dat geen Polak dus hier verschijn' :
Dat zal veel beter zijn!
In 't woord en 't drinken even hoû!
Was onzer vadren leuze en trouw;
Zoo toone een ieder aan den disch
Dat hij hun naneef is.

JENS BAGGESEN.

(1764—1826.)

18. Aan mijne zuster.

Heerlijk is de roze, wen haar mond
Zich ontsluit, en hare frische, roode
Maagdelijke lippen 't zonlicht bloode
Kussen in den schoonen morgenstond;
Wen de koele windjens heur omaasmen
In der middagstralen gloeiend vuur;
En de weemoed, geurig, zoet en puur,
In hare avondrust heur mag ontwaasmen.

Heerlijk is de hemel, wen in glans
Aller rozen bruidgom op komt treden,
En een heer van levens-lustigheden
Hem ontmoet in jubelkoorendans;
Vrolijk spoedt hij voorwaarts, mild in zegen,
En gesmukt met bloemen groet hem 't dal;
't Woud galmt van der vooglen zanggeschal,
Minzaam lacht hij heel de Schepping tegen.

Maar zoo schoon is geene purperroos,
't Schoon des morgenroods kan niet genoegen,
Als de schuldloosheid in 's meisjens oogen,
Die het hemelpad der deugd verkoos;
Godsvrucht zal steeds hare ziel bewaren,
Nimmer strunkelt haar zoo lichte voet;
Ze ijlt de toekomst dansend te gemoet,
Zeker in Gods hoede voor gevaren.

Dezen weg, Marylli, volges du
Tot aan de avondscheemring dijner dagen!
Wen der aerde slangen dij belagen,
Lache 's hemels trouwverbond di toe!
Dan zal hij die strekt der deugd tot rader,
Uit wiens handen 't zonnepurper vloot,
Die de roze en dij den blos gebood,
Hier en ginds di zeegnen als een vader.

---

19. Toen ik klein was.

Er was een tijd, o 'k had nog veel te groeien,
Geheel mijn lijf was maar eene elle lang;
Als 'k dien herdenk, voel 'k zoete tranen vloeien,
En daarom nu herdenkt hem mijn gezang.

Ik speelde in mijner lieve moeder armen,
En zat te paerd op Grootevaders knie;
Ik kende droefheid, onrust, zorgen, kermen,
Zoo min als geld, latijn en poëzie.

Toen scheen mij de aerde minder groot te wezen,
Maar ook veel min boosaardig, dan nadien;
Toen kon ik in den glans der sterren lezen,
En zocht naar vleugels om erheen te vliên.

'k Zag 't maantjen achterom den heuvel nijgen,
En dacht : och ware ik op die heuvelspits!
Dan konde ik eens voor goed te weten krijgen,
Van wat, hoe groot, hoe rond, hoe schoon het is!

Toen zag ik Gods zon met bewondring dalen
Ten westen in der zee vergulden schoot,
En toch des vroegen morgens weder malen
Den ganschen ooster hemeltrans in 't rood.

Ik dacht toen op den wijzen God en Vader,
Die mij en deze schoone zonne schiep,
En heel der heemlen paerlenrei te gader
Met 's hemels sterrenboog in wezen riep.

Toen bad mijn jeugdig hert, in ernst verheven,
't Gebed dat ik van moeder had geleerd :
O goede God, o laat mij altijd streven
Om wijs te zijn en dijner liefde weerd!

Zoo bad ik saâm voor vader en voor moeder,
Voor zuster-lief, voor elken dorpeling,
Voor alle vorsten en den armen broeder.
Die zuchtend en gekromd voorbij mij ging.

Verzwonden zijn die blijde kinderjaren!
Mijn vrede en heil zijn mede weggevlot;
Ik mocht daarvan de erinring slechts bewaren :
Och laat mij nimmer die verliezen, God!

ADAM GOTTLOB OEHLENSCHLÄGER.

(1779—1850.)

20. Vahl (*).

Dekt dit graf, gij groene kruidjens klein!
Hij die u beminde zacht en teeder,
Is gestorven! Schud, o hooge grein!
Van de hoogte dijnen traandrop neder.
Witte roze met den bleeken lach!
Vlecht di samen met de frische roode!
Slingert uwen krans rondom den doode!
Buig dijn hoofd, o wilg! in stil geklag.

Lieve veldviooltjens klein! die zoet,
Als de lente u vriendlijk op komt beuren,
Onder 't gras beschut, zoo koel en goed,
Schuilt om zedig rond te geuren!
Wast te gader bij zijn hoofdgesteent',
Als in 't grafgewelf de lamp, die treurig
Brandt voor eenes dooden moê gebeent',
In een blauw maar heilig licht zoo kleurig.

Neen, uw minnaar en bezat geen goud,
Zijne baar was somber te allen deele.
Guldne violet! wees du dan goud;
Wees du zilver, zilverblanke lelie!

(*) Vahl (spr. Waal) was een zoo bescheidene als beroemde leerling van Linné; hij was in 1749 te Bergen geboren, en overleed in 1804, als leeraar der kruidkunde te Kopenhagen.

Vlecht dan zijnen naam; hij was als du,
Rein, onschuldig, minnenswaerd en stille.
Sterk was hij van geest en vroom te moė;
Blanke lelie, dat dijn dauwtraan trille!

Flora, du die ginds in 't oosterland
Troons in dijne rijke bloemenstede!
Kom naar hier, houd bij de grafplaats stand,
Waar dijn vriend in 't noorden slaapt in vrede;
Leg in dijnen vulhoorn kruidjens teêr
Van der aerde groenst bewaste kusten;
Strooi ze mild op zijne rustplaats neêr,
Lach en ween, en wensch hem zacht te rusten.

Eer blij dijnen opperpriester heden,
Hem die wezen woû dijn lieveling.
God, die leliën des velds wil kleeden,
Kleedde hem, wijl hij hier ommeging.
Rustig was zijn leven, dat geen kende,
Schoon zijn naam europisch roemrijk werd.
Trouw was hij di, Flora! tot aan 't ende,
Druk hem, dijnen minnaar, aan het hert.

Niet tot menschen, maar tot u, vereende
Bloemen! heeft de dichter zich gewend,
Dat gij ieder voorjaar uwen vriende
Toebereidt een heerlijk monument.
Immergroen, o Vahl! met denloof winde
Zich des winters om dijne urne vrij;
Maar in 't voorjaar, 's aerderijks beminde,
Kroonen honderd duizend bloemen dij!

---

21. Thorsing.

Vriendelijk wenkten op groenenden strande de knoblige beuken;
't Ritslende bloeiende loof welfde zich heerlijk en stout;
't Vogellijn zong in den top, op het bloembed ruischte de bronne :
Alles (zoo scheen 't mij) vertolkte eene aantreklijke zang'.
En vòòr den vorschenden blik, die zich ginds heen stadiglijk wendde,
Nam fluks iedere boom 't beeld aan eens duchtigen helds :
Iedere kruin wierd een helm, en een veêrbos 't waprende toploof,
Ja, tot den pantser van staal gladde zich ijlings de schors.
't Takhout strekte zich uit als een arm met het blinkende slagzwaerd.
Zòò rees plotsling de held vòòr mijn verwonderd gezicht. [was;
'k Staarde nog lang vòòr ik wist, dat dit al maar verblindende schijn
Doch ik beschouwde 't gezicht als een geheimnis, en zweeg.
En hoe spoedig verklaarde zich 't al, daar 'k verwonderd des eilands
Oud waarachtigen naam : THORSING, niet Taasing, vernam.
Thorsing. Heerlijke Thor! dus verhief zich dijn heilige tempel
Midden in Deenmarks rijk, tuschen de boomen daar ginds?
Thands eerst begrijp ik 't gezicht (dat ik had), hoe de wenkende beuken
Krijgsliên schenen te zijn, dragende 't zwaerd en het schild.
Thands ja begrijp ik der schenking verhevenen zin, o eiland,
Toen du den helde gewierds, manlijken moede ten loon!

Want vorst Christiaan stond in de Hal, met het vaderlijke ooge
Vlak op de Kjögesche bocht; ernstig en grootsch was de stond.
Juul was ten strijde gereed; rasch blaakte de driftige krijger,
Wild-schoon vlotte zijn haar, strijdlust blonk in zijn oog.
Niels! klonk 's konings bevel (en hij raakte des dapperen voorhoofd),
Ga nu met Gode, mijn zoon! Rust di en wacht op mijn sein.
Daar stond Christiaan dan, en berekende en dacht, dat des vijands
Vloot hem ten onpas lag. Juul en ontving geen bevel.
Plotseling donderde dof het geschut in de zwellende zeebocht,
Over 't oproerige meer slingerde in wolken de rook.

Blakende stond in de Halle de koning met wrevelig aanschijn,
Krampachtig beefde zijn arm onder het spiedende glas.
Deenmarks vloot was aan 't wijken (zoo 't scheen), 't krijgsvuur was
Door de onbedachtzame hand eenes vermetelen mans! [ontstoken
Plechtiglijk zwoer toen de Schildling in billijken toorn, bij den hemel:
Boeten du zals, Niels Juul! hangen geboeid aan de galg!
Doch, zoo als 't steeds pleegt, levert elk land zelfstandige daân op;
Plast niet van Lodbroks tijd de oeverbewoner op zee?
Aldus ging het zoo vaak, en zoo ging 't hier; Niels Juul was nu maar
Spelend den vijand ontvlucht, om hem in ernste te slaan.
En toen hij hijgend en zweetend en bloedend nu weder aan land steeg,
Zijnes vergrijps wel bewust, diep vòòr den koning zich boog,
Zie, alsdan weende de vorst; want als een misdadiger knielde
Nedrig de heerlijke held, wachtend der driestigheid loon.
Minlijk omhelsde hij hem, hief vaderlijk teeder den vinger:
Niels! Niels? lachte hij mild, 'k zwoor dij te boeijen; zoo waar,
Dat zal ik doen! Maar hij nam van den hals nu de keten,
Zwaar van het vurigste goud, rondom met steenen bezet,
Hing ze dan straks om des dapperen hals; en het bloemige Thorsing
Wierd nog de galg, waar de vorst hoog den misdader aan hing.

STEEN STEENSEN BLICHER.

(1782—1848.)

22. Aan de Droefheid.

Du, die stom en treurend staas aldaar,
Als de lelie op geknakten stengel,
Met den doornkrans om het zwarte haar —
Vreugde's stille, bleeke zusterengel!

Koms du uit den hemel neêrgevlot?
Als de wolk die storm en donder baarde?
Koms ook du van aller vreugde God,
Als een nevel drijvend boven de aarde?

Hebs du geenen troost in dijne smert,
Geene leen'ging in 't verdriet gevonden?
Weks du enkel zuchten in mijn hert?
Roers du 't dan maar enkel om 't te wonden?

Ja! du sterks, al pijnigs du mij steeds;
Vruchtloos vloeit geen traan. Ik minne,
Ja, ik minne dij, schoon ik di vrees,
Mijner ziel zwaarmoedige vriendinne!

Ja, ik min di, mijne bleeke bruid!
Als de schaduwen des nachts zoo duister;
Van dij gaan der vreugde stralen uit,
In dijn donker blinkt de hoop met luister.

Kom dan, hemelsdochter, mij verkleefd!
't Herte zal niet breken, schoon 't mag beven!
Tot het licht, waarnaar 't verlangen streeft,
Hebs du uit den nacht mijn oog geheven.

NICOLAI FREDERIK SEVERIN GRUNDTVIG.

(Geb. 1783.)

23. De Moedertale.

Moeder's naam klinkt als melodij,
Zoo wijd als de bare blauw is,
Moeder's stem maakt den zuigling blij',
En streelt, als de kruin reeds grauw is.
Zoet in lust en zoet in nood,
Zoet in leven, zoet in dood,
Zoet in nagedachtnis!

Moeder's stem is het wieggezang
Dat best ons geheugt van allen,
Moedertaal luidt als hemelklank,
Wen kinderkens « Moeder » lallen.

Moedertaal is der schoonen taal,
Die 't jeugdige hert verwarmen;
Moedertaal is der dierbre praal,
Die wij in geluk omarmen.

Moedertaal was der vorsten taal,
Wier naam wij met vreugde roemen;
Moedertaal was der helden staal,
Die, bogend, wij vaders noemen.

Moedertaal is der sterkte woord,
Dat leeft in des volkes longen;
Dat bemind wierd in Zuid en Noord,
En heerlijk wierd opgezongen.

Moedertaal is de rozenband
Die groot ende klein omstrengelt,
Die der vaderen geest omspant,
En waarin het herte hengelt.

Moedertaal past des herten drift;
Want loos maar zijn vreemde spraken.
Zij alleen toch, in mond en schrift,
Doet ijlings een volk ontwaken.

Moedertaal bij den Öresond
In wouden, op groene klippen,
Klinkt zoo lieflijk ten allen stond',
Maar lieflijkst van meisjenslippen.
Zoet in lust en zoet in nood,
Zoet in leven, zoet in dood,
Zoet in nagedachtnis.

BERNHARD SEVERIN INGEMANN.

(Geb. 1789.)

24. Oproer in de Ziele.

Het ruischt, het weêrgalmt, het wemelt
In der ziele diepsten hoek;
't Zijn hare' ongeboorne jongen,
Om vrijheid roepen ze kloek.

In droomen zwermen en klimmen
Zij in der geborenen spoor :
« Wij willen op toonende woorden
Gaan vliegen de waereld door. »

Zij kloppen met duizende handjens;
Zij stenen en momplen daarbij:
« Laat ons vrij — we zijn eeuw'ge gedachten —
Ja groote ideën zijn wij! »

De ziel bedwingt mild de oproerigen,
En luistert naar hunne klacht;
Zij streelt ze met vlinderwieken
Zoo zoet om de wange, en lacht :

Geduld, gij onrustige kleinen!
Neemt voedsel vòòr gij wilt gaan!
Tot den zang hooren krachtige tongen;
Tot de vlucht hooren wieken aan!

Ge zijt eeuw'ge gedachten — 't kan wezen —
Ge zijt groote ideën — mischien —
Maar leert eerst geboren worden,
Krijgt eerst oogen vòòr gij wilt zien.

C. HAUCH.

---

25. Verschillend Trachten.

HIJ.

Zoo vaak ik mijmrend staar op de oude schriften,
Dan zakte ik gaern de zee der tijden af,
Dan gave ik gaern mijn leven op voor feiten,
Voor eenen naam op Hella's heldengraf.

ZIJ.

Zoo vaak ik mijmrend staar op de oude schriften,
Beneevlen lust en weemoed mijn verstand,
Want tuschen zagen van der oudheid feiten
Schreef 'k zijnen dierbren naam met bloode hand.

HIJ.

Zoo vaak ik in het ridderburgslot trede,
Dat trotsch en rustig wacht op zijnen val,
Dan leeren mij de machtige ruïenen,
Dat grootschheid leeft zelfs in der dooden hal.

ZIJ.

Zoo vaak ik in het ridderburgslot trede,
Dan denk ik: kwame hier mijn minnaar rasch!
Dan schuilde ik in die machtige ruïenen,
En vlode eerst dan als hij genaderd was.

HIJ.

Zoo vaak ik 't sterlijn daar omhoog beschouwe,
Dan wenkt het als een vriend mij stout en rad,
Dan hecht ik straks op zijne baan mijn ooge,
En wensch te kunnen wandren hoog als dat.

ZIJ.

Zoo vaak ik 't sterlijn daar omhoog beschouwe,
Dan word ik zoo verlangend in 't gemoed,
Dan denk ik op het sterlijn in zijn ooge,
En op wat dezes lichtstraal thands begroet.

HIJ.

Zoo vaak mijn blik zich wendde van den oever,
Dan wenschte ik straks te hijschen 't blanke zeil,
Te schrijven 't roode schrift des strijds in 't water,
Dat mijne daad weêrspiegelde onderwijl.

ZIJ.

Zoo vaak mijn blik zich wendde van den oever,
Dan wenschte ik dat hij stonde op naaste kust,
Terwijl ik neêrzage, onbemerkt, in 't water,
Waarin zijn lieflijk beeld dan zachtjens rust.

HIJ.

Doch rijzen toonen op in de avondscheemring,
Dan vlieg ik allerliefst met hen gelijk
Naar 't tooverland, verscholen achter 't leven,
Om daar te vinden 's heldenlevens rijk.

ZIJ.

Doch rijzen toonen op in de avondscheemring,
Dan voel 'k hoe hij mij dierbaar is ter deeg,
Dan wensch ik hem te volgen buiten 't leven,
Om ginds te erkennen, wat ik hier verzweeg.

JOHAN LUDVIG HEIBERG.

(Geb. 1792.)

26. Wat is Liefde?

Het beeld van dijner schoonheid milden glans,
Dat diep en trouw mijn herte zal bewaren,
Dat mijn gevoel, mijn leven is althands,
Dat elken nacht mij oplegt van te waken,
En elken dag mij droomerig komt maken —
Dat beeld, geloofs du, dat ik eens laat varen!

Zoo zoeks du zelve dijne macht te krenken!
Zoo vluchtig, ach, schijnt dijne beeldtnis dij!
Hoe weinig kens du nog dij zelve en mij!
Geloofs du, dat mijn geest vergeet te denken?
Dat ooit mijn pols te kloppen zich ontwenn',
Mijn boezem te åmen, koud voor lust en smerte?
Geloofs du, dat ik ooit mijn eigen herte,
Dat ik vergeten kunne, dat ik ben?

Wanneer het liefde is, slechts in dijne idee
Te leven, maar alleen in deze trouwe :
In 't hert te trillen, als ik dij aanschouwe :
Te weenen liefst, tot lachen ongedwee :
Te blozen, wen dijn naam mij hoorbaar is,
En wen hij wat te lang is uitgebleven,
Bedroefd te wezen over dit gemis :
Wanneer de zon haar eerste licht komt geven,
Te wenschen naar der nachten duisternis,
En wen de scheemring nauw begint te dalen,
Met ongeduld den schijn des dags te onthalen :

's Nachts onder 's nevels vleugels om te schrijden
Door storm en regen, ijs en sneeuw mischien,
Slechts om de kleine koets te kunnen zien,
Die dij des avonds naar dijn huis moet rijden;
En dan, als ieder sluimert onderwijlen,
Fluks naar dijn huis, naar dijne vensters te ijlen,
Verlangensvol te staren dòòr de ruiten
Die duister zijn, waar du niet meer en zits
Die sluimers in den zachten dons gewis,
En niet eens drooms van hem die staat daar buiten :
Als de alpenjager op de steile klippen,
Te zoeken naar het allerminste spoor,
Opdat ik mogelijker wijs daardoor
Tot mijne hinde konde nederslippen :
Den besten wil te hebben, veel gedachten,
En stoute ontwerpen — als ik dij niet zie;
Maar niet meer held te zijn, als 'k dij bespiê,
En dit gezicht mijn herte komt ontkrachten :
Een eeuwig zielverlangen om te dragen,
Dat alles voedt, maar niets ooit kan verjagen,
Dat nooit een oogenblik in rust verrascht,
Daar 't bij de minste lafenis nog wast,
Waarmede du of 't heillot mij vergast —
Wanneer dit liefde is — moge 't dij bevallen!
Dan min ik — dij alleenig onder allen.

Verwijt mij, lieve, niets wat mij verboden!
Weet dat de trouw de min verhoogt tot deugd,
Vat daarom moed, geniet des stonds met vreügd',
Want trouw ben 'k onder levenden en dooden.

CHRISTIAN WINTHER.

(Geb. 1796 te Fensmark in Præstö-Ambt.)

UIT DE « LIEFDEHERINNERINGEN. »

27. Aan dij.

Wanneer de dag voorbij is,
De nacht is ingegaan,
En al de kleine sterren
Aan 't hemelwelfsel staan :
Dan sluimert wel mijn ooge;
Maar 't gedacht spoedt zich van kant,
En zoekt dòòr al dat droomen
Zijn duurbaar vaderland.

Als weêr de zonne schittert,
Dan spreekt mijn mond zoo waar;
Dan schijnt het dat ik daar ben,
Maar ach ! het schijnt ook maar;
Terwijl de tong mag spreken,
Dan spoedt zich 't hert van kant,
En zoekt dòòr al dat zwermen
Zijn duurbaar vaderland.

Naar 't zuiden is gevlogen
Der vooglen heer zoo bont;
De moede bladers zoeken
Den moederlijken grond.
Der boomen vruchten vinden
Een leger in het zand :
Mijn hert en mijn gedachte —
Waar is uw vaderland?

Onrustig is mijn sluimren,
Onstadig is mijn gang;
Ver' van der harpe snaren
Vlucht moedeloos mijn zang;
Mijn hert en mijn gedachte —
Ach, neem du hen te pand!
Op aerde en in den hemel
Is daar hun vaderland!

P. L. MÖLLER.

—

28. Byrons laatste Stond.

Dijne harpe klinkt als 't stormgesuis;
  In de rotsklove zits du te klagen,
Al mijmerend aan dijnes levens ruïen;
  Geen vogelzang kan dij behagen.
Dij behaagt niet des zomers sterrennacht,
  Zijne groene, lachende vlakten ;
Dijn gelaat is geplooid, dijn blik is mat
  Van droef doorwaakte nachten.

Du hebs elke levensvrucht afgeplukt,
  Geproefd zijne vreugde en smerte.
Voor ieder sloots du dijn binnenste toe,
  En bitterheid vult nog dijn herte.
Het trilt slechts van eenen brandenden lust,
  Het heeft geenen steun in den strijde,
Du schriks zelf voor dijnen name terug,
  Verouderd bist du vòòr den tijde.

Wat hebs du, omdat du omsprongs zoo wild
  Met des levens heilige gaven?
Hebs du eene wijsheid die dijne ziel
  Geleidt naar Elysiums haven?
Geloofs du dòòr 't floers der tijden te zien
  Der verborgenheid binnenste draden?
Geloofs du wel zelf, dat wanneer du sterfs,
  Du het groote geheim zals raden? —

Wat hebs du voor dijner gedachten vlucht,
Voor der snare trillende toonen?
Voor des geestes schittring, die rasch is verdoofd?
Wie zal dijn leven verzoenen?
Wat hebs du voor dijner tranen dauw,
Dijnen rijkdom, naar waerde niet te achten?
Wat hebs du voor dijn gloeiend gezucht
En droef doorwaakte nachten? —

Ach, niet eens eenen medelijdenden blik!
Slechts duizelige, ondenkende scharen
Verheffen ja dijner zangen muzyk,
Maar niet om ze lang te bewaren.
Wat du lief hads is dood in den duistren nacht,
Du hebs geenen engel ter zijde :
Dijn gelaat is geplooid, dijn blik is mat,
Verouderd bist du vòòr den tijde.

HENRIK HERTZ.

(Geb. 1798 te Kopenhagen.)

29. Gedertienen aan Tafel.

't Was langen tijd zoo rustig
Daar ginder in de hoef.
De gordijnen hingen neder
En maakten 't uitzicht droef.
Des nachts scheen eene lampe
Van 't ziekenkabinet;
En vaak heeft de oude graaf zich
Daar weenend neêrgezet.

Nu weêr is 't opgehelderd,
Men ziet daerin ook thands.
De kleine ruitjens blinken
Met eenen vrolijken glans.
Des heeren vrouw heeft heden
Zich voor den eersten keer
Ter tafel laten vinden,
Ofschoon nog zwak en teêr.

Een kleine kring van vrienden
Zat om den middagdisch,
En deed aan boert en spijzen
Wat al betaamlijk is.
De bleeke vrouwe wiegde
Een kind op haren schoot,
En lachte blij' tot allen,
Terwijl zij niets genoot.

Bij 't ander tafeleinde
Zat haar drijjarig kind,
En twistte met zijn broêrtjen,
'Nen knaap tot lust gezind.
» Zeg vader, » riep de jongste,
» Zeg, is dat nu niet waar,
Dat wij getwaalven hier zijn
Met mij en broêrken daar? »

De vader liet zijne oogen
In 't ronde gaan zoo reê,
En zeî : we zijn met dertien ;
Dijn jongste broêr telt meê. »
— « Wat! zijn we met ons dertien? » —
Riep zijne kranke vrouw —
» Ik vrees wel, dat ik langer
Het leven niet behoû. »

En zij wierd aangegrepen
Door onverklaarbren schrik;
En bleeker wierd haar wezen
Den zelfden oogenblik.
« Laat mij terug naar binnen,
Ik voel mij slecht te been! »
Zoo sprak zij, en ging wanklend
Naar 't kabinetjen heen.

Toen staakte men aan tafel
Op eens de gulle boert.
't Gelaat des ouden heeren
Wierd ernstig en ontroerd.
En van de stomme gasten
Was geen op zijn gemak,
Daar 't bijgeloof al spoedig
Den heelen kring ontstak.

Maar 's graven oudste dochter,
Die in haren lentetijd
(Omtrent een jaar geleden)
Den gå was toegewijd,
Stond blozend op, en aarzlend,
Als tuschen vreugde en schrik,
Weêrhield zij hare moeder
Met eenen schuchtren blik.

« Wees zonder vreeze » — sprak zij —
« Dat dij het bijgeloof
Toch ditmaal, naar ik hope,
Niet dijne rust ontroov'!
Ter tafel waren veertien —
Een gast te meer — geplaatst,
Schoon onbekend voor allen,
Maar mijnen herte 't naast.

« De veertiende heeft gezeten
Met dij als dischgenoot.
De veertiende wierd genœodigd
Toen ik wierd uitgenood.
En toen ik mij verzaadde,
Dan heeft ook hij gespijsd,
Terwijl hij nu den oorsprong
Van 't goede sluimrend prijst.

« Dijn jongste zoontjen wiegdes
Du straks op dijnen schoot.
Zoo wierd het tal tot dertien,
Dat dreigen mocht met dood.
Den veertiende vergaats du,
Maar God heeft hem ontboôn :
Onder mijn eigen herte
Daar zit mijn oudste zoon. »

HANS CHRISTIAN ANDERSEN.

(geb. 1805 te Odense.)

80. Moeder en Kind.

Ginder aan des landwegs draai,
Ligt een huisken zindlijk-fraai.
Scheefjens staan de wanden rein,
En de ruitjens zijn heel klein.
't Deurken is vervallen schier,
't Hondjen keft, het kleine dier,
Zwaluws kwettren blijd en blijder,
Wijl de zon zinkt — en zoo wijder.

Moeder zit in haren stoel
In het avondzonn'ken zoel;
Hare wange is dubbel rood,
't Kindjen houdt zij op den schoot.
't Lieve knaapjen is gezond,
't Appelwangsken rood en rond.
Zie, zij slaat het lachend stilkens
Op de zoete poezelbilkens.

't Katjen staat en kromt den rug,
Maar daar stoort het eene mug;
't Slaat met zijnen poot die neêr
En staat daar als hoov'ling weêr.
Moeder streelt des kindjens kin;
Zie daar slaapt het zachtjens in,
Droomend dat een engel vliege
Om de kleine reine wiege.

21. Oktoberzang.

Speelman, speel op de snaren,
De boezem is mij te ang,
Wie kan laten varen
Kinderlijken zang?
Rij' du, rij' du zachte!
Vlieg voorbij, gedachte,
Vlieg maar over berg en meer,
't Herte vindt zich zelf eerst weêr
In de kinderwaereld.

Speelman, speel op de snaren,
Grijp aan met sterken slag!
De hoop wil ommevaren
Den langen levensdag,
Vindt zelfs in 't moer bij poozen
Kruizemunt en rozen,
Zingt : « Roei naar de vischenschaar,
Menig vischken vangt men daar,
Nooit ontvliedt de hope. »

Speelman, speel op de snaren,
't Leven zij geloofd!
Geen kan 't lang bewaren,
't Lampken is dra gedoofd.
Klappen, zweepe! — zachter...
't Graf ligt reeds ten achter;
Geef elker grille kort beheer,
Zwing haar op en zwing haar neêr,
Zoo valt zij wel in de asche!

Speelman, speel op de snaren
Eenen oktober-zang;
Nevelbeelden waren,
Mijn boezem is zoo ang.

Sluimer in, mijn herte!
Sus in dijne smerte!
Best zal in 't graf de wiege staan,
Of ook niet dààrheen de gang zoû gaan,
Waar het kind niet zal weenen!

---

39. Het stervende Kind.

Moeder, ik ben moê, nu wil ik slapen.
Laat mij sluimren aan dijn hert zoo lang;
Ween toch niet, dat moets du mij beloven,
Dijne trane brandt op mijne wang.
Hier is 't koud, en 't stormweêr dreigt daar buiten;
Maar in 't droomen lacht mij alles aan,
En ik zie de vriendlijke englenkinders,
Als ik 't waakmoede oog heb toegedaan.

Och, een Engel staat aan mijne zijde!
Moeder, hoors du die muzyk zoo teêr?
Zie, hij heeft twee schoone blanke vleugels,
Stellig kreeg hij die van onzen Heer.
Groen en geel en rood zweeft mij voor de oogen,
Dat zijn bloemen rijk aan geur en verf!
Krijg ik zulke vleugels ook in 't leven,
Moeder, of maar eerst wanneer ik sterf?

Waarom druks du toch zoo mijne handen?
Waarom legs du dijne wang naast mijn'?
Zij is nat, en toch voel ik ze gloeien,
Moeder immer zal ik wezen dijn!
Maar dan mags du langer niet meer zuchten,
Weenes du, zoo ween ik ach met dij!
Och, ik ben zoo moede! — en sluit mijne oogen —
— Moeder — zie! nu kust die Engel mij.

FREDERIK PALUDAN-MÜLLER.

(Geb. 1809 te Kjerteminde.)

33. Het Beeld.

Zal ik di nooit meer wederzien
Op dezen aerdschen grond?
Verneem ik nooit meer troost of wee
Uit dijnen schoonen mond?
Zal nimmer, als wen vroom en mild
Weêrklonk dijn stemgezang,
Ach! nimmer meer ik luistren naar
Der lippen zoeten klank?

Du ziel in alles wat ik zag!
Die 'k najoeg nimmer moê,
Niet om dijn schoon te vatten, neen,
Maar slechts uit min daartoe:
Slechts om te minnen, schoon met lust,
Dan toch als banneling,
Den schat mijns herten: dijnen naam
En dijne erinnering.

Doch waar ik ging, en waar ik stond,
Daar volgde mij dijn beeld;
't Heeft op den barenvloed der zee
Mijn zoekend oog gestreeld;
Het vonkelde uit den donkren nacht
In guldner sterren krans,
Het zweefde tuschen woud en struik
Vaak in den maneglans.

Dan gaf 't zoo zoet een antwoord mij
Als ik het had begroet,
Dan scheen zijn oogenpaar zoo hel
Met bovenaerdschen gloed.
Dan golfde en vlotte 't rijke haar
Omheen de blanke wang,
Dan tripte 't lichte voetjen licht
Met zachten geestengang.

En bevend bracht ik aan den mond
Alsdan die hand zoo fijn,
En fluisterde innig aangedaan :
« Bist du dan maar een schijn?
Bist du maar zij gelijk ze woont
In mijnen geest zoo waar?
En waren niet dat zoete woord,
Die milde blik van haar ?

O droomenleven vol en licht,
Dat ik doorleefde schaars!
O leven dat ik heb beweend,
Omdat een droom du waars :
O lieflijk beeld! Du lachs mij toe
Met sprakeloozen mond;
Zien wij elkander nooit meer weêr
Op dezen aerdschen grond?

F. HÖEGH-GULDBERG.

(1837.)

34. Aan den Grijsaard bij het Graf.

Keer verheugd tot God maar weêr!
Alles wisselt, menschen en gedachten;
Onder vreemden kans du di straks achten,
Niemand kens du, kent di als weleer.
Andre waerde vordert andre kransen,
Als een andre maatslag andre dansen;
Niets en lacht di meer als vroeger toe.
Alles moge dij verwonderd maken,
Wat du eerdes zullen andre wraken;
Troost di, want geleefd, geleên hebs du!

Keer verheugd tot God maar weêr!
Wie dij hier verlate, vroeg of spader —
Nooit beklaagt de zoon, die komt tot vader
Nog 't verlies eens vlucht'gen reisvriends meer.
Ginder zies du duurbre schimmen wenken;
De aerde kans du nog in hen herdenken,
En daarom herdenks du haar met vreugd';
Laat een vreemd geslacht dijn stof begraven,
Leg de boei af, waar du moestes slaven
Klinken mag ze niet in 't hof der deugd.

Keer verheugd tot God maar weêr!
Hier is wel 't gebruik om reeds te rechten,
Vòòr men zijnen toorn nog kon bevechten;
Maar geen menschlijk oordeel acht de Heer!

Hoors du 't jublen in de hemelwone?
Velen zijn er die van zijnen troone
  Niet voor 't recht maar in genade gaan.
Du, als zij, mochts broedren heil bereiden,
Dij, als hen, kon valsche schijn verleiden;
  Hij is rechter! Hoop in hem voortaan.

  Keer verheugd tot God maar weêr!
En de stutten die 't vertrouwen schragen,
Mogen diep en vast zijn ingeslagen,
  Dat de schok des doods het niet en deer'.
Onder alle bloemen dijner wegen,
Moges du de hoop het meest verplegen,
  Dat zij 's winters geure nog zoo zoet:
En dat, als du heenvaars verre en verre,
Nog de Liefde, als de allerklaarste sterre,
  's Hemels vrede lichte in dijn gemoed.

PARMO CARL PLOUG.

(Geb. 1813 te Kolding.)

35. De Slag bij Sleeswyk, 1848.

Hoort! De paaschklok luidde zacht
Van de Deensche kust,
Meldend eene worsteling
Zoo vol bloedgier'ger lust.
Sluit u aan en staat vast, alle Denen wijd!
God die weet, wanneer de zege ons nog verblijdt.

Stilkens door den duistren nacht
Sloop het Duitsche heer,
En de Deen greep haastig
Zijn zwaerd ten levensweer.

Bloote borst was hier 's lands schut,
Moed was 't schild des mans;
En van lijken bouwde
De Duitscher zijne schans.

Kogels suisden, 't zwaerd dat zong
Bij kartouwen-slag;
En de Duitscher leerde
De Deensche taal dien dag.

Over Thyras oopne leèn
't Bloed in stroomen ron;
Duur bekocht de Duitscher
Elk stapjen, dat hij won.

Eindlijk week vòòr de overmacht
'tKleine tal zoo fier;
Maar van Deenmarks eere
Verloor het niet een zier.

Meen'ge wang is thands verbleekt,
Kleiner is het tal;
Maar voor Deenmarks eere
Staan wij nog velen pal.
Sluit u aan en staat vast, alle Denen wijd!
God die weet, wanneer de zege ons nog verblijdt.

---

26. Den 25 Juli 1850.

Heil, dag, met des strijds herdenken,
Met der zege krans!
Eeuwen mogen henenzwenken,
Nooit verbleekt dijn glans.
Wonden bloeden — maer genezen,
Kommer heelt men als voordezen;
Maar wat grootsch in daad mag heeten
Zal men nooit vergeten.

Du getuigs dat Deenmarks akker
Schutsweer hebben moet,
Daar hij jongens, die zoo wakker
'tIJzer zwaaien, voedt;
Ja, zoolang er krachtige armen,
Moed en trouw, die 't hert verwarmen,
In het beukenwoud gedijen,
Zal de ploeg ons vrijen.

Du getuigs van onzen Leeuwe,
Dat hij hoon versmaadt,
En zijn erf in geener eeuwe
Zich ontrooven laat;
Dat hij gram en moedig beide
Heenspringt over stroom en heide,
Om den vijand neêr te klauwen
Met de forsche krauwen.

Du getuigs dat wy niet schrikten,
Was de nacht ook bang;
Du getuigs dat wij ons schikten
Zelfs naar nood en drang;
Want wij wachtten lange tijden,
En veelvuldig was ons lijden,
Van het Paaschzaad dat wij zaaiden,
Tot wij eindlijk maaiden.

Heil, dag, met des strijdes morgen,
Met der zege jeugd!
Uit is 't strijden, uit is 't zorgen,
Eeuwig nieuw de vreugd.
Lang nadat we grafwaarts gingen,
Zal de nazaat juichend zingen
Van den zomerdagschen strijde
Ginds op IJstads heide.

---

37. Des Noordens Eenheid.

Lang had des Noordens
Heerlijke volksstam
Zich in drij zwakke
Scheuten gesplist.

De eigene kracht die
De aerd' kon beheerschen,
Bedelde om 't kruim van
's Vreemdelings disch.

Maar het gescheidne
Voegt zich nog samen;
Eens in de toekomst
Wordt het weêr één;
Dan zal het vrije,
Machtige Noorden
Voeren ter zege
't Pleit van het volk.

SCHACK-STAFFELDT.

---

38. Het Avondrood.

Roze in eene vaze van lazuur,
Die uit 't barengraf der zon koms stijgen,
Wen de vriend der treurende natuur
Naar eene andre waereld af gaat nijgen!

Slechts de mane, blozende voor dij,
Durft in dijnen purperkelk te gluren;
's Hemels sterren houden zich ginds vrij —
Minnaars met verborgne, stomme vuren.

Schoone hemelbloem van lucht en kleur,
Heil'ge dochter aller reine spruiten!
De avond stal der lente ganschen geur
Om ze in dijnen purperkelk te sluiten.

Uit het Oosten komt de Nacht gegaan,
Om haar rijk zacht rondom uit te breiden.
Hemelroze! nog mags du daar staan;
Fluks doch zals du dijne bladers spreiden. —

Rozen! Uwe zuster is niet meer;
Weent dauw ter gedachtnisroze minne!
Leeuwerikken! jubelt, wen gij weêr
Ziet de roos der hope op 's Oostens tinne!

C. J. BOYE.

---

39. Elvenzang.

Stille, helle, milde Nacht,
Met dijn manelicht zoo zacht!
Heel nature, in dijne rust,
Gloeit van zoete minnelust!

Wat zegt toch de blanke vliet,
Wijl hij murmlend voorwaarts schiet?

Elke bloeme op zijnen zoom
Noemt hij zijnen liefdedroom.

Wat toch mag het wezen dat
Zachtjens lispelt blad tot blad?

Samen groeien, blij' en vrij,
Samen sterven willen zij.

Waarom treurt het bloemekijn?
Tranig staat zijn oogelijn!

Liefde's wellust baart soms grief;
Is het nu niet dubbel lief?

Heil di, helle, milde Nacht,
Met dijn manelicht zoo zacht!
Heel nature, in dijne rust,
Gloeit van zoete minnelust.

FASTING.

—

40. Puntdichten.

BIJ VESSELS DOOD.

Zie Vessels stof en Vreugde's tempel woest!
De Lach zelf weent, omdat zijn vader sterven moest.

AAN EENEN SLECHTEN PREDIKANT.

Du prediks boet; — om boet te doen, o zie,
Hoor ik di vlijtig na: — ik ken er geene als die.

AAN NASIDIEN.

Ik weet, Nasidien! o ja,
Wat Themis' weegschaal moet bedieden;
Geen recht en onrecht weegt ze na,
Maar slechts 't geschenk dat men heur aan komt bieden.

AAN EENEN SCHILDER.

Wanneer du malen wils een woest tafreel,
Wil geene streken die verwilderen,
Noch Lybiëns noch Zaras heiden schilderen,
Doch maal 't parterre in X*** 's Schouwtooneel.

AAN NASO.

O Naso! uwe schuld gelijkt niet uwer kwaal;
Uit Rome weggejaagd, wierdt gij vertaald door Sahl.

DE LOTERIJ.

Het Oosten kreeg de pest, en wij,
(Rechtvaerdigheid des lots!) — de loterij.

OP EENEN SCHULDENAAR.

Hier rust hij die lang en duur
Eenen last droeg, als er velen kwelde;
Aller schulden was die der natuur
De eerste die hij ooit vergeldde.

F. J. HANSEN.

---

41. Het Afscheid.

(UITTREKSEL.)

De wimpel draait zich af van 't land —
Zij waait naar ginder verre;
Vaarwel, mijn schat; nog eenen kus!
Nu! waarom weens du toch aldus?
Ik heb toch zonne en sterre. —

Ik heb toch licht genoeg omhoog
Waarnaar ik vrij kan peilen;
Ik heb de schuit tot mijn gemak —
Ze is lucht en frisch om schans en bak:
Zoo kan het nimmer feilen.

Hoe trotsch zeilt gene wolk daarheen
Ver' van de groene stranden!
Gindsover waar ze drijft in 't land,
Daar rollen paerlen op het strand:
Daar wil ik ook gaan landen.

Daar onder de aerde wast het goud
En komt de bergmijn voeden;
Daar heeft mahoni 't veld bezet!
Daar haal ik mij een huwlijksbed —
Dat moge God behoeden! —

Zie, Trina! zoo als nu van daag —
Schijnt eens op dijne bane

De zonne weêr, die heerlijk praalt,
En zich in zee en baai weêrstraalt...
In dijne zeenzuchttrane; —

Dan keert er van de brik die ginds
En vlagge en wimpel sieren,
Een knaap met strooien hoed aan land!
Hij is door zonne en wind verbrand,
En laat zijn lijf wat zwieren.

Pas op! daar staat hij zelf aan 't roer
Van gene sloep... daar komt hij :
Naar zijne pijp danst elk gedwee;
Hij overziet als heer de zee,
En als de bas zoo bromt hij.

Maar Trina staat bij 't golfken blank:
Ze erkent toch wel dien jongen!
Daar is hij! Peter is zijn naam!
Fluks vliegt zij in zijn open vaam —
Daar 's plaats voor haar bedongen!

Nu voert hij dra zijn eigen schip :
Dat schuitjen zal niet zinken.
Zijn meisjen wordt aan boord gevierd!
De vlag geheschen, 't roer gesierd, —
De bruiloft is aan 't klinken.

Doch — neem ik eenen andren koers, —
Begrijp mij zonder dralen —
Versmelt dan maar niet in geween!
De sterre zakt naar 't strand wel heen,
Om weêr omhoog te pralen.

Wijd me eene trane, warm en rein!
Die zal mij laafnis schenken;

En, woon ik in dijns herten grond,
Op meen'gen winteravondstond
Zals du aan Peter denken.

Maar komt er dan een andre maat,
Zoo moets du maar niet wachten!
Bemin en leef! wees frisch en lief!
Ik zend di eenen fleschenbrief
Met testament-gedachten.

H. P. HOLST.

---

42. Het doode Kind.

Lieflijk kind, dat in dijn kistjen goedig
Sluimers, waarom liets du ons zoo spoedig?
    Vòòr de storm nog kwam, ontvloods du dien.
Waarom trekken naar 't verwijderde Eden,
Du, wiens langste wandling hier beneden
    Was van Moeders schoot naar Vaders knie?

Aldus klagen wij. — Maar zonder pijne
Ligs du daar, beminnelijke kleine!
    Bloemen geuren op dijn kleed van zand.
Rezeda, aurikels en violen
Komen zedig bij dijn rustbed scholen,
    En de roze geurt in dijne hand.

Hier op aerde waren 't dijne vrienden;
Wen ontwakend, du ze weêr zals vinden,
    Lacht dijn mond, dijn oogjen blij' beschroomd;
Hen erkennend zals du niets vermissen,
Naar een paar half duistre namen gissen,
    En gelooven dat du hebs gedroomd.

C. L. SANDER.

---

43. Des Doods Wiegelied.

Ik heb eene wiege, zoo warm en zoo rein,
Ik heb eene wiege, zoo dicht en zoo fijn.
Zie 't Voorjaar in hemelsche schoonheid zich tooien,
Het komt op mijn wiegelijn leliën strooien;
En zoet kweelt de nachtlijke zanger tot dij :
« Rust zacht en vrij! »

Ik heb eene wiege, zoo dicht en zoo fijn,
Ik heb eene wiege, zoo warm en zoo rein.
De wintersche wolken, die 't daglicht ontschaken,
Bedekken die wieg met een hagelblank laken.
De duisterste winterwolk grijnst di niet toe;
Beschut sluimers du.

Op aerde miskent men de heiligste deugd,
Op aerde daar bloeit geene zalige vreugd'.
Du zies en de hope en de vriendschap er tanen,
Daar vult di de liefde den beker met tranen,
Hier glimlacht dijn engel, de minzame Dood :
Vergeet allen nood.

Kom, dierbare zwerver, die moede zals zijn!
Dij wacht mijne wiege, zoo warm en zoo rein.
Ik neem dijnen last af, verdrijf dijne zorgen,
En houd in den rustigsten slaap di geborgen.
Zoo kom dan; ik leg in de wiege dij neêr
In zalige eer.

J. M. THIELE.

---

44. Het Bloemeklijn.

Laatsten morgen stond bij 's beekjens zoom
Druipend van des dauwes koele baden,
't Bloemken dat den hemelvrede draagt
Tuschen zijne hemelreine bladen!

't Sterlijn had zijn hemelsblauw verpand;
Op der hope teeder groenen stengel
Lag der mane guldne liefdetraan
In den ætherhemel als een engel.

En, een beeld thands van des Oostens goud,
Wen des hemels blauw 't nog komt verheffen,
Hijgt het gindsheen zoo verlangensvol,
Zonder den terugtocht aan te treffen.

Vaart de mane op haren avondweg,
Glanst der sterre hemelblik als immer,
Ach, dan zucht het stil : « vergeet mij niet!
» Lieve zusters, o vergeet mij nimmer. »

---

45. Sterrelijn.

Sterlijn zag in 't beekjen neêr,
De avond was zoo mooitjens;
En zijn glimlach speelde weêr
In der golfkens plooitjens.

Vreemd voor zijnen eignen glans,
Scheen het niet te vreden,
't Droomde in zijnen stralenkrans:
« Ware ik eens beneden! »

't Wandelde op de hemelbaan;
Maar het keerde strakjens,
Liet de zusjens verder gaan
En verzuchtte klachtjens.

En het staarde naar beneên,
Pinkte eerst, wenkte later,
Tot de fijne voetjens gleên,
En het viel in 't water.

Daarom rijst een klaaggeluid
Uit des beekjens komme;
Sterrelijn strekt de armkens uit:
« Ware ik slechts weêromme! »

VOLKSLIEDERS.

---

46. De Minnebede.

Schoon maagdlijn, die neêrzits
Bij 't venster des slots,
En luisters naar 't kwelen
Des vooglijns in 't bosch, —
Eia ! Eia !
o Blijf toch zoo koel niet ;
Word milder van zin,
En laat mij, o lieve,
Dijn kamerken in.
Eia !

« Heer ridder in 't harnas,
Nu drijfs du den spot,
De deure staat open
En gaat niet op slot ; —
Eia ! Eia !
Maar eerst moets du kennen
Den weg in te slaan ;
Daar ginds bij de kerke,
Klop daar maar eens aan.
Eia ! »

Die weg is te moeilijk,
o Maagdelijn preutsch !
Maar hang toch de ladder
Naar buiten, zoo heusch. —
Eia ! Eia !

« Neen, ridder, ik vrees dat
Dijn voet heur ontgleed!
Slechts de ingang der kerkdeur
Is zeker en breed.
Eia! »

---

47. Mijn Eiland.

Du lieflijk eiland sluimrend op de baren,
Met bonte bloesems op dijn groenend strand,
Met beukenboschjens rijk aan vogelparen,
Ik minne dij, du bist mijn vaderland!

Du leliebloem, zoo heerlijk in dijn bloeien,
Al staas du in het hert der zee geplant,
Du, in wiens loovertuin nog de Elven stoeien,
Ik minne dij, du bist mijn vaderland!

o Du, wiens golfjens 't morgenpurper halen
Uit gindsche zee, die van den gloed ontbrandt,
Wien de avondzonne kust met zachte stralen,
Ik minne dij, du bist mijn vaderland!

Du bruid der zee, wier bruid'gom soms verwilderd
Van hopelooze min klaagt tot het strand,
Wier beeld in rozendroom staat afgeschilderd,
Ik minne dij, du bist mijn vaderland!

Du lieflijk eiland sluimrend op de baren,
Wien ik de erinring mijner jeugd verpand,
Op dij wil ik den laatsten slaap ontvaren,
En wieg en graf — ik min dij vaderland!

J. WELHAVEN.

---

48. De Geest des Dichts.

Wat in de rijkste tale niet door woorden wordt bericht,
Het onuitsprekelijke verkondigt toch het dicht.

Want uit den strengen taalbouw en der gedachten leest,
Stijgt een ontzwachteld denkbeeld : dat is des dichtes geest.

Hij woonde al in de ziele vòòr de strofe was gevoed,
En 't stedige erts der tale versmolt voor zijnen gloed.

Elk woordekijn doordringt hij, als balsem die stijgt op
Van 't binnenste des roozlaars tot in den oopnen knop.

En schoon de reeks gedachten des dichts hem niet bevat,
Toch is hij tegenwoordig, als geur in 't rozenblad.

Staak dan die oude klacht maar, als maalde niet in der daad
De kunst het gedachtenvonkjen, waaruit een dicht ontstaat.

Want konde 't ook gebonden worden en geprent,
Dan name heel zijn wezen en leven straks een end.

Het wil met geestesvrijheid zweven op woordenzang;
't Vindt in des dichtes rhythmen den kortsten overgang:

Den overgang tot leven in des lezers hert,
Daar zal het weêr ontwaken in wellust of in smert;

Zich voeden en bewegen, en worden als de gloed
Die lag in 's dichters ziele vòòr de strofe was gevoed.

Slechts dan bewaart het dicht ook zijne echte toovermacht;
Het onuitsprekelijke wordt dan in 't woord gebracht.

Beschouw de stille wellust waarvan de dichter leeft,
Terwijl de geest zijns zanges van ziel tot ziele zweeft.

De wind des etmaals heffe zijnen naam de wolken in,
Dat is toch niet het ware geluk voor zijnen zin.

Maar dan, wanneer zijn denkbeeld, 't zij al of niet gevierd,
Een edel binnenste aantrof, en daar herboren wierd.

O breng hem dan de boodschap van dit geestes-voortbestaan,
Want dan kleeft zijnen arbeid een eeuwig leven aan.

VERVOLG DER OVERZETTINGEN.

---

b. Uit het Zweedsch

VAN

BELLMANN, FRANZÉN, WALLIN, TEGNÉR, EUPHROSYNE, GRAFSTRÖM, ATTERBOM, DAHLGREN, STAGNELIUS, VITALIS, VON BESKOW, NICANDER, MELLIN, BÖTTIGER, RUNEBERG.

AAN MIJNE ZUSTER.

CARL MICHAEL BELLMANN.

(1740—1795.)

1. Fredmans Epistel over het portret der vrouwe Bergström in de « Lelie » -kroeg te Torshella (*).

Storm en golven zwijgen reeds,
's Hemelwelfsels matte schijn
Wordt allengs hoe zwakker;
't Vangt reeds aan te dagen,
Wolkjens zwemmen,
Walm en nevel
Bieden 't bleeke zonnestraaltjen.
Schalksche windjens dartlen vrij,
't Venster schudt bij elken zucht,
Esp en ahorn suizen,
Somp en bronne bruisen,
't Berghoen kakelt;
Toom en zadel
Schikt de landman op zijn veulen.
Reeds in den haerd

(*) Het oorspronkelijke is berijmd.

Flakkren zoo hel
Spaanders en rijs,
Splinters en hooi,
En de brijpot is aan 't koken.
Met verwarde kuif
Rookt de pachter reeds
In 't geheim aan zijn tabaksvuur;
En op 't veld daar ginds,
Tegen eenen steen
Leunend, spaait de Dalkarl reeds.

Zie, de kroeger schoeit zich reeds,
Schuurt den brandwijnsketel klaar,
Kijkt in 't glas, en staat dan
Vòòr de deur te lachen;
't Pijpjen gloeit al,
En de grijsaard
Lokt tot zich en kind en knape.
't Besjen op de kar bij 't hek
Houdt de hand om hare kin,
Nu en dan zoo wankelt,
Zuilt zij in en knikt ze;
't Zonvuur steekt reeds,
't Besjen roert zich,
Zij ontwaakt en drinkt van 't stoopjen.
Molen en wiel
Raken aan gang;
Hoor, uit de schuur
Hoordes du klaar
't Eerste slaggedreun des smeders;
Deze, smal en lang,
Met de gloênde tang,
Moedernaakt tot aan de middel,
Tuschen vuur en zand,
Eenen balg ter hand,
Zingt zijn morgenlijk gebed.

Frisch en lieflijk speelt de lucht,
Plant en kruid, de minste bloem
Opent hare knopjens,
Lacht den dauwdrop tegen;
Prachtig rijpt het,
Geuren walmen,
Als vermengd met Zefiers zuchten.
't Woud verschiet van zwart tot blauw,
Berg en heuvels staan gesmukt
Reeds met lam en vaerze;
Kinderkijns en meisjens
Gaan en drijven,
Lachen, neurien,
Roepen hunne kudden samen.
't Leeuwrikjen zweeft
Frisch in de lucht,
't Haantjen des dorps
Klapwiekt en kraait;
Heel de schepping wil ontwaken
Tot vernieuwden glans,
Nieuwe bezigheid;
En opdat er niets ontbreke,
Steeg nu Movitz op,
Nam zijn verwenbord,
Zette bij zijn doek zich neêr. —

Nu, vrouw Bergström! wat ik zie!
Met die bindmuts, lieve Heer!
Borst-tuil op den boezem,
Eenen mop in de armen,
Girandollen,
Parasollen,
Wee den Movitz, zulken hansworst!
Ach, hoe dom! ik lach mij dood;
Zie dien zoon met herdershoed,
Prachtig als wie 't zijn kan,

Met een moesje op 't voorhoofd.
Zonder weêrgâ!
Zie die vetkin
Hangen op dat oude draakwijf!
't Lijf dus omklemd
Steekt zij vooruit.
Broeder, ja fijn
Hebs du Madam
Uit de Lelie afgeschilderd;
Maar geef mij bescheed,
Waarom zit ze met
Eenen vogel in de vuist daar?
Ja 't bescheed is dit,
Dat haar echtevriend,
Vader Bergström, steeds nog leeft!

FRANZ MICHAEL FRANZÉN.

(1772—1847.)

2. Nieuwjaarslied.

Ik zit hier in mijn venster neêr
  En sla den tijdvloed gå :
Hij vaart en vaart, en toch is mij
  Zijn stroom steeds even na.

Daar sterft wel meen'ge bel, wier glans
  Mijn oog pas had gestreeld;
Doch nieuwe wassen er in 't kort
  Met ook dat wolkenbeeld.

En ook dat valsche? — Ja, laat vrij
  De bellen maar vergaan :
't Licht dat zij breken, straalt nog voort
  En klimt ter hemelbaan.

'k Zit met de hand aan mijne wang
  Hier stil en kalm gezind,
En zie de nieuwe zeilen na,
  Die zwellen voor den wind.

En meen'ge kiel die kortlings voer
  Met schuim en golfgeraas,
Roeit nu heel zachtjens uit den weg,
  En niemand merkt de plaats.

Wel zalig hij die slechts van ver'
Beschouwt der waereld gang,
En zijnen arbeid stil volbrengt
Met vrolijkheid en zang.

Hij weet niet dat de tijd vervliegt
Dan op den toren maar,
En tot het nieuwe jaar zegt hij :
Ha! bist du dan reeds daar?

---

3. Het Knaapjen.

« Mama! zie eens wat branden daar
Veel lichtjens aan den hemel!
Maar elken avond ook, niet waar,
Is 't Kerstmis in den hemel?

Daar woont mijn zalig zusjen kleen
En speelt met Godes engels;
Daar kom ik ook nog eenmaal heen,
Wij zelven worden engels. »

Zoo zegde Klaas, een kleine snaak,
En zag naar 's hemels sterren,
Maar sinds vergat hij de engels vaak
Voor de ondermaansche deernen.

---

4. De eenige Kus.

Du vaars dan weg, en laats mij op den oever,
Daar als een beeld te staan, te zien naar dij.
Reik uit de sloep nog eenmaal mij dijn handjen,
En lach nog eenmaal uit de huif tot mij.

Ze zijn voorbij, die hemelsch zoete tijden,
Toen ik soms dijn vertrek al sluipend zocht;
Toen slechts het ruischen dijner zijdne kleeding
Mij, wachtend op den teen, bekoren mocht.

Toen slechts de geur der bloem die du verpleegdes,
Ik weet niet wat al liefdrijks sprak tot mij;
Tot dat du kwaams, en 'k dij verrukt ontmoette,
En stom daar stond, slechts van te zien naar dij.

Ze zijn voorbij; — ik zal dij niet meer hooren,
Nu bij dijn raam en dan bij dijn klavier;
Niet buigend over dijnen stoel, die haarlok
Meer raken, als zij nedervalt met zwier.

Slechts éénen kus, den eersten en den laatsten,
Och schenk mij dien, den vriend van overlang.
'k Zie uit dijne oogen eene trane breken;
Sta toe dat ik die afkus van de wang.

Dijn trotsch geslacht zal 't zien, en mij vergeven;
Slechts dit kans du nog mijner liefde biên.
Een kind gelijk, zal 'k henengaan en weenen,
En dij herdenkend, nooit meer wederzien.

Ach! zals ook du mij ginder nog herdenken?
Doch neen! vergeet me, en wees gelukkig, du!
En ik? — Mijn leed zal wel zich zelf verkorten.
Tot dan lacht dat, slechts dat, mij zalig toe.

JOHAN OLOF WALLIN.

(1779—1839.)

5. Uit den « Doodsengel. » (*)

Gij Adams kroost, van der aerd' geboren,
Die tot der aerde straks wederkeert!
Ge zijt de mijnen, ge zijt des doodes,
Sinds dat de zonde ter waereld kwam.
Ik sta in 't oosten
En reik in 't westen;
En duizend stemmen,
Gij Tijdes gasten!
Draag ik tot u met des Heeren woord
Door lucht en vlam, zee en aerde voort.

Gij bouwt en woont als de muschjens wonen
In 't gindsche zomerig groene woud.
Zij zongen blijde, zij zaten rustig
In 't schaduwloover der boomen korts:
Maar al die nestjens
Weêrstonden gaar niet,
Als hunne vesten
Voor 't stormweêr vielen —
En uit was 't zingen, geen zong er weêr,
En geene vreugde weêrklonk er meer.

Gij zweeft zoo licht in der dansen reien,
Gij juicht zoo woest in uw feestgelag,
De myrthe bloeit, en de snaren klinken...
Maar ik treed over den drempel heen.

(*) Het oorspronkelijke is gansch berijmd.

Dan houdt de dans op,
De toonen zinken,
De kransen dorren,
De bruid verbleekt dan,
En *smert is 't einde*, als 't de Schrift betracht,
Van *alle vreugden* en glans en macht.

Ik ben de machtige, ik ben de sterke,
Tot dat een sterkre komen zal.
Op hooge rotsen, in diepe kloven,
Is 't steeds mijn geest die er killig suist.
De aanstekingsluchten
Die landen rein'gen,
De pijlen die ik
Des avonds uitzend,
Die slaan hunne offers in zegepraal,
Trots muur van koper, trots schild van staal.

Ik hul de wiek in den noorderstormwind,
En rol de donzige baar naar 't strand.
Ik breek de vormen der staatssystemen,
En wring den drig uit des dondraars hand.
Ik jaag als wachter
Des nachts sinds eeuwen;
En menschenlevens,
En daân en dagen,
Die golven bruisen voor mijnen voet,
Tot 't laatste golfken zich leggen moet.

Bij mij verliezen vernuft en wapens,
Noch kunst noch wijsheid bestaat vòòr mij.
Ik schenke vrijheid der slavernije,
En boei des dwingelands wille vast.

Den strijd beheersch ik —
En heeren vallen ;
Zij liggen neder
Zij liggen allen,
Wijl niet de alarmtrom hen wekken zal,
Maar eerst des Oordeels bazuingeschal.

Ge zijt gekomen, gij zult vertrekken;
Hier hebt gij immers noch heim noch huis :
Gij zult gaan wonen in de enge stedc,
Waar zon noch mane geen licht verspreidt;
Het wapenteeken
Wordt daar verbroken,
En uit het dagwerk
Verlost de moede,
Des kerkers kluisters, des herten band,
Verbreekt al spoedig de zelfde hand.

. . . .

Dan zijn de tranen gewischt voor immer,
Dan zijn de wonden voor goed geheeld...
Niet meer op stapels van lijk en baren,
De fakkél neêr en gebluscht, sta ik.
De fakkel keer ik —
En steek ze weder
Te zelfder tijd aan
Met 's Levens vlamme,
En, eeuw'ge Seraf, meng mijnen toon
In uwen lofzang vòòr 's Heeren troon.

ESAIAS TEGNÉR.

(1782–1846.)

6. De Vloed.

Ik zit hier bij de bron des vloeds, en stilkens
Beschouw ik 't hemelkind, dat lief en frisch
Daar in de wieg der rots nog ligt te rusten,
En 't wolken zuigt, dat zijne moeder is.

Maar in het woud, daar wast de godenkweekling,
En hijgt reeds van verheevnen daden-dorst.
Hij wiegt de zonne reeds, hij wiegt de mane,
Met eeuw'ge zeenzucht in de jonge borst.

Maar niet meer drijft hij onder 't loof der pijnen,
Niet tuschen de enge bergenwanden meer.
Wat jaagt hij woest nu naar der dalen steenen!
Wat hupt hij wild nu van de klippen neêr!

Kom meê! kom meê! roept hij tot elke beke,
Hier brandt de zon, hier wordt het zand dijn graf!
Gij, broeders, komt! Door velden en door dalen
Voer 'k allen u tot onzen oorsprong af.

Des regens zonen hooren dat en volgen
Den jongen avontuurder murmlend na.
Gelijk eens konings hert zwelt zijne bare,
En woud en klip stort in zijn bed weldra.

Nu treedt de zegeheld neêr op de vlakte,
Met 't blauwe heer, gehuldigd door elkeen.
Zijn geest verkwikt de dorgebrande velden,
Hij laat hun zijnen naam, en vaart weêr heen.

Des dichters zangen klinken tot zijne eere,
En schip en mannen ziet men met hem vliên.
Tot gast ontbieden hem de rijke steden,
En bloemenweiden kussen zijne kniên.

Maar niets stoort zijne vaart, terwijl hij schichtig
Langs guldne torens, rijke velden zwerft;
Gedurig spoedt hij voort, tot dat hij eindlijk
Zich in zijns vaders armen werpt, en sterft.

---

7. De Trekvogels.

Zoo heet schijnt de zonne op de Nijlbare neêr,
De palmboomen geven geen lommer meer.
Daar vat ons 't verlangen naar vaderlandsche oorden,
De tocht wordt verzameld. Naar 't Noorden! naar 't Noorden!

Diep onder de voeten zien we als op een graf
Op groenende landen en 't golvenblauw af,
Waar onrust en stormen elkander vertolken;
Maar wij varen vrij met de hemelsche wolken.

En hoog tuschen rotsen daar ligt een gewest;
Daar slaat onze schaar neêr, daar maken we ons nest.
Daar leggen wij eiers in zalige wonne,
Daar broeien wij ze uit in de middernachtszonne.

Geen jager klimt op tot ons vredelijk dal.
Daar houden goudvleugelige Elven hun bal.
't Groenmantlige boschnimfjen dwaalt er, en dwergen
Bewerken hun goud in het herte der bergen.

Maar weêr op de rotsen is Windswale(*)'s zoon
Met sneeuwige, klappende wieken gevloôn.
Zie! de elsdruiven gloeien, de hazen verruien,
De tocht wordt verzameld. Naar 't Zuien! naar 't Zuien!

Naar lauw warme baren, naar groenende kust,
Naar lomrige palmen staat weêr onze lust.
Daar rusten wij uit aan de watrige boorden,
Daar haken wij straks weêr naar noordelijke oorden.

---

8. Uit de « Nachtmaalkinders. »

Zie, reeds klepten de klokken, de weemlende schaar was verzameld
Ver van uit dalen en berg, om het heilige woord te vernemen.
Hoor! want nu bruisen op eenmaal de machtige toonen des orgels,
Zweven als stemmen van God, als onzichtbare geesten in 't ronde.
Als in de wolken, Elias, wanneer hij den mantel van zich wierp,
Zoo ook verwierpen de zinnen hunne aerdische dracht, en meteenen
Viel de vergadering in, en zong een verrukkelijk loflied
Van den hoogen Wallin, van de Davidsharpe in het Noorden,
Stemmend in Luthers koraal; en die zang op geweldige vleugels
Nam elks levende ziele en hief haar in stilte ten hemel,
En elks aanzicht scheen als des heiligen aanzicht te Thabor.
Zie, daar trad in de kerk nu de waerdige priester en leeraar.
Vader, zoo noemde men hèm, en dat was hij ook; christelijke eenvoud
Kleedde van 't hoofd tot den voet de zeventigjarige grijsaard.
Vriendelijk zag hij er uit, en zoo vrolijk als de engel der boodschap

(*) Windkoelte, de God des koelen Winds: de herfst. Windswales zoon: de winter.

Ging hij de scharen voorbij, maar een mijmerende ernst daarnevens
Lag op zijn voorhoofd zoo klaar als op mossige graven een zonschijn.
Als in den ingevingstond (een avondrood dat verbleekt nog
Schemert in 's menschen ziel sinds den eersten dag van de schepping)
's Hemels vriend, of de kunstnaar, zich immer Johannes te Patmos
Voorstelt, hoog met de blikken ten hemel, zoo scheen ook de grijsaard,
Zóó was het glansen der oogen, en zóó ook het zilver der lokken.
Heel de vergadering rees dan op in genummerde banken.
Maar met hertlijke blikken wenkte de grijsaard rondom zich
Groetnis en vrede toe, en verdween in den binnensten koorgang.

Simpel en feestelijk voorderde nu de christlijke godsdienst,
Zangen en beên en ten slotte de gloeiende rede des ouden.
Menig bewegelijk woord en vermaan, uit het herte genomen,
Viel op het volk als de dauw van den morgen, als brood der woestijne.
Dan, als dit alles voorbij was, trad de leeraar het koor in,
Ginds door de jongren gevolgd. Rechts waren de knapen gerangschikt,
Ranke gestalten met lokkige haren en rozige wangen.
Maar links af van hen, stonden de bloeiende trillende leliën,
Als met des morgenroods tint besprenkeld, de zedige deernen,
Vouwend de handen tot bidden en de oogen ten gronde gevestigd.
Alsdan begon men met vragen en antwoord; doch in den eerste
Spraken de kinders met haprende en staamlende stem, maar des grijsaards
Vriendlijke blikken herstelden ze allengskens, en de eeuwige waarheên
Vloten als golfjens der bronne zoo klaar van onschuldige lippen.

(9-11.) Uit de « Frithiofs Zage. »

Frithiof en Ingeborg waren door hunne ouders, den boer Thorsten, wapenmakker des konings Bele, en dezen laatsten, aan elkanderen verloofd. Na Bele's dood wordt Frithiof echter honend afgewezen door Helge en Halfdan, broeders zijner verloofde; uit wederwrake ontzegt hij hun den steun zijns arms. Uit vreeze voor den gebuurkoning Ring wordt Ingeborg in Balders tempel opgesloten, waar de geliefden elkander aantreffen. Op Ingeborgs aandringen belooft Frithiof op

het algemeene Volksding nogmaals om hare hand te verzoeken. Den uitslag hiervan vermeldt hij in den 8n zang.

9. Frithiofs verzoek.

Ik ging naar 't Voksding op den gravenheuvel,
En rond diens groene zijden, schild bij schild,
En 't zwaerd ter hand, zag ik des Noordens mannen
Daar, de eene kring-rij binnen de andre, staan
Tot boven toe; maar op den rechtersteen
Zat als eene onweêrswolk dijn broeder Helge,
De bleeke dwingland met de duistre blikken;
En nevens hem zat Halfdan, als een kind
Gedachtenloos te spelen met het zwaerd.
Toen trad ik voor en zegde : « de oorlog staat
En slaat op 't heerschild nabij onze grenzen;
Dijn rijk, o koning Helge, is in gevaar;
Geef dijne zuster mij, en ik verleen dij
De hulp mijns arms, die dij kan nuttig worden.
Laat tuschen ons de wrok vergeten zijn!
Die voedde ik ongaern tegen Ingborgs broeder.
Wees billijk, koning, red op eene maal
Die guldne kroone en dijner zuster herte!
Hier 's mijne hand. Bij Asa-Thor, het is
Voor 't laatst dat ik ze dij verzoenend aanbied. » —
Toen klonk het luid op 't Ding. En duizend zwaerden
Beklopten hunnen bijval op de schilden;
Die wapenklang vloog in de lucht, die blijde
Der vrije mannen bijval tot het recht dronk.
« Geef, geef hem Ingeborg, de ranke lelie,
De schoonste die er woont in onze dalen;
Hij is de beste degen uit ons land,
Geef, geef hem Ingeborg! » — Mijn voedstervader,
Die oude Hilding, met den zilverbaard,
Trad voor en hield nu eene wijze rede,
Met korte spreuken, klinkende als een zwaerdhouw;

En Halfdan zelf hief uit den koningszetel
Zich op, als om met woord en blik te smeeken.
't Was al vergeefs; verspild was elke bede,
Gelijk een zonschijn op de klip verkwist,
Die niet het minste kruidjen uit haar hert lokt;
En koning Helges aanzicht bleef als 't was,
Een bleek Neen op 't gebed der menschlijkheid.
« Den boerenzone (zegde hij verachtlijk)
Kon 'k Ingborg geven, maar de tempelschenner
Schijnt voor de Waalhalsmaagd mij niet geschikt.
Hebs du niet, Frithiof, Balders vreê verbroken,
Zaags du niet mijne zuster in den tempel,
Toen zich de dag verstak voor dijne saâmkomst?
Ja ofte neen! » Toen galmde een luide roep
Van uit den mannenkring : « zeg neen, zeg neen!
Gelooven zullen wij 't, wij vrijen voor di,
Du Thorstens zoon, zoo goed een koningszoon;
Zeg neen, zeg neen, en Ingeborg is dijn! » —
« 't Geluk mijns levens hangt maar van één woord af
(Zegde ik), maar vrees daarvoor niet, koning Helge!
Ik wil mij niet ter Waalhal vreugde liegen,
En niet tot die der aerd'. 'k Zag dijne zuster,
Ik sprak met haar, ja, in des tempels nacht;
Maar Balders vrede heb ik niet verbroken. »

10. Frithiofs afscheid.

Frithiof wordt veroordeeld om bij den jarl Angantyr op de Orkaden eene schatting te gaan lichten, welke deze woeste krijger geweigerd had. De banneling stelt Ingeborg voor om met hem naar eene der schoone eilanden Griekenlands te vluchten. Daar zij zulks weigert, biedt hij heur een koel vaarwel, waarop Ingeborg antwoordt :

O Frithiof, Frithiof, moeten wij *dus* scheiden?
Hebs du dan geenen vriendenblik te geven
Aan dijne speelnoot, geene hand te reiken
Aan de ongeluk'ge die du eens bemindes?

Meens du, dat 'k hier op rozen sta en lachend
't Geluk mijns levens van mij afwijs,
En zonder smerte uit mijne borst de hoop
Verban, die samen opwies met mijn wezen?
Waars du niet mijnes herten morgendroom?
Elk heil, dat ik gekend heb, heette Frithiof,
Al wat het leven grootsch en edels heeft,
Nam dijne wezenstrekken voor mijn oog aan.
Verduister niet dat beeld voor mij, bejegen
De zwakke niet met hardheid, als zij offert
Wat heur het duurste was op 't aerderond,
Wat heur het duurste blijft in Waalhal's zalen!
Dat offer, Frithiof, is wel zwaar nogtans;
Een woord ten trooste mocht het wel verdienen.
Ik weet dat du me lief hebs, heb 't geweten,
Van als mijn wezen nauw begon te dagen,
En dijner Ingeborg gedachtnis volgt dij
Nog menig jaar nadien, waarheen du vares.
Maar 't krijgsgerucht verdooft de smerte dra,
Vervliegen zal zij op de wilde baren,
Zij durft niet zitten op de bank des kampers
En bij den drinkhoorn, vierend zijne zege.
Slechts nu en dan, wen in de rust des nachts
Du nog vervloogne dagen overzies,
Dan zweeeft daartuschen wel een zacht-bleek beeld;
Du kens het wel, want zie, het groet dij toe
Uit dierbre streken; 't is het beeld van haar,
Der bleeke jongvrouw binnen Balders hage.
Du moets het niet verjagen, alhoewel
Het treurig blikt, maar fluistren in zijn oor
Een enkel minzaam woord; de nachtwind zal 't
Op trouwe wieken tot mij overvoeren,
Dat zal mijn troost zijn, 'k heb er geenen andren! —
Daar 's niets voor mij dat mijne droefheid stoort;
In alles wat me omgeeft, heeft ze eene voorspraak.

De hooge tempelwelfsels spreken slechts
Van dij; en 't beeld des Godes, dat moest dreigen,
Draagt dijne wezenstrekken, als de maan schijnt.
Zie 'k naar de zee, daar zwom dijn kiel en sneed
Door 't schuim den weg tot haar die wachtte op 't strand.
Zie 'k naar het woud, daar staat zoo meen'ge stam
Met Ingborgs runen in de schors gesneden;
Nu wast de schors weg en mijn naam vergaat,
En dat beduidt den dood, vermeldt de zage.
Ik vraag 't den dag, waar hij di laatstmaal zag,
Ik vraag 't den nacht, maar beiden zwijgen stil,
En zelfs de zee, die dij mocht dragen, antwoordt
Op mijne vraag met eenen zucht aan 't strand.
Met de avondscheem'ring zal ik eenen groet
Dij zenden, wen zij zinkt in dijne golven,
En 's hemels schepen, of de wolken, zullen
Aan boord de weeklacht der verlaatne nemen.
Zoo zal ik zitten in de vrouwenwoon,
Als eene weêuw in rouw van 's levens vreugden,
Geknakte lelien stikkend in mijn doek,
Tot eens de lente een doek weeft, en het vol stikt
Met beetre, schoondre lelien op mijn graf.
Maar als 'k de harp neem om in diepe toonen
Mijne eindelooze smerten uit te zingen,
Dan berst ik los in tranen, zoo als nu. —

11. Frithiofs wederkomst.

Frithiof wierd door den jarl der Orkaden goed ontvangen. Terug komende vindt hij zijne hoeve en have verbrand; zijn voedstervader Hilding legt hem uit, dat dit het werk van Helge was, toen hij vòòr Ring vluchtede, en dat de broeders, om den vrede te sluiten, hem Ingeborg gegeven hadden, die thands zijne bruid is. Op het hooren dezer onzalige boodschap, vaart Frithiof in wanhoop uit: (De volgende verzen zijn oorspronkelijk berijmd.)

« O vrouwe, vrouwe! » zoo sprak nu Frithiof,
« Het eerste denkbeeld dat Loke voedde,

Was eene leugen, en die zond hij
In vrouwenvorm naar het aerdrijk toe.
Blauwoogsche leugen met valsche tranen,
Die ons bekoort steeds en ons bedriegt steeds,
Hoogborst'ge leugen met rozenwang,
Met deugd van lent'-ijs en trouw van wind;
In 't herte huizen bedrog en hoogmoed,
En meineed danst op de frische lippen. —
En toch, hoe was zij den herte duur.
Wat was, wat is ze mij dierbaar nog!
Ik kan zoo verre terug niet denken,
Of in het spel was ze mijne mate,
'k Ken geene daad, die ik ooit bezon,
Waarbij ik haar niet als prijs herdacht.
Als stammen saâm uit den grond gewassen,
Slaat Thor den eenen met 's hemels vlamme,
Dan sterft ook de andre; maar bloeit er een,
Dan kleedt ook de andre zich in het groen.
Gemeenzaam waren ons vreugde en kommer,
Ik kan mij moeielijk eenzaam denken.
Thands ben ik eenzaam. Du hooge Waar,
Die met de griffel rond de aerde vaars,
En eeden neêrschrijfs op guldne bladen,
Laat staan dat kluchtspel, laat staan dat schrijven!
Met leugens teekens du vol dijn blad,
En dat is jammer voor 't trouwe goud.
Een dicht geheugt mij van Balders Nanna;
Maar waarheid woont niet op 's menschen voorhoofd,
En niet de trouw in des menschen borst —
Toen Valschheid leende mijne Ingborg's stem,
Die stem, als 't windjen op bloemenweiden,
Als 't harpgetokkel van Brages snaren.
Ik wil niet luistren naar 't harpgeluid,
'k Wil niet herdenken de ontrouwe bruid.
Waar stormen dansen, daar wil ik volgen;

Bloed zals du drinken, du waereldbare!
Waar eene kling zaait het zaad des grafs
Op berg, in dalen, daar wil ik heen.
Mischien ontmoet ik wel eenen koning,
't Lust mij te zien of ik hem verschoone.
Mischien ontmoet 'k onder 't schildgerucht,
'Nen jongen knape met liefde in 't hert,
Zoo eenen nar, die op trouwe en eer steunt,
Dien zal 'k uit deerenis nederhouwen,
Dien wil ik sparen, om éénen dag
Beschimpt, verraden te staan als ik! » —

« Hoe toch het jeugdige bloed kan koken, »
Sprak de oude Hilding, « hoe wel behoeft het
Gekoeld te zijn door der jaren sneeuw,
En onrecht does du der eedle maagd.
Beschuldig niet mijne voedsterdochter,
Beklaag de Norne, wier gramme lotsspraak
Geen mensch verandert; als onweêr valt
Zij uit den hemel op 's aerdrijks zoon.
Wel hoorde niemand der edle weeklacht,
Zij zweeg, als Widar der godenzage;
Zij treurde stil, als in 't zuiderwoud
De tortelduive wier gaaiken stierf.
Voor mij ontsloot zij nogtans haar herte,
Daarbinnen woonde een oneind'ge smerte.
De watervogel die wordt gewond.
Duikt ijlings grondwaarts; dat is zijn troost.
Opdat geen dag in de wond zoû gloeien,
Des blijft hij onder, en daar verbloedt hij;
Zoo zonk in nacht hare smerte neêr,
Ik weet alleen wat de sterke leed... »

Vervolgends legt de oude uit, hoe zij zich voor de rust des lands opgeofferd heeft, en welke stille, maar diepe smert haar verteerde. Het is juist Balders feest. Frithiof begeeft zich naar den tempel, werpt de geldbeurs in Helges gelaat, dat dezes tanden daardoor verbrijzeld worden, vliedt en wordt wijking. Na drij jaren zwervens, keert hij weder aan het hof van Ring, en verkrijgt Ingeborg na den dood dezes konings.

EUPHROSYNE (JULIA CHRISTINA SWÄRDSTRÖM).

(Geb. 1785.)

12. Het Bedelaartjen.

Eenzaam en vergeten ijl ik
Langs der heide donkre paân,
Om mij bang te maken, schuilt de
Schaduw achter steen en blaân. —
God, du mins de kinders teêr!
Zie op mij, die klein ben, neêr!

Moeder sluimert onder de aerde,
Hoort des knaapjens klacht niet meer;
Leêg staat 't hutjen op den heuvel,
Koud valt daar de vorstwind neêr;
In den winternacht zoo lang
Klinkt der uilen klaaggezang.

Vroeger, vroeger klonk daarbinnen
Avondpsalm bij haerdsteêbrand;
Voor des kindjens vergenoegen
Zorgde Moeder's nijvre hand.
Niemand spint en geeft mij weêr
Nieuwe zondagskleeders meer.

Niemand zucht wanneer ik weene,
Geen verblijdt zich wen ik lach;
Waar ik trede, zegt mij niemand
Dat ik wederkomen mag —
Ach! zoo eenzaam te allen stond
Dwaalt slechts een kabouter rond.

Spoedig, loop! weldra bereiks du
Eene mild ontslootne plaats;
Schoon de vlamme niet meer flakkert
In het hutjen waar du baads
Elken avond, en zoo warm
Slieps in dijner moeder arm.

't Maantjen, half gehuld in wólken,
Is mijn leidlicht zacht en kuisch,
Schuchter naak ik gaard en dorpen,
Vensters glinstren in elk huis;
Kinders dansen blijde en frisch
Rond den opgedienden disch.

Ach! doe op voor 't arme knaapjen,
Duister is de hemel strak;
Daar verheft, in 't koude nachtruim,
Zich mijn sterrenvlammig dak....
Laat mij sluimren, onvervaerd,
Slechts op dijnen harden haerd!

ANDERS ABRAHAM GRAFSTRÖM.

(Geb. 1790.)

12. De Harpe.

In 't eenzame stulpjen, eens avonds koud,
Trad Gunnar het bosch uit met schorsvoêr;
Tot brood zal 't gebakken met koren of grut;
Maar ach! niet een meelstofjen was in de hut,
Geen aarken hoe klein op den dorschvloer.

Twee kinderkens kwamen hem nu te gemoet,
Met kleurlooze wangen — die armen! —
« Geef, vader, ons brood! want wij hongren te gaâr;
Ach! geef ons, als 't zijn kan, een beetjen maar! »
«« Ik heb niets, laat God zich erbarmen! »»

« Toen moeder vertrok met de zwarte baar,
En toen men die kist van haar plaatste
Daar ginds in den hof die de kerk omvat,
Gaafs du ons een koekjen, van tranen doornat,
Zeg, vader! zeg was dat het laatste? »

«« Ach, kinders! ik kan u niets geven van daag;
Maar God zal ons straks wel bezorgen
De hulp die wij wachten van zijnen wil.
O, weest dan als ik maar te vreden en stil!
Want mogelijk bakken wij morgen. »»

Toen langde hij van den bemosten wand
De harpe af -- wat macht in die snaren!
De hongrige kleinen klagen niet meer;

Op magere kaakjens glanst vrolijkheid weêr,
Het spel doet de smerten bedaren.

Het aanzicht gewend, om de tranen niet,
En niet zijnen angst te verraden,
Zoo speelt nu de vader een deuntjen blij';
De kinders, zij dansen, de tijd gaat voorbij —
Tot beide in den slaap zich verzaadden.

Bij 't strooiene bed, waar zij sluimerden nog,
Daar bad hij : « o God, uit den noode
Bevrijd hen toch, du, aller lijdenden Heer! » —
't Geschiedde, want nimmer ontwaakten zij meer :
Bevrijd waren zij — in den doode.

PER DANIEL AMADEUS ATTERBOM.

(Geb. 1790.)

14. Maaiersiied.

Wanneer men in der hitte walm
Gemaaid heeft gansch den dag,
En tuschen torens aar en halm
Zijn dakjen schouwen mag,
O avond, zacht en goed!
O liefde's vrede zoet!
    Zoo voer mij, du,
    Mijn meisjen toe —
O avond, zacht en goed!

Wanneer de koornmijt voor den brand
Der zonne ons schaduw gaf,
Zwoer ze op de garve, in mijne hand,
Mij trouw tot in het graf.
O akkerveld zoo groen,
Waar 't antwoord klonk alstoen!
    « Wees mijne gå! »
    « O ja! o ja! »
O akkerveld zoo groen!

Wat heerlijk loon den arbeid paait!
De zeisen brengt gewin;
Als zij nog eenmaal de aren maeit,
Gaat onze bruiloft in.
O tijd van oogst en vreê,

Hoor onzer beider beê,
Kom straks! — « O ja! »
Met koorn! — « Ja, ja! »
O tijd van oogst en vreê!

---

15. Avondgroet.

« Roosjen! » — komt de vlinder vragen
In den donkren avondstond, —
« Waarom kwam ons 't afscheid plagen,
Toen wij 't zonlicht vlieden zagen?
's Nachts eerst durft de trouw het wagen
Om te heil'gen haar verbond. »

't Roosjen weent bij dit verklaren :
« Vlucht Papilio! van mij;
Duisternis kan nawee baren,
Kusjens lokken veel gevaren....
Laat mij tot den dag ze sparen,
Sluimren, droomen slechts van dij! »

Luna ziet met glansmilde oogen
Op eene aerde duur voor haar;
Tot zijn liefjen, opgetogen,
Komt Papilio gevlogen,
Fluistert door de doornenbogen :
« Schoone, ontwaak, de dag is daar! »

CARL FREDRIK DALGREN.

(1791—1844.)

16. Lentelied.

Nu is 't de lieflijke lentetijd,
Nu alles buiten wil groeien,
De luchtjens suizen zoo warm en blijd',
De spreeuwboom is aan het bloeien,
Op bloemen wiegelt de guldne vlinder,
De zwane zwemt met de jongen ginder
In 't blauwe nat.

De hooge zonne vol gloed en kleur
Komt heel den dag ons streelen,
Zij drinkt en dauwwijn en rozengeur,
En hoort der vogelen kwelen.
De koekoek laat uit der linden kroonen
't Gejuich weêr hooren van zijne toonen
In 't groene woud.

Wat lustig leven zich ommeroert
En uit de windekens wasemt!
Elk blad kan spreken, de klip zelfs hoort,
Het bloemenheuveltjen asemt.
Daar weent de bronne, daar zucht het broedjen,
Daar zingt het golfken, daar speelt het vloedjen
Zijn murmellied.

Kom herderinne, reik mij de hand,
Kom in den buiten nu troonen!
Met honderdduizender bloemen band
En kransen zal ik di kroonen.
En wils du dan mij geen kusjen sparen,
Zoo mag ik bergen en dal 't verklaren :
't Is lente thands!

ERIK JOHAN STAGNELIUS.

(1793—1823.)

17. De Nekker.

’t Avondpurper siert de transen,
De Elven op de weide dansen,
En de Nekker stemt de snaartjens
Op der beke zilverbaartjens.

’t Knaapjen aan het strand verscholen
Tuschen wilghout en violen,
Hoort de zoete waterklachte,
En nu roept hij in den nachte :

« Arme grijsaard! waartoe spelen?
Kan dat alle smerten heelen?
Vrij beziels du woud en meeren,
Words toch nooit een kind des Heeren! »

« ’s Hemels nacht van manestralen,
’s Edens bonte bloemendalen,
Glansende Engels, in den hooge —
Nooit aanschouwt ze wel dijn ooge. »

De oude weent zoo droef en teeder,
Duikt in zijne bare neder,
En geen Nekker stemt de snaartjens
Ooit meer op de zilverbaartjens.

VITALIS (ERIK SJÖBERG).

(1794—1828.)

18. Verzaking.

Waarom zoû 'k mijne smert niet blijde aanvaerden?
Zij is een engel uitgestuurd door God.
Waarom zoû ik den goeden Vader vragen,
Weshalf zij draagster is van zijn gebod?

Gelijk een vogel onder moeder's vleugels,
Zoo vlij 'k op hare borst mij neêr tot rust,
En komt de dood dan ook met duizend pijlen,
Toch win ik, en die zege is mijne lust.

Als eene duif verheft zich zacht de bede
Tot in mijns Vaders sterrenwelvig blauw,
En, ziet ze mijnen Vader op den lichttroon,
Dan fluistert zij hem in het oor getrouw:

Laat dij het offer mijnes wils behagen!
O du, die in het diepst mijns herten leefs!
'k Wil mijnen kelk van dij met liefde nemen,
Gelijk du hem uit loutre liefde geefs.

VON BESKOW, BERNHARD, VRIJHEER.

(Geb. 1796.)

19. Uit « Torkel Knutson. »

De rijksbestuurder Torkel Knutson had, onder koning Birgers minderjarigheid, het land met kracht en geluk beheerd, alsmede deszelfs grenzen verwijd en zijne welvaart verhoogd. Op aanstoking der priesteren, tegen welke hij streng geweest was, wierd hij in hechtenis genomen door den mondig gewordenen Birger, en gehalsrecht in 1306.

VIJFDE BEDRIJF.

(Een kerker, welks achtergrond met een zwart voorhangsel afgesloten is.)

Elfde tooneel.

TORKEL KNUTSON

(ziet in het ronde.)

Als deze stomme muren konden spreken,
Wat al geheime biechten zij verrieden!

(Nadert den muur.)

Hier hebben de rampzaal'gen, welker woonplaats
Ik voor eene uur tijds erfde, hunne namen
Gegriffeld. — Hoe de mensch toch altijd ijvert
Zich zelven te overleven! De eene teekent,
Vòòr 't oog der waereld, zijnen naam in 't jaarboek,
En de gevangene op den muur zijns kerkers.

(Beschouwt de namen.)

Ik ken niet éénen naam van al die duizende,
Besproeid met tranen. Kalm is mijne borst. —
Staat daar het beeld niet eener koningskroone,
En verder « Erik, zoon van Waldemar? » —
'k Brak zijne kluisters. — Een'ge woorden volgen...

(beschouwt het inschrift nader.)

« Gezegend hij, die mij de vrijheid schonk! »
Een machtig woord uit eens rampzaal'gen mond :
O Birger, 'k ruilde 't niet voor dijne kroone. —

(Wandelt rond.)

Onschuldig sterven? — Wie kan dat wel zeggen? —
't Is eene lastering. — Voor menschen schenen
Er velen schuldloos; maar wie is 't voor God? —
Want heerschzucht — trotschheid — zucht om uit te blinken —
Onbuigbre zin — verachting jegens andren —
Die feilen had 'k — zij wekten tegen mij
Zoo meen'gen vijand op. — 'k Heb hunnen haat
Met hoon getrotst. — Nu is 't vergeldingsuur
Genaakt. — Die ik verdrukte, vordren thands
Het hoofd des trotschen heerschers tot verzoening. —
Mischien ging ik te ver'. Wellicht was nog
De tijd niet rijp. Een oude wijsgeer zegde,
Dat sloot hij in de hand heel 's aerdrijks waarheid,
Hij zich wel wachten zoû die hand te ontsluiten.
De lafaard! Wat is wel die waarheid waerd,
Die iemand met zijn leven niet wil koopen? —

(Eene klok klept.)

Ik hoor! 'k Zal 't licht des lichts niet meer aanschouwen
In duistre beeldtenis, maar oog aan oog.

(Bedekt zijne oogen met de hand.)

Eene onbekende waereld opent zich. Op 't strand
Waar straks verzwondne vrienden mij begroeten,
Daar reikt een pas geborene engel mij
Een kinderhandjen — of ik dat ook ken!
Doch! — in des engels oog glanst eene traan —
Ja, uit den hemel zien wij zelfs terug
Op wie zoo troosteloos hier staat bij 't graf,
En zoeken — eene moeder — eene gade.

CARL AUGUST NICANDER.

(1799—1839.)

20. De Levensbaar.

Mijn leven is juist
Een golf, die gezwind
Voorbijschiet en ruischt
In strijd met den wind.

Als 't stil is op zee,
En 't windeken rust,
Dan wiegelt zij meê
Naar 't strand, dat zij kust.

Dan legt zij zich neêr,
En sluimert daar in.
Zij toont zich niet meer,
Maar leeft niet te min.

Der maatlooze bron
Is zij maar een drop;
Toch schijnt er de zon
Weêrspiegelend op.

---

21. De Avond.

Wees welkom, wees welkom, du klare,
Du liefelijke Avondstond zoet!
Dat vrij nu de zorg mij ontvare;
Du maaks mij zoo zalig en goed.

Een Engel op glansende veder,
Zoo brengs du van hemelsche kust
Den vreê tot de levenden weder,
En schenks ook der aerde weêr rust.

Du staas tuschen Daglicht en Duister
En hebs di verzoenend verklaard;
Op 't spieglende water, met luister,
Versmelts du en hemel en aard'.

Der eiken verhevene toppen
Versiers du met flikkring dijns gouds;
Mild laafs du der bloemekens knoppen
Met geurige tranen des dauws.

De vogelkens vrij en te vreden,
Die nimmer de hope ook bedroog,
Weêrhalen de zangrigste beden
In 't dal, in het woud, en omhoog.

Laat vrij maar de schemering kwijnen,
De nacht is den geest wellekom;
Laat vrij maar de zonne verdwijnen,
Of keert ze niet morgen weêrom?

Op purperne wolkjens zoo blinkt ze,
Der sterflingen hope gelijk;
Want nauwlijks in 't westen verzinkt ze,
Of staat weêr in 't oosten te prijk.

Dat vrij nu de zorg ons ontvare;
Du waaks op ons heim en gemoed.
Wees welkom, wees welkom, du klare,
Du liefelijke Avondstond zoet!

GUSTAF HENRIK MELLIN.

(Geb. 1803 te Revolax in Finland.)

22. Uit : « Hjalmar en Ingeborg. »

Volgends deze zage, was Hjalmar de krijgsbevelhebber des Zweedschen konings Ane; na eenen drijdaagschen proefkamp met Orwar Odd, eenen Noorschen koningszoon, hadden deze helden elkander het bondbroederschap toegezworen. Hjalmar beminde sedert lang Ane's dochter, Ingeborg; maar hij dorst haar niet ten huwelijk vragen, toen een van Andgrims twaalf zonen, die naar Upsala gereisd waren en waaronder Angantyr met zijn onverwinnelijk Tirfingzwaerd de verschrikkelijkste was, hem voorkwam. Ingeborg weigerde echter, en toen nu Hjalmar sprak, reikte zij hem de hand toe. Zulks verbitterde den verstootenen Hjorward en zijne broeders dusdanig, dat zij Hjalmar en dezes vriend uitdaagden om met hen op een eiland te strijden. Ingeborg deed haren minnaar uitgeleide. Kort was het gevecht. Orwar Odd doodde elf der broederen; daarna vond hij Angantyr insgelijks gedood, maar Hjalmar zwaar gekwetst. Deze bad hem stervende den ring der trouwgelofte aan Ingeborg weder te brengen, en toen de maagd dien zag, viel zij plotseling dood.

Hoe gaat het Hjalmar?
Dat du daar zoo bleek ligs!
Ik zie groote wonden
Dij veel doen lijden.
De helm is gekloven,
Verscheurd is de pantser.
Dijn leven groet ik
Op de lange reize. —

— Zestien wonden draag ik,
Verscheurd ligt mijn pantser,
Duister is 't voor mijne oogen,
En mijne beenen weifelen.

Met scherpe bloedspits,
Verhard in het gifvocht,
Stak in mijn herte
Angantyrs zwaerd.

Draag nu ter troonzaal
Helmhoed en pantser,
Die du aan allen
Daar zals toonen.
't Herte moet kloppen
Van des konings dochter,
Ziet ze den pantser
Aan de borst doorhouwen.

Trek van der hand mij
Dien rooden goudring.
Geef hem der jonge
Ingeborg weder.
Mocht hij de smerte
Heur doen herinren,
Als zij nimmer
Mij wederziet. —

CARL WILHELM BÖTTIGER

(Geb. 1807.)

23. Emma's Sterre.

Ik zie zoo gaerne hemelwaart,
Wanneer de zonne nedervaart;
Want ik heb ginds een sterrelijn,
Dat wederglanst zoo lief en fijn.

Dat sterr'ken is mijns vaders blik.
Hem zelven toch zag nimmer ik;
Kort was op aerde zijn bestaan,
Toen 'k aankwam, voer hij hier van daan.

Zijn glansoog volgt mij eventwel,
En zijnen wenk begrijp ik snel;
Want ik bemerk, dat nu en dan
Het sterr'ken klaarder schijnen kan.

Er was een dag, waarop ik dàt,
Niet deed wat ik gemoeten had;
Het was eens avonds — gistren, ach! —
Toen 'k vaders oog beneveld zag.

Recht treurig scheen het sterrelijn;
Maar haastig streek ik de gordijn,
En dacht: den hemel geef ik weêr
Nooit oorzake om te treuren meer.

En stellig was die nu te vreê;
Want toen ik bad mijne avondbeê
En die besloot met eene traan,
Toen lachte 't sterr'ken mij weêr aan.

Ach, laat mijn leven, sterrelijn,
Een spiegel dijner klaarheid zijn!
Dat ik di aanzie kalm altoos,
En wen du glimlachs, nimmer bloos.

Wen in der graven duister oord
Mijns levens zon eens niet meer gloort,
Dan leids du mij tot hem gewis,
Die vriend der vaderloozen is.

JOHAN LUDVIG RUNEBERG.

(Geb. 1804.)

94. Amanda en de Morgensterre.

Edward sprak eens tot de morgensterre :
Lieve morgensterre, hemels-dochter!
Zeg, wat doet Amanda, wen zij opstaat
En den sluier werpt om hare schouders?
Daarop sprak de morgensterre en zegde :
Goede jongeling, wen Amanda opstaat,
En den sluier werpt om hare schouders,
Ziet zij door heur raam naar mij en traanoogt,
En dan wendt zij haren blik naar 't westen.
Edward sprak toen weder en hij zegde :
Goed is 't, dat ze aanziet de morgensterre,
Want zoo iets bewijst haars herten reinheid;
Goed is 't, dat zij die aanziet met tranen,
Want zoo iets bewijst haars herten teêrheid;
Maar het beste is, dat zij ziet naar 't westen,
Want in 't westen ligt de hut van Edward.

25. Liefde en Troost.

In haars bruigoms armen weende een meisjen,
En bekloeg zich over 't wreede noodlot :
Dezen laatsten nacht, o goede jongling,
Zag ik hut en kudden saâm verbranden,
Alles, ach! wat ik bezat op aerde.
Maar de knaap verheugde zich en peinsde :

Zag de trouwe hare hut verbranden,
Dubbel zal zij mijne hut beminnen,
Zag zij hare kudden saâm verbranden,
Dubbel zullen heur de mijnen aanstaan;
Heeft zij al wat zij bezat verloren,
Dubbel, dubbel blijf ik heur dan dierbaar.

---

26. De Boer en de Krijgsman.

In eens landmans woning trad een krijgsman,
Afgeleefd en steunende op een krukbeen;
Stilkens schonk voor hem de boer een glas in,
Bood het aan en zegde tot den oude :
Vader, zeg, hoe was 't u wel te moede,
Toen des vijands scharen u omringden,
Schoten dreunden en de kogels suisden?
De oude krijger nam zijn glas en zegde :
Net als u, zoo dikwijls in den herfsttijd
Als de hagel suist, de bliksem flikkert,
En gij de akkervruchten oogst voor de uwen.

---

27. Ons Land.

(Finsch Volkslied.)

Ons land, ons land, ons vaderland,
  Klink hoog, o dierbaar woord!
Er rijst geen berg tot 's hemels rand,
Er nijgt geen dal, er groent geen strand,
Meer liefdrijk dan ons heim in 't Noord,
  Dan onzer vadren oord.

Ons land is arm, en blijft dit vrij
  Voor hem die goud begeert,
Een vreemdling gaat ons trotsch voorbij;
Maar juist dat land beminnen wij,
Voor ons, met steppen, klip en aerd',
  Is 't gansch een goudland waerd.

Wij minnen 't luide stroomgebruis,
  Der beken murmelgang,
Des duistren boschjens stil geruisch,
Ons zomerlicht, de nacht zoo kuisch,
Ja, alles wat als schijn, als zang
  Ons hert trof van voorlang.

Hier streden onze vaders strijd
  Met geestkracht, zwaerd en ploeg;
Hier, hier, in klaren, duistren tijd,
Met hard geluk, met heil zoo blijd',
Was 't dat het Finsche volkshert sloeg,
  En al zijn leed verdroeg.

Wie telde wel der strijden tal,
  Die 't volk heeft uitgeboet,
Als de oorlog klonk van dal tot dal,
De koude 't brood des hongers stal,

Wie mate al zijn vergoten bloed,
Al zijnen taaien moed.

En hier was 't dat dit hertbloed vloot,
Ja hier voor ons slechts was 't;
En hier was 't dat het heil genoot,
En zijne tranen ook vergoot,
Het volk, dat hier van onzen last
Lang vòòr ons was vermast.

Hier is 't ons lief, hier zijn we blij',
Hier is 't dat niets ons deert;
Wat ook des noodlots schikking zij,
Een vaderland toch hebben wij;
Wat is er toch wel op deze aerd'
Meer liefde en eerbied waerd?

En hier, en hier dan is dat land,
Hier wordt ons oog 't gewaar;
Wij kunnen met gestrekte hand
Fier wijzen over zee en strand,
En zeggen : zie dat land aldaar,
Is 't onze, ons land zoo waar!

En konden wij in goudwolkglans
In 't luchtruim wonen gaan,
Ons leven wierde een sterrendans,
Ook zonder zucht en traan althands,
Tot dit ons arme land, welaan,
Zoû onze lust nog staan.

O land, der duizend meeren land,
Waar trouw en zang getroond!
Waar 's levens zee ons gaf een strand,
Ons voortijdslands, ons natijdsland,

Word om dijne armoê nooit gehoond,
  Wees blij', wees vrij bewoond.

Dijn bloei, gesloten in den knop,
  Rijpt eenmaal uit den dwang;
Uit onze liefde stijgt ten top
Dijn licht, dijn glans, dijn leven op;
En hooger klinken zal eerlang
  De vaderlandsche zang.

INHOUD.

I. — TALEN.

II. — LETTERKUNDE.

III. — OVERZETTINGEN.

a. Uit het Deensch.

b. UIT HET ZWEEDSCH.

DRUKFEILEN.

Bl.	67	r.	4	*van*	*onder:*	zal	*lees:*	zals.
»	74	»	6	»	*boven:*	en	»	en schreef er.
»	90	»	3	»	*onder:*	moget	»	mochte.
»	100	»	11	»	»	een	»	eenen.
»	101	»	12	»	*boven:*	niene	»	miene.
»	»	»	13	»	»	woord	»	word.
»	114	»	1	»	*onder:*	kan	»	kans.
»	120	»	9	»	»	ten	»	den.
»	124	»	11	»	*boven:*	aan	»	om.
»	150	»	5	»	»	zang'	»	zaag'.
»	203	»	7	»	»	wolken	»	wolkjen.

